

The Journal of
**INTERNATIONAL
SCIENTIFIC RESEARCHES**

ISR

Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi

Year 2017 Volume 2 Number 6

ISSN:2458-8725

The Journal of International Scientific Researches

Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi

Year / Yıl: 2017
Volume / Cilt: 2
Number / Sayı: 6

Editor / Editör
Dr. Salih Yıldız
Dr. M. Hanefi Topal
Dr. Emel Yıldız

Editor-in-chief / Yazı İşleri Müdürü
Dr. M. Hanefi Topal

Secretariate / Sekreteryaya
Onur İzmir

Contact / İletişim
Gümüşhane Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Bağlarbaşı Mah. 29100 Merkez / Gümüşhane
Tel: 0456 233 1000 (Dahili: 2203) Fax: 0456 233 7553
journalofisr@gmail.com
<http://dergipark.gov.tr/isrjournal/>

© Her hakkı saklıdır. "The Journal of International Scientific Researches" dergisi yılda üç kez yayınlanan bilimsel, uluslararası indeksli ve hakemli bir dergidir. Dergide yayınlanan çalışmalardaki görüş ve düşünceler yazarların kendilerine ait olup hiçbir şekilde derginin görüş ve düşüncesi olarak ifade edilemez. Dergideki çalışmalar sadece referans gösterilerek kullanılabilir.

ISSN
2458-8725

The Journal of International Scientific Researches
Science and Advisory Board
Bilim ve Danışma Kurulu

Dr. Avinash Pawar	University of Pune
Dr. Bünyamin Er	Karadeniz Teknik Üniversitesi
Dr. Davran Yurdashev	İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi
Dr. Ekrem Cengiz	Gümüşhane Üniversitesi
Dr. Fazıl Kırkbir	Karadeniz Teknik Üniversitesi
Dr. Hans Jürgen Krysmanski	University of Münster
Dr. Hasan Alacacıoğlu	İstanbul Üniversitesi
Dr. Hilmi Erdoğan Yayla	Hasan Kalyoncu Üniversitesi
Dr. İzzet Özgenç	Gazi Üniversitesi
Dr. Jagbir Singh Kadyan	University of Delhi
Dr. Kyung Hyan Yoo	William Paterson University
Dr. Mehmet Asif Yoldaş	Avrasya Üniversitesi
Dr. Mehmet Ferhat Özbek	Gümüşhane Üniversitesi
Dr. Mohamed El-Hodiri	Kansas University
Dr. Mohammad Hudaib	Glasgow University
Dr. Mukesh Chaudhry	Indiana University of Pennsylvania
Dr. Mustafa Çolak	Kamu İhale Kurumu
Dr. Ömer Torlak	Rekabet Kurumu
Dr. Rasim Yılmaz	Namık Kemal Üniversitesi
Dr. Remzi Altunışık	Sakarya Üniversitesi
Dr. Roszaini Haniffa	Heriot Watt University
Dr. Thomas Li-Ping Tang	Middle Tennessee State University

CONTENTS / İÇİNDEKİLER**Cuneyt Koyuncu, Mustafa Unver 1 - 10**

Information and Communication Technologies (ICTs) and Corruption Level: Empirical Evidence from Panel Data Analysis

Bilgi ve İletişim Teknolojileri (BIT) ve Yolsuzluk Düzeyi: Panel Veri Analizinden Ampirik Kanıt

Kübra Şimşek, Orkun Demirbağ 11 - 29

Modeling Service Quality, Customer Satisfaction and Behavioral Intentions in Airline Industry: A SEM Approach

Hava Yolu Endüstrisinde Hizmet Kalitesi, Müşteri Memnuniyeti ve Davranışsal Niyetlerin Modellenmesi: Yapısal Eşitlik Modellemesi Yaklaşımı

Ayşegül Kaya 30 - 43

A Comparison for The Investigation of Public Policies by Scientific Researches with Presence Cut of Public Policies

Bilimsel Çalışmalarca Kamu Politikalarına Yüklenen Anlamın Sorgulanışına Yönelik Bir Karşılaştırma

Funda Çondur, Necmiye Cömertler Şimsir 44 - 59

Türkiye’de Eğitim Harcamaları, Ekonomik Büyüme ve Genç İşsizlik İlişkilerinin Analizi

An Analysis of The Relationship Between Educational Expenditures, Economic Growth and Youth Unemployment in Turkey

Elif Aydın, Mustafa Baş, Fatih Kırkbir 60 - 67

Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin İş Doyumları ile Tükenmişlik Düzeylerinin İncelenmesi

Physical Education Teachers Job Satisfaction and Burnout Levels of Investigation

Çağatay Ceylan 68 - 78

Osmanlı Modernleşmesi Bağlamında Ahmet Cevdet Paşa'nın Medeniyet Anlayışı

Ahmet Cevdet Pasha's Understands of Civilization in the Context of Ottoman Modernization

Engin Çakır 79 - 95

Kentsel Dönüşüm Kapsamında Müteahhit Firmanın SWARA – Gri İlişkisel Analiz Yöntemiyle Seçilmesi

Selecting Contractor Company in Urban Transformation Using SWARA - Gray Relationship Analysis Method

**Information and Communication Technologies (ICTs)
and Corruption Level: Empirical Evidence from Panel
Data Analysis¹****Bilgi ve İletişim Teknolojileri (BİT) ve Yolsuzluk Düzeyi: Panel Veri
Analizinden Ampirik Kanıt****Cuneyt Koyuncu² Mustafa Unver³****Abstract**

In recent years, there have been great interest for solving corruption problems associated with public and private sector. On the other hand, nowadays the rapid development of technology related to transformation in the ICT technologies is observed from many sources in the literature. In this process, implementations of anticorruption policies have been helped by these technologies. In addition to this support, the empirical analyses on relationships between ICT and corruption are still scarce. In this regard, this paper focuses whether ICT technologies reduces corruption, adopting univariate and multivariate models with panel data in 177 countries for the period 2002-2012. It assumes that developments in ICT technologies of countries determine greatly their level of corruption in terms of public institutions. Moreover, we employ four ICT indicators, including internet, cell phone, computer and fixed broadband and two corruption indexes. The results indicate that all of these technologies cause a decrease in the two corruption indexes. On the other hand, we also include four more instrumental variables to check the robust of our models. In this regard, the results showed that trade openness and FDI have a negative and statistically significant relationship with the corruption while poverty and inflation have a positive, statistically significant effect on the corruption.

Keywords: ICTs, Corruption, Panel Data Analyses**Öz**

Son yıllarda literatürde kamu ve özel sektörle ilişkili yolsuzluk problemlerinin çözümü üzerine yapılan çalışmalara olan ilginin arttığı görülmektedir. Diğer taraftan; günümüzde BİT'lerdeki (Bilgi İletişim Teknolojileri) dönüşüm ile ilişkili teknolojiye hızlı gelişme literatürde yapılan çalışmalardan gözlemlenmektedir. Bu süreçte, bu tür teknolojiler yolsuzluğa karşı uygulanan politikalara destek olmuştur. Bu desteğe ek olarak, BİT ve yolsuzluk arasındaki ilişkiyi inceleyen ampirik çalışmaların hala az bulunur olduğu görülmektedir. Bu bağlamda; 2002-2012 dönemi için 177 ülkede tek değişkenli ve çok değişkenli panel veri analizleri kullanan bu çalışma BİT teknolojilerinin, bir ülkenin yolsuzluk düzeyini azaltıp azaltmadığı konusuna odaklanmıştır. Çalışma, ülkelerin BİT teknolojilerindeki gelişmelerin kamu kurumları açısından yolsuzluk seviyesini belirlediğini varsaymaktadır. Ayrıca çalışma; internet, cep telefonu, bilgisayar ve sabit genişbandın dahil olduğu dört BİT göstergesi ve iki yolsuzluk endeksini modellerinde kullanmıştır. Analiz sonuçlarına göre; modellere dahil edilen BİT teknolojilerinin tüm çeşitlerinin iki yolsuzluk endeksinde bir azalışa neden olduğu gözlenmiştir. Diğer taraftan; çalışmadaki modellerin sağlamlığını kontrol etmek için dört araç değişken daha modellere dahil edilmiştir. Bu bağlamda; yoksulluk ve enflasyon değişkenlerinin yolsuzluk üzerinde istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönde etkisi varken; ticari açıklık ve doğrudan yabancı sermaye yatırımları değişkenlerinin yolsuzluk üzerinde istatistiksel olarak anlamlı negatif yönde bir etkisinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bilgi İletişim Teknolojileri, Yolsuzluk, Panel Veri Analizi

¹ This paper was originally presented at the 2nd International Osmaneli Social Sciences Congress, October 12-13-14, 2016, at the Bilecik Şeyh Edebali University, Bilecik-Turkey.

² Prof.Dr., Bilecik Şeyh Edebali University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Economics

³ Assist. Prof. Dr., Kırıkkale University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Public Finance

Introduction

The concept of corruption that has generally several different types distinguishes with changing harmful results at different times and places of the world (Bardhan, 1997: 1320). For example, potential problems about malfunction public institutions may cause severe losses in the investment, entrepreneurship and innovation (Mauro, 1995: 681). In view of these effects on the countries, understanding the determinants of corruption is important for many economists. Therefore, there are quite a few empirical studies, showing what determinants of corruption are (Serra, 2006; Fiorino and Galli, 2010; Elbahnasawy and Revier, 2012; Iwasaki and Suzuki, 2012). Therefore, there have been great interest for solving corruption problems associated with public and private sector. On the other hand, nowadays the rapid development of technology related to transformation in the ICT technologies is observed. In this process, implementations of anticorruption policies have been helped by these technologies. When analyzed these areas, the empirical analyses on relationships between ICT and corruption are still scarce. We hypothesized that ICT could reduce corruption, using univariate and multivariate models with panel data in 177 countries during the period 2002-2012. The paper proceeds as follows: section 2 discusses the literature review about ICTs' and possible determinants and indicators of the corruption; section 3 explains data and methodology of the paper; we obtain and discuss the estimation results in section 4; and finally, the last section concludes.

1. Literature Review

When looking at the empirical literature on the determinants of corruption, there are many known studies (Koyuncu and Bhattacharyya, 2007; Topal and Ünver, 2016; Türedi and Altuner, 2016). Additionally, for these determinants, ICT may affect corruption through rising transparency and control of corruption in the public institutions. In this regard, ICT penetration can help to decrease abuse of administrative power by government employees with low cost. On the other hand, it can also create a transparency environment for public information, and develop social capital through increasing interactions in the individual area (Shim and Eom, 2009: 102). For example, e-government associated with developments in the ICT's that causes the reduction of costs provides an important solution for corruption troubles in many countries (Bertot, Jaeger and Grimes, 2010: 265).

When examined in terms of the effect of ICT on corruption, there are few studies in the empirical literature. For example, Lio, Liu and Ou (2011) analyze how internet adoption affects corruption across 70 countries in the period 1998-2005. The results of their analysis found that internet adoption had a negative effect on corruption. Furthermore, Charoensukmongkol and Moqbel (2014) found a negative relationship between ICT and corruption in 42 countries for period of 2003-2007 (see also Mistry and Jalal, 2012; Elbahnasawy, 2014).

This paper also benefits from previous papers that examine four determinants of corruption, broadly defined as trade openness, poverty, inflation rate and FDI in the literature. In this section, we will therefore outline general effects of these four variables for corruption. Firstly, the literature on trade openness has become an increasingly rich subject, and also trade openness can be measured as ratio of total trade (exports and imports) to GDP. There are also strong evidences for relationship between trade openness and corruption in several dimensions. For example, it is classified theoretically into three channels to express this relationship. These channels identifying in microeconomic theory are trade policy, competition effect of foreign producers and international investors (Bonaglia, De Macedo and Bussolo, 2001: 28). In these channels, it is believed, more open economies have lower corruption levels because of further foreign competition. In other words, when the economy is a closed economy, rents is an important source for public officials in the trade area (Larrain and Tavares, 2004: 218). On the other hand, there are many studies found a negatively and statistically significant relationship between trade

openness and corruption in the empirical literature (Torrez, 2002; Koyuncu and Bhattacharyya, 2007; Türedi and Altiner, 2016). Secondly, one of complex problems on corruption is poverty rates. When analyzed to reduce poverty both in past and current period, it is believed that there are both cause and effect relationship between poverty and corruption (Viisimaa, 2008: 2). Human Development Index represents a reasonable proxy for poverty. In this regard, some studies discussing the empirical relationship between them found that the interactions of poverty level with corruption is both positive and significant. For instance, Topal and Ünver (2016) investigated the determinants of corruption for fragile eight countries from 2002 to 2014 period. Accordingly, their empirical results found that there is a negative relation between HDI and corruption. Thirdly, generally, unstable and high inflation can lead to increase uncertainty about paying for goods and therefore to make difficult to describe whether officer have attempted corrupt behavior (Braun and Di Tella, 2004: 79). Therefore, it can be expected that it is possible to find a positive relationship between inflation and corruption. For example, Evrensel (2010) demonstrates that higher levels of inflation rates result in corruption (see also Akça, Ata and Karaca, 2012; Türedi and Altiner, 2016). Finally, when examined foreign direct investment literature, many studies tested connection between foreign direct investment and economic growth (Borensztein, De Gregorio and Lee, 1998; Li and Liu, 2005). FDI plays a very important role in the growth process of countries. On the other hand, economic growth decreases corruption levels in the countries (Bai, Jayachandran, Malesky and Olken, 2013). Thus, economies for attracting FDI have improved considerably investment environment. In this regard, there are empirically a strong relationship in literature that FDI has negative effect on corruption (Robertson and Watson, 2004; Larrain and Tavares, 2004).

2. Data and Methodology

This paper examined the impact of ICT penetration on corruption by using four ICT indicators and two different corruption indicators. The period of this paper is between 2002 and 2012. By using unbalanced panel data, we estimated the following multivariate fixed time effect models (FEM);

$$CORRUPTION_{it} = (\alpha + \tau_t) + \beta_1 ICT_{it} + \beta_2 OPENNESS_{it} + \beta_3 POVERTY_{it} + \beta_4 INFLATION_{it} + \beta_5 FDI_{it} + u_{it} \quad (1)$$

and the following multivariate random time effect models (REM);

$$CORRUPTION_{it} = \alpha + \beta_1 ICT_{it} + \beta_2 OPENNESS_{it} + \beta_3 POVERTY_{it} + \beta_4 INFLATION_{it} + \beta_5 FDI_{it} + (\tau_t + u_{it}) \quad (2)$$

where it subscript stands for the i-th country's observation value at time t for the particular variable. α is the intercept term and τ_t represents time-specific effects which affect all countries in the same way (i.e., τ_t is variant across time but not across countries). u_{it} is idiosyncratic error term of the regression model.

In this paper, corruption is the dependent variable in all our models in which two different corruption variables are included to evaluate the sensitivity of empirical results in analyses. Our assumption is that results may vary largely across types of corruption variable. If the results hold across different corruption variables, it will be an indication of their robustness. The list of definitions and data sources of dependent variables are given in Table 1 below. In the context of this paper, firstly, CORRUPTION1 that reflects the level of corruption in a country is calculated by multiplying control of corruption variable of Worldwide Governance Indicators (WGI) with minus one. According to WGI, the control of corruption captures perceptions of the extent to which public power is exercised for private gain, including both petty and grand forms of corruption, as well as "capture" of the state by elites and private interests. Estimate gives the country's score on the aggregate indicator, in units of a standard normal distribution, i.e. ranging from approximately -2.5 to 2.5. Scores closer to 2.5 means lower level of corruption and scores closer to -2.5 means higher level of corruption. Since CORRUPTION1 variable is calculated by multiplying control of corruption variable with minus one, higher scores in this

variable show higher degree of corruption and lower scores in this variable demonstrates lower degree of corruption. Secondly, on the other hand, CPII that means the degree of corruption in a country is calculated by multiplying corruption perception index variable of Transparency International with minus one. Since CPII variable is computed by multiplying corruption perception index variable with minus one, this suggests that higher scores in this variable demonstrate higher degree of corruption and lower scores in this variable show lower level of corruption.

Table 1: List of Dependent Variables

Variables	Definition	Source
CORRUPTION1	CORRUPTION1= -1*(Control of corruption)	The Worldwide Governance Indicators - www.govindicators.org
CPII	CPII= -1*(Corruption perception index)	Transparency International - https://www.transparency.org/research/cpi/cpi_early/0/

Our explanatory variables and main hypothesis were chosen in the light of previous studies found in the literature. ICT penetration in above models is represented by four variables. Definitions and data sources of ICT penetration variables are given in Table 2 below.

Table 2: List of ICT Variables

Variables	Definition	Source
INTERNET	Percentage of individuals using the Internet	World Telecommunication/ICT Indicators Database of UN Database http://data.un.org/Data.aspx?d=ITU&f=ind1Code%3aI99H#ITU
CELLPHONE	Mobile-cellular telephone subscriptions per 100 inhabitants.	http://www.itu.int/en/ITU-D/Statistics/Pages/stat/default.aspx
COMPUTER	Personal Computers per 100 people.	http://www.nakono.com/tekcarta/databank/personal-computers-per-100/
FXBROADBAND	Fixed broadband subscriptions (per 100 people)	International Telecommunication Union, World Telecommunication/ICT Development Report and database.

The expected association between four proxies of ICT penetration and two proxies of corruption is negative. ICT penetration tends to improve transparency environment in the public institutions through decreasing abuse of administrative power (Shim and Eom, 2009: 102). This is the reason why there is a negative expectation. We also introduced four more determinants of corruption into our analysis to see how robust our finding is. Definition and data source of other independent variables besides ICT variables are given in Table 3 below.

Table 3: List of Independent Variables

Variables	Definition	Source
OPENNESS	Trade (% of GDP)	WDI
POVERTY	POVERTY= -1*(Human Development Index)	http://hdr.undp.org/en/data
INFLATION2	Inflation, GDP deflator (annual %)	WDI
FDI1	Foreign Direct Investment, Percentage of Gross Fixed Capital Formation	UNCTAD

We explain the following further the independent variables and discusses their expected signs. In addition to ICT variable, we presented four more determinants of corruption to seek the relationship between corruption and ICT: (1) openness degree of an economy (OPENNESS); (2) poverty degree of an economy (POVERTY); (3) inflation degree of an economy (INFLATION2); (4) foreign direct investment degree of an economy (FDI1). The variables included in our models were not chosen at random, but on the contrary we chosen them in the light of previous studies found in the literature, the availability of the data and our main hypothesis.

OPENNESS indicates the degree of trade openness of an economy. It is measured as percentage ratio of total foreign trade (exports plus imports) in GDP.

An open economic environment without trade restrictions may prevent government-induced corruption because of decreasing bureaucratic obstacles because these obstacles is an opportunity to bribe public officials (Koyuncu and Bhattacharyya, 2007: 17). Therefore, we expect a negative association of OPENNESS with level of corruption in a country. POVERTY reflects the poverty level in an economy. It is calculated by multiplying human development index values with minus one. As known higher human development index value means higher human development level and thus lower poverty level in a country. Since POVERTY variable is computed by the product of human development index values with minus one, its higher value means higher poverty level and its lower value means lower poverty level. Therefore, if the rise in poverty decreases economic growth, falling income of people must correspondingly increase corruption levels (Bai, Jayachandran, Malesky and Olken, 2013). Thus, we expect a positive association of POVERTY with level of corruption in a country. INFLATION2 reflects the three things; namely degree of uncertainty in an economy, political instability, and economic instability. Theoretical literature accepted that there is a relationship between inflation and corruption. The higher and unstable inflation rates lead to deterioration real income level in the society, hence the rising illegal activities increases corruption (Türedi and Altiner, 2016: 106). Hence, it can be expected that there is a positive relationship between INFLATION2 and corruption. FDI1 is foreign direct investment and is measured as percentage of gross fixed capital formation. An open economy in which free trade policies is applied doesn't have trade barrier, and thus there is no opportunities to bribe public officials and sources of rents (Larrain and Tavares, 2004: 218). Hence, we expect to find a negative relationship between FDI1 and corruption.

Before proceeding to evaluate the empirical results, it will be better to check the correlation between two corruption variables and four indicators of ICT. Table 4 provides correlation coefficients and P-values for each particular variable pairs. As in the table, correlation coefficient values between CPI1 variable and four ICT proxies (i.e., INTERNET, CELLPHONE, COMP1, and FXBROADBAND) are negative and vary from -0.83 to -0.39 while correlation coefficient values between CORRUPTION1 variable and four ICT proxies are negative and vary from -0.81 to -0.37. Also, all of them are highly statistically significant.

Table 4: Correlation Matrix

	CPII	CORRUPTIONI	INTERNET	CELLPHONE	COMPI	FIBROADBAND	OPENESS	POVERTY	INFLATION2	FDII
CPII	1.0000									
<i>P-value</i>	-									
CORRUPTIONI	0.9834	1.0000								
<i>P-value</i>	0.0000	-								
INTERNET	-0.7921	-0.7759	1.0000							
<i>P-value</i>	0.0000	0.0000	-							
CELLPHONE	-0.3924	-0.3740	0.6411	1.0000						
<i>P-value</i>	0.0000	0.0000	0.0000	-						
COMPI	-0.8345	-0.8197	0.8809	0.5217	1.0000					
<i>P-value</i>	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	-					
FIBROADBAND	-0.6992	-0.6811	0.8791	0.5799	0.8656	1.0000				
<i>P-value</i>	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	-				
OPENESS	-0.2937	-0.2877	0.2424	0.3470	0.2763	0.2211	1.0000			
<i>P-value</i>	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	-			
POVERTY	0.7657	0.7808	-0.7101	-0.4174	-0.7220	-0.6115	-0.2117	1.0000		
<i>P-value</i>	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	-		
INFLATION2	0.4042	0.4101	-0.3880	-0.2454	-0.3737	-0.3628	-0.1695	0.3372	1.0000	
<i>P-value</i>	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	-	
FDII	-0.1289	-0.1186	0.0623	0.1882	0.1065	0.0928	0.6669	-0.0813	-0.0658	1.0000
<i>P-value</i>	0.0008	0.0020	0.1052	0.0000	0.0056	0.0157	0.0000	0.0345	0.0869	-

3. Estimation Results

The results of multivariate estimations, reported in Table 5, indicate four different ICT indicators and two distinct corruption proxies. Hausman test is used

for the selection between fixed time effect model (FEM) and random time effect model (REM), and decision is made at 5% significance level. According to Hausman test results, except Model 6, in all FEM models are selected. As a part of robustness test, multivariate estimation results indicate the following;

1.) Estimation results using INTERNET as independent variable in Model 1 and Model 5 indicate that: all coefficients of INTERNET proxy for ICT variable are statistically significant and have the expected negative sign for both models, indicating that ICT penetration in the form of percentage of individuals using the internet seems to decrease corruption degree in an economy. 2.) Estimation results using CELLPHONE as independent variable in Model 2 and Model 6 indicate that: all coefficients of CELLPHONE proxy for ICT variable are statistically significant and have the expected negative sign for both models, indicating that ICT penetration in the form of mobile-cellular telephone subscriptions per 100 inhabitants seems to decrease corruption degree in an economy. 3.) Estimation results of COMP1 proxy for ICT variable as independent variable in Model 3 and Model 7 indicate that: all coefficients of COMP1 are statistically significant negative coefficients in both models, indicating that ICT penetration in the form of personal computers per 100 people seems to decrease corruption degree in an economy. 4.) Estimation results using FXBROADBAND as independent variable in Model 4 and Model 8 indicate that: all coefficients of FXBROADBAND proxy for ICT variable are statistically significant and have the expected negative sign for both models, indicating that ICT penetration in the form of fixed broadband subscriptions per 100 people seems to decrease corruption degree in an economy.

According to empirical results in terms of other variables in the model, estimates of the coefficient of OPENNESS variable are negative and statistically significant at least at the 10 percent level level in all eight models. Thus, corruption level in that particular economy decreases when the level of trade openness of an economy increases. The estimated coefficient of the POVERTY variable is highly statistically significant and have the anticipated positive sign in all models. This result supports the proposition that poverty is the one of the main reasons for the wide-spread presence of corruption in a country. The coefficient of the INFLATION2 variable is highly statistically significant and gives the expected positive sign in all models. This result points out that economies with higher uncertainty, political and economic instability are more prone to corrupt activities. The coefficient of the FDI1 variable is statistically significant and takes the anticipated negative sign in five out of eight models. This result means that economies with higher FDI experience less corrupt activities. Meantime, in regard to robustness, our results are robust in the sense that our primary finding remains valid no matter which proxy is used for ICT and corruption in our models.

Conclusion

This study investigates the effect of ICT on corruption level in a country. In order to test this relationship, the study use four different proxies for ICT and two distinct indicators for corruption level. The data used in analyses are unbalanced data and cover the years between 2002 and 2012. To our best knowledge, this is the first study examining the association between ICT and corruption with so many indicators of ICT and corruption.

The main finding of the study is that countries with higher ICT penetration (in the form of percentage of individuals using the internet, in the form of mobile-cellular telephone subscriptions per 100 inhabitants, in the form of personal computers per 100 people, and in the form of fixed broadband subscriptions per 100 people) experience lower level of corruption. This result remains valid once we added other peculiar determinants of corruption into our models. Also, our results are robust in the sense that our primary finding do not alter no matter which proxy is used for ICT and corruption in our models.

Table 5: Multivariate Estimation Results

	Dependent Variables							
	CORRUPTION1 Model 1	CORRUPTION1 Model 2	CORRUPTION1 Model 3	CORRUPTION1 Model 4	CPII Model 5	CPII Model 6	CPII Model 7	CPII Model 8
C	1.29532	2.59479	2.2216	1.8423	-1.7937	1.7741	0.1834	-0.4120
Std. Error	0.07566	0.08401	0.1821	0.1008	0.1731	0.1788	0.3981	0.2244
Prob.	0.00000	0.00000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0667
INTERNET	-0.02797				-0.0645			
Std. Error	0.00089				0.0019			
Prob.	0.00000				0.0000			
CELLPHONE		-0.00316				-0.0039		
Std. Error		0.00072				0.0011		
Prob.		0.00000				0.0005		
COMPI			-0.0232				-0.0536	
Std. Error			0.0011				0.0023	
Prob.			0.0000				0.0000	
FXBROADBAND				-0.0515				-0.1180
Std. Error				0.0025				0.0054
Prob.				0.0000				0.0000
OPENNESS	-0.00083	-0.00097	-0.0009	-0.0009	-0.0024	-0.0034	-0.0015	-0.0025
Std. Error	0.00027	0.00034	0.0004	0.0003	0.0006	0.0007	0.0009	0.0007
Prob.	0.00230	0.00400	0.0247	0.0049	0.0000	0.0000	0.0000	0.0002
POVERTY	0.77135	3.47006	2.4198	2.2695	0.7180	8.0679	4.4616	4.3851
Std. Error	0.13074	0.15651	0.2567	0.1524	0.2986	0.2880	0.5615	0.3410
Prob.	0.00000	0.00000	0.0000	0.0000	0.0163	0.0000	0.0000	0.0000
INFLATION2	0.01045	0.01702	0.0130	0.0169	0.0177	0.0310	0.0251	0.0307
Std. Error	0.00139	0.00168	0.0026	0.0020	0.0029	0.0037	0.0056	0.0042
Prob.	0.00000	0.00000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000
FDII	-0.00080	-0.00092	0.0008	-0.0006	-0.0011	-0.0017	-0.0003	-0.0008
Std. Error	0.00032	0.00039	0.0012	0.0004	0.0007	0.0009	0.0025	0.0008
Prob.	0.01070	0.01820	0.4778	0.0982	0.0828	0.0479	0.8905	0.3062
<i>Num. Of Obs.</i>	1783	1815	737	1430	1589	1615	730	1328
<i>Num. Of Countries</i>	176	177	67	171	174	175	67	169
<i>R-square</i>	0.706776	0.54445	0.7916	0.6601	0.7418	0.5548	0.7907	0.6917
<i>F-statistic</i>	283.9407	143.33630	182.5950	190.5914	301.2261	401.0877	179.8237	196.2582
<i>Prob (F-statistic)</i>	0.0000	0.00000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000
<i>Hausman Statistics</i>	270.505038	27.53871	120.5741	104.9887	119.3485	9.6418	88.1661	67.4048
<i>Prob (Hausman-Stat)</i>	0.0000	0.00000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0860	0.0000	0.0000
<i>Selected Model</i>	FEM	FEM	FEM	FEM	FEM	FEM	FEM	FEM

References

- Akça, H., Ata, A. Y., & Karaca, C. (2012). Inflation and Corruption Relationship: Evidence from Panel Data in Developed and Developing Countries. *International Journal of Economics and Financial Issues*, 2(3), 281-295.
- Bai, J., Jayachandran, S., Malesky, E. J., & Olken, B. A. (2013). Does economic growth reduce corruption? Theory and evidence from Vietnam (No. w19483). National Bureau of Economic Research.
- Bardhan, P. (1997). Corruption and development: a review of issues. *Journal of economic literature*, 35(3), 1320-1346.
- Bertot, J. C., Jaeger, P. T., & Grimes, J. M. (2010). Using ICTs to create a culture of transparency: E-government and social media as openness and anti-corruption tools for societies. *Government information quarterly*, 27(3), 264-271.
- Bonaglia, F., de Macedo, J.B., Bussolo, M., 2001. How globalization improves governance. *OECD Technical Papers*, vol. 181.
- Borensztein, E., De Gregorio, J., & Lee, J. W. (1998). How does foreign direct investment affect economic growth?. *Journal of international Economics*, 45(1), 115-135.
- Braun, M., & Di Tella, R. (2004). Inflation, Inflation Variability, and Corruption. *Economics and Politics*, 16(1), 77-100.
- Charoensukmongkol, P., & Moqbel, M. (2014). Does investment in ICT curb or create more corruption? A cross-country analysis. *Public Organization Review*, 14(1), 51-63.
- Elbahnasawy, N. G. (2014). E-government, internet adoption, and corruption: An empirical investigation. *World Development*, 57, 114-126.
- Elbahnasawy, N. G., & Revier, C. F. (2012). The determinants of corruption: Cross-country-panel-data analysis. *The Developing Economies*, 50(4), 311-333.
- Evrensel, A. Y. (2010). Institutional and economic determinants of corruption: a cross-section analysis. *Applied Economics Letters*, 17(6), 551-554.
- Fiorino, N., & Galli, E. (2010). An analysis of the determinants of corruption: Evidence from the Italian regions. *POLIS Working Papers*,(171).
- Iwasaki, I., & Suzuki, T. (2012). The determinants of corruption in transition economies. *Economics Letters*, 114(1), 54-60.
- Koyuncu, C., & Bhattacharyya, G. (2007). Predicting Corrupt Practices in the Public Sector for 23 OECD Countries. *Applied Econometrics and International Development*, 7(1).
- Larraín, B., & Tavares, J. (2004). Does foreign direct investment decrease corruption?. *Cuadernos de economía*, 41(123), 199-215.
- Li, X., & Liu, X. (2005). Foreign direct investment and economic growth: an increasingly endogenous relationship. *World development*, 33(3), 393-407.
- Lio, M. C., Liu, M. C., & Ou, Y. P. (2011). Can the internet reduce corruption? A cross-country study based on dynamic panel data models. *Government Information Quarterly*, 28(1), 47-53.
- Mauro, P. (1995). Corruption and growth. *The quarterly journal of economics*, 681-712.
- Mistry, J. J., & Jalal, A. (2012). An empirical analysis of the relationship between e-government and corruption. *The International journal of digital accounting research*, 12(18), 145-176.
- Robertson, C. J., & Watson, A. (2004). Corruption and change: The impact of foreign direct investment. *Strategic management journal*, 25(4), 385-396.
- Serra, D. (2006). Empirical determinants of corruption: A sensitivity analysis. *Public Choice*, 126(1-2), 225-256.
- Shim, D. C. & Eom, T. H. (2009). Anticorruption effects of information communication and technology (ICT) and social capital. *International review of administrative sciences*, 75(1), 99-116.
-

-
- Topal, M. H. & Ünver, M. (2016). Yolsuzluğun Belirleyicileri: Kırılgan Ekonomiler İçin Panel Eş-bütünleşme Analizi, *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*, 2 (2), 58-68.
- Torrez, J. (2002). The effect of openness on corruption. *Journal of International Trade & Economic Development*, 11(4), 387-403.
- Türedi, S. & Altınar, A. (2016). Economic and Political Factors Affecting Corruption in Developing Countries. *Int. J. Eco. Res*, 7(1), 104-120.
- Viisimaa, P. (2008). Poverty and Corruption (Vol. 2, p. 2008). Transparency International Working Paper.

Modeling Service Quality, Customer Satisfaction and Behavioral Intentions in Airline Industry: A SEM Approach

Hava Yolu Endüstrisinde Hizmet Kalitesi, Müşteri Memnuniyeti ve Davranışsal Niyetlerin Modellenmesi: Yapısal Eşitlik Modellemesi Yaklaşımı

Kübra Şimşek¹ Orkun Demirbağ²

Abstract

Recently, the customer structure and their expectations are changed in the airline industry same as the other service industries with changed conditions by technology, quality of living etc. Due to changing expectations for service quality and new market structure, airline companies will be able to provide a competitive advantage through meeting customers' expectations with high satisfaction and understanding the changing market. In this context, the aim of this study is identifying the determinants of airline service quality perceived by customers; reveal the effects of perceived service quality on customer satisfaction, and effects of customer satisfaction on behavioral intentions of customers, simultaneously by using a conceptual model. Perceived service quality dimensions used in this research are developed on the basis of the AIRQUAL and SERVPERF models. Unlike existing studies, the study also posits perceived service quality, customer satisfaction and behavioral intentions in a single model. The sample of this research comprises the passengers who had flown on any of the national airlines of Turkey in the recent year and they are selected using non-probability judgmental sampling technique. Structural equation modeling is performed to confirm reliability and validity of the measures and examine the structural relationships between constructs. According to obtained results, image that is one of the dimensions of perceived service quality is the strongest significant determinant of customer satisfaction. Also, word-of-mouth and repurchase intention are significantly and positively influenced by customer satisfaction. However, the relationship between customer satisfaction and negative feedbacks of the customers is found positive contrary to proposed hypothesis. As well as the supportive findings of previous research, this study raises a critical question regarding the relationship between customer satisfaction and negative feedbacks for further research to focus on.

Keywords: Airline Industry, Behavioral Intentions, Customer Satisfaction, Service Quality.

Öz

Son yıllarda hava yolu endüstrisinde teknoloji ve yaşam kalitesindeki değişen koşullar dolayısıyla müşteri yapısı ve beklentileri, diğer hizmet endüstrilerinde olduğu gibi değişikliğe uğramıştır. Hizmet kalitesi ve yeni piyasa yapısına yönelik beklentiler değişikçe havayolu şirketleri de müşterilerin beklentilerini yüksek memnuniyetle karşılayarak ve değişen piyasa koşullarını anlayarak rekabet avantajı sağlayabileceklerdir. Bu bağlamda, bu çalışmanın amacı, müşteriler tarafından algılanan havayolu hizmet kalitesinin boyutlarını belirlemek; algılanan hizmet kalitesinin müşteri memnuniyeti üzerindeki etkilerini ve müşteri memnuniyetinin müşterilerin davranışsal niyetlerine olan etkilerini kavramsal bir model kullanarak eşzamanlı olarak ortaya koymaktır. Bu çalışmada kullanılan algılanan hizmet kalitesi boyutları AIRQUAL ve SERVPERF modelleri temel alınarak geliştirilmiştir. Mevcut çalışmalardan farklı olarak, bu çalışma, algılanan hizmet kalitesini, müşteri memnuniyetini ve davranışsal niyetleri tek bir modelde saptamaktadır. Bu araştırmanın örnekleme, son bir yıldır Türkiye'nin ulusal hava yollarından herhangi biriyle uçmuş olan yolcuları içermekte olup, örneklem seçimi yargısal örnekleme yöntemi ile yapılmıştır. Yapısal eşitlik modellemesi, ölçütlerin güvenilirliğini ve geçerliğini doğrulamak ve yapılar arasındaki ilişkileri incelemek için uygulanmaktadır. Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre, algılanan hizmet kalitesinin boyutlarından biri olan imaj, müşteri memnuniyetinin en önemli belirleyicisidir. Ayrıca, müşteri memnuniyeti; kulaktan kulağa yayma ve tekrar satın alma davranışını önemli ölçüde olumlu etkilemektedir. Bununla birlikte, müşteri memnuniyeti ve müşterilerin olumsuz geri bildirimleri arasındaki ilişki önerilen hipoteze zıt olarak bulunmuştur. Bu araştırma, daha önceki araştırmalara destekleyici bulgular sağlamanın yanı sıra, daha ileri araştırmalar için müşteri memnuniyeti ve olumsuz geri bildirimler arasındaki ilişki konusunda kritik bir soruyu gündeme getirmektedir.

Anahtar Kelimeler: Hava yolu endüstrisi, Davranışsal niyet, müşteri memnuniyeti, hizmet kalitesi.

¹ İstanbul Technical University, Management Engineering, simsekkub@itu.edu.tr

² Asst. Prof. Dr., Gümüşhane University, The Faculty of Economics and Administrative Sciences, orkundemirbag@gumushane.edu.tr

Introduction

In the airline industry, where is one of the most competitive business environments, developing a better understanding needs of customers and delivering quality service is vital for the airline's survival, competitiveness, profitability and sustained growth (Suki, 2014). Therefore, airline companies make an effort to measure their service quality within the sector in order to achieve and maintain a competitive advantage by satisfying customers (Tsaur and others, 2002; Park and others, 2005; Basfirinci and Mitra, 2015) because of the fact that service quality is considered as the basis of customer satisfaction (Clemes and others, 2008; Yıldız, 2016). Companies, which strive for high customer satisfaction and offer quality service to their customers, may ensure that customers remain loyal to the company (Hu and others, 2009), and retaining existing customers is less costly than acquiring new customers (Nadir and others, 2008; Saha and Thengi, 2009). In addition, thanks to quality service delivery, companies may gain new customers through positive behavioral intentions of the satisfied customers (Saha and Thengi, 2009). On the other hand, a great majority of the previous studies focus on providing a conceptual model for service quality (Carman, 1990; Cronin and Taylor, 1992; Parasuraman and others, 1985, 1988, 1991; Ekiz and others, 2006; Ali and others, 2013; Amin and others, 2013) and do not consider the impact of service quality on behavioral intentions. However, it is indicated that service quality has a key impact on feelings and perceptions of the customers (Taylor and Baker, 1994) and feelings and perceptions of the customers, in turn, affect the behavioral intentions such as word-of-mouth recommendations (Nadiri and Hussain, 2005; Chiu and others, 2016). In this context, the aim of this study is threefold: (1) to identify the determinants of airline service quality perceived by customers; (2) to reveal the effects of perceived service quality on customer satisfaction, and (3) to reveal effects of customer satisfaction on behavioral intentions of customers, simultaneously by using a conceptual model. The study provides an example of the use of revised set of SERVPERF model. Unlike existing studies, the study also posits perceived service quality, customer satisfaction and behavioral intentions in a single model.

The plan of the study is as follows. Second section presents the review of the related literature. Third section develops research model and hypotheses and provides research methodology. Fourth section elaborates on data analysis and findings. Finally, fifth section concludes the study.

1. Background of The Study

In this section, main constructs of the research –perceived service quality, customer satisfaction and behavioral intentions- are focused on in the light of the information gathered from the related literature and the relationships among these constructs are discussed in detail. Also, previous studies, which are similar to the present study, are presented.

1.1. Perceived Service Quality

Considering the fierce competition, only companies that can deliver quality service to their customers may stay competitive. On the other hand, quality, of which dimensions cannot be distinguished from each other easily, is a complex and nontrivial concept (Parasuraman and others, 1985). Because of the abstract nature of the quality, conceptualization and measurement of airline service quality is quite difficult (Korkmaz and others, 2015). Therefore, a great majority of the studies in the related literature focus on the conceptualization and measurement of service quality (Carman, 1990; Cronin and Taylor, 1992; Parasuraman and others, 1985, 1988, 1991; Ekiz and others, 2006; Ali and others, 2013; Amin and others, 2013; Yıldız and Yıldız, 2015). Previous research indicate that dimensions of perceived service quality varies with respect to sector, culture, geographic region et cetera (Pekkaya and Akilli, 2013; Korkmaz and others, 2015). Hence, all dimensions of perceived service quality in the airline sector are not revealed clearly.

Service quality, which receives intense attention by researchers, refers to “a function of the difference between the service expected and the customer’s perceptions of the actual service delivered” (Parasuraman and others, 1988; Yıldız and Kurtuldu, 2014). Tsoukatos and Mastrojianni (2010) suggest that perceived service quality is the relative quality of a service that is perceived by customers through making a comparison between actual service performance of the firm with their expectations that are shaped by experiences, word-of-mouth communication, and memories. Because of the fact that expectations of the customers serve as a major determinant of service quality evaluation (Parasuraman and others, 1985, Wilson and others, 2008), voice of the customer should be considered by service providers (Pakdil and Aydın, 2007).

According to SERVQUAL model that is presented by Parasuraman and others (1988), service quality is measured by the gaps between expectations of customers and their perceptions of actual performance of the service. SERVQUAL is based on five dimensions of service quality as depicted in the Figure 1 (Parasuraman and others, 1988; Demirbağ and Yozgat, 2016; Ataman and others, 2011):

(1) Tangibles. The physical surroundings represented by objects (for example, interior design) and subjects (for example, the appearance of employees);

(2) Reliability. The service provider’s ability to provide accurate and dependable services;

(3) Responsiveness. A firm’s willingness to assist its customers by providing fast and efficient service performances;

(4) Assurance. Features that provide confidence to customers (such as the firm’s specific service knowledge, polite and trustworthy behavior of employees).

(5) Empathy. The service firm’s readiness and ability to provide each customer with personal service.

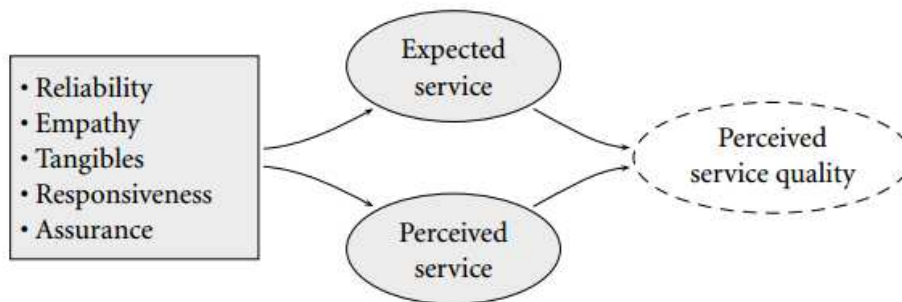

Figure 1: SERVQUAL Model (adapted from Parasuraman and others, 1988)

However, how many dimensions SERVQUAL model comprises is not commonly held by researchers. While Carman (1990) suggests a SERVQUAL model with ten dimensions, a unidimensional model by Babakus and Boller (1992) and a two-dimensional model by Nadiri and Hussain (2005) are suggested. On the other hand, Newman (2001) who identifies some weaknesses of SERVQUAL argues that SERVQUAL does not provide an assessment of the priorities of customers with different service dimensions and it is unclear in measuring perceived service quality. Moreover, Johns and others (2004) report that dimensions of SERVQUAL are not validating in measuring service quality. Therewith, Ekiz and others (2006) present AIRQUAL model adapted from SERVQUAL in order to assess airline service quality and AIRQUAL model, which successfully manages to measure the perceived service quality in North Cyprus, comprises five dimensions that are airline tangibles, terminal tangibles, personnel, empathy, and image.

On the other side, Cronin and Taylor (1994) argue that SERVPERF model is better than SERVQUAL in terms of explained variance in overall measure. In SERVPERF model, “expected service” component of SERVQUAL model is

discarded and instead “performance” component alone be used (Cronin and Taylor, 1992).

1.2. Customer Satisfaction

Customer happiness, which is a sign of the customer satisfaction, should be essential for the firms because of the fact that achieving customer satisfaction is identified as the key to customer loyalty and positive behavioral intentions of the customer (Anderson and Sullivan, 1993). Customer satisfaction is defined as “a person’s feeling of pleasure or disappointment resulting from comparing a product or service’s perceived performance in relation to his or her expectation” (Kotler and Armstrong, 1996). According to Johan and others (2014), customer satisfaction is closely related to customers’ experience and expectations and real customer satisfaction represents “the difference between what customers actually expect to get and the actual service performance exceeding such expectations”.

In the literature, researchers mostly focus on the positive relationship between service quality and customer satisfaction (Kuo, 2003). However, there is limited number of studies that tests the service quality dimensions directly to understand whether they are related to customer satisfaction or not, and therefore there is a need for testing the direct relationship of each dimension of the service quality to customer satisfaction.

1.3. Behavioral Intentions

Fishbein and Ajzen (1975) defines behavioral intention as the subjective possibility of the performing a certain behavioral act of customers and Saha and Tenghi (2009) associate three behaviors with profitability and the market share of a firm: (1) word-of-mouth, (2) repurchase intention, and (3) feedback to the service provider.

According to Saha and Tenghi (2009), *word-of-mouth* (WOM) refers to “a flow of information about products, services, or companies from one customer to another” and customer satisfaction leads to favorable WOM that is a valuable form of indirect advertising to a firm (Park and others, 2005). On the other hand, findings of the previous empirical research that investigate the relationship between customer satisfaction and WOM are not consistent. Although many of the researchers state that there is a positive relationship between customer satisfaction and WOM (Davidow, 2003; Brown and others, 2005; Babin and others, 2005), some researchers find a negative relationship between them (Hart and others, 1990). Also, studies that find no relationship between customer satisfaction and WOM are available in the related literature (Engel and others, 1969). The reason of these contradictory findings is explained by Wirtz and Chew (2002) with regard to asymmetric pattern of extremely satisfied and dissatisfied customers. That is to say extremely satisfied and extremely dissatisfied customers engage in more WOM compared to moderately satisfied customers (Wirtz and Chew, 2002).

Repurchase intention stands for the likelihood of the using a service provider one more time in the future (Fornell, 1992) and some researchers use the term “customer retention” instead of repurchase intention (Zeithaml, 1981). Jones and Sasser (1995) state that repurchase intention is essential to success of a company and it may be considered as the most important concept in marketing. Most of the previous research find that the customer satisfaction is the most important factor, which results in repurchase intention (Sharma and Patterson, 2000). However, findings regarding relationship between customer satisfaction and repurchase intention varies in previous studies. Cronin and Taylor (1992) and Davidow (2003), for instance, find a positive relationship between customer satisfaction and repurchase intention, while some previous research do not confirm the direct relationship (Sivadas and Baker-Prewitt, 2000). Rust and Zahorik (1993) explain the reason of these contradictory findings with regards to absence of alternative suppliers to switch by dissatisfied customers or abundance of alternative suppliers to switch by satisfied customers in order to increase the satisfaction level.

The final behavioral intention mentioned above, *customer feedback*, stands for “the transmission of negative information (complaints) or positive information (compliments) to providers about the services used” (Saha and Thengi, 2009). Although regular feedbacks from customers are determined essential to successful customer satisfaction strategies (Sonnenberg, 1991), limited number of previous research focus on the relationship between customer satisfaction and customer feedback (Saha and Thengi, 2009). Therewithal, Söderlund (1998) argues that receiving negative feedbacks from dissatisfied customers is more likely than receiving positive feedbacks from satisfied customers.

1.4. A Brief Review of Previous Research

Although relationships between service quality, customer satisfaction and behavioral intentions are investigated in many areas, this review is limited to previous studies which focus on air transport sector. A great majority of these studies focus on measuring service quality of airline companies using GAP-5 model of SERVQUAL. Table 1 presents a brief review of previous research in airline industry.

Table 1: Previous Research on Service Quality, Customer Satisfaction, Customer Loyalty and/or Behavioral Intentions in Airline Industry

Researcher	Country	Sample Size	Unit of Analysis	Measurement model of service quality	Method of analysis	Findings
Sultan and Simpson (2000)	US and 12 Europe countries	1,956	European and US airline passengers	SERVQUAL	T-test	Reliability is the dominant dimension in the service quality paradigm as applied to international airline travel. The relative importance of dimensions influencing customer service quality expectations and perceptions does not vary by the nationality of airline passengers.
Cunningham and others (2002)	U.S. and Korea	250	Student of an MBA program who use air transportation	SERVPERF	Multiple regression analysis	For Korea, reliability, assurance and risk factors affect customer satisfaction. For U.S. reliability, in-flight comfort and connections affect customer satisfaction.
Park and others (2004)	Korea	592	Korean international passenger	SERVQUAL	Path Analysis	Service value, passenger satisfaction, and airline image are each found to have a direct effect on air passengers’ decision making processes.
Ling and Lin (2005)	China and Taiwan	404	Passenger who travels between Taiwan and China	SERVPEX	ANOVA, SEM	Reliability, tangibles, responsiveness and assurance affect customer satisfaction. Also, customer preference is influenced by reliability and tangibles.
Park and others (2005)	Australia	501	Australian international passenger	SERVQUAL	SEM	Airline image and behavioral intention are positively affected by in-flight service and convenience and accessibility.
Atilgan and others (2008)	Turkey	235	Passenger of Sun Express in the Antalya International Airport	SERVQUAL	T-test and correspondence analysis	“Food and beverage”, “cabin aesthetics”, “convenience”, “dependability”, “in-flight activities”, and “personnel” dimensions have gaps.
Clemes and others (2008)	New Zealand	428	Passenger of international flights	SERVQUAL	T-test, ANOVA, multiple regression analysis	Assurance, convenience, comfort, timeliness, helpfulness, meals and security are positively associated with service quality. Service quality affects customer satisfaction and customer satisfaction affect behavioral intentions. Perceived service quality differs with respect to age, gender, marital status, occupation and income.

Nadiri and others (2008)	Cyprus	583	North Cyprus national airline passenger	SERVQUAL	SEM	“Airline tangibles” is the most significant SQ dimension to affect both customer satisfaction and repurchase intention. Customer satisfaction is positively related to repurchase and WOM.
Saha and Thengi (2009)	Thailand	1212	Passenger of low cost Carriers	SERVPERF	SEM	Passenger satisfaction with service-quality dimensions is found to be very important in explaining behavioral intentions. Satisfied passengers are mostly influenced by the schedule. Such customers engage in positive WOM and have high repurchase intentions. Dissatisfied passengers prefer to change airlines, rather than provide feedback to the LCCs.
Ariffin and others (2010)	Malaysia	100	Passengers of LCC at Kuala Lumpur International Airport	SERVQUAL	Factor analysis and multiple regression analysis	Caring and tangible are the most important dimensions of service quality and only these dimensions significantly affect customer satisfaction.
Ali and others (2014)	Pakistan	498	Passenger of Pakistan International Airlines	SERVQUAL	SEM	Each of five dimensions of service quality has a positive effect on customer satisfaction.
Gures and others (2014)	Turkey	821	Passenger in four airports (Istanbul, Ankara, İzmir and Antalya)	SERVQUAL	SEM	Reliability and facilities have a significant positive effect on customer satisfaction. Customer satisfaction is found to be a significant determinant of customer loyalty.
Suki (2014)	Malaysia	300	Passenger in Federal Territory of Labuan, Malaysia.	SERVQUAL	SEM	The relationship between customer satisfaction and ‘word-of-mouth’ recommendations is positive.
Korkmaz and others (2015)	Turkey	311	Passenger in İzmir Adnan Menderes Airport	SERVQUAL	CFA, multiple regression analysis	Perceived service quality has five dimensions. Service quality has an effect on “customer satisfaction” and “repurchase intention”.
Singh (2015)	India	526	Indian domestic full-service passengers	SERVPERF	SEM	Passenger evaluation process flows from perceived image to satisfaction via passenger perceived value and not directly from perceived image to passenger satisfaction. Only passengers’ satisfaction is found to have a direct influence on passengers’ future behavioral intentions.

2. Research Framework and Methodology

In this section, a conceptual model is presented and research hypotheses are proposed in the light of the information gathered from the literature. After conceptualization and operationalization, the research steps are provided and methods used in the study are presented.

2.1. Conceptual Model and Research Hypotheses

In the light of the information gathered from the literature, a conceptual model for the research is depicted in the Figure 2. This model shows hypothesized relationships among the constructs of perceived service quality, customer satisfaction, and behavioral intentions.

Broadly, this research investigates the impact of perceived service quality on customer satisfaction and the impact of customer satisfaction on behavioral intentions. Thus, three research questions are formulated:

R1: What are the dimensions of perceived service quality in the air transport sector?

R2: What are the impacts of service quality dimensions on customer satisfaction?

R3: What is the impact of customer satisfaction on behavioral intentions?

Perceived service quality dimensions used in this research are developed on the basis of the AIRQUAL and SERVPERF models and focus group discussions with ten experienced customers. In the focus group, dimensions of SERVPERF model (reliability, assurance, tangibility, empathy, and responsiveness) and of AIRQUAL model (airline tangibles, terminal tangible, personnel, empathy, and image) are discussed to overhaul them and find out the most appropriate model. When group reaches a consensus on this matter, the model for perceived service quality has seven broad factors: airline tangibles, terminal tangibles, personnel appearance, flight attendants, ground staff, empathy, and image.

As mentioned hereinabove, although the causal relationship between perceived service quality and customer satisfaction is debated in the literature, the number of the previous research that test relationship between each dimension of perceived service quality and customer satisfaction is limited. One of the major concerns of this study, therefore, is to reveal the relationships between each dimension of service quality and customer satisfaction. Accordingly, the following hypotheses are proposed:

H1: Perceived quality of airline tangibles positively influences customers' satisfaction.

H2: Perceived quality of terminal tangibles positively influences customers' satisfaction.

H3: Perceived quality of personnel appearance positively influences customers' satisfaction.

H4: Services provided by flight attendants positively influences customers' satisfaction.

H5: Services provided by ground staff positively influences customers' satisfaction.

H6: Empathy showed by airline company positively influences customers' satisfaction.

H7: Image of the airline company positively influences customers' satisfaction.

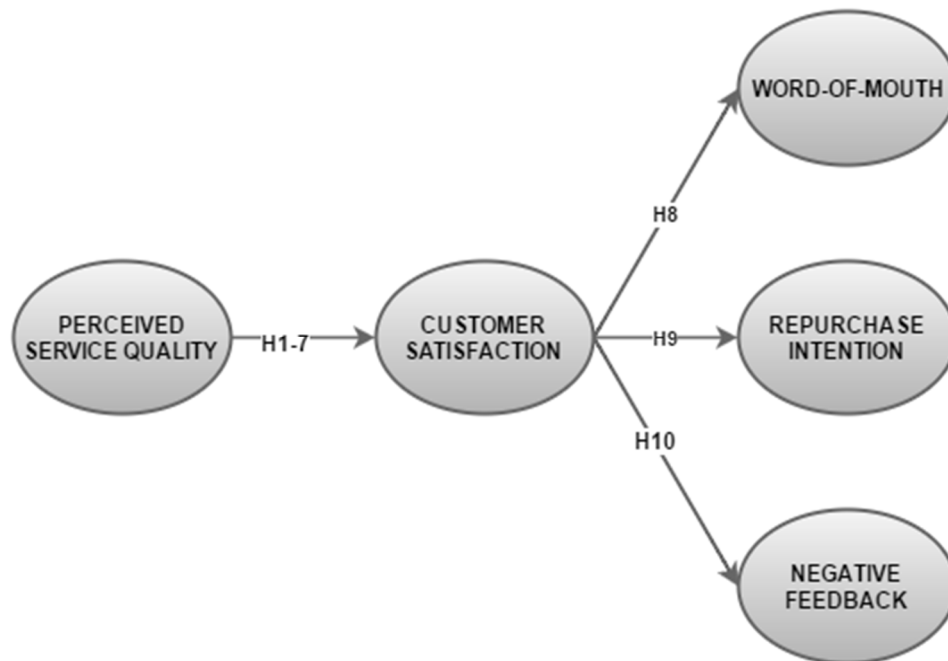

Figure 2: Conceptual Model

Despite the fact that both dissatisfied and satisfied customers might engage in word-of-mouth activities, a great majority of the previous research suggest that satisfied customers provide more frequent and positive WOM activities (Saha and Thengi, 2009). In this regard, the following hypothesis is proposed:

H8: Customer satisfaction positively influences word-of-mouth activities of the customers.

According to Saha and Thengi (2009), satisfied customers are more loyal to service providers than other customers with regard to repurchase intentions unless switching costs to another service provider are very high or better opportunities are not available. Therefore, the following hypothesis is proposed:

H9: Customer satisfaction positively influences repurchase intentions of the customers.

Owing to the fact that receiving negative feedbacks from dissatisfied customers is more likely than receiving positive feedbacks from satisfied customers (Söderlund, 1998), the following hypothesis is proposed:

H10: Customer satisfaction negatively influences negative feedbacks of the customers.

2.2. Methodology

The sample of this research comprises the passengers who had flown on any of the national airlines of Turkey in the recent year and they are selected using non-probability judgmental sampling technique. According to Judd and others (1991), judgmental sampling or purposive sampling is defined as picking the cases, which are judged to be typical of the interested population and it is assumed that errors of the judgment will tend to counterbalance one another.

Firstly, the survey instrument is adopted from the AIRQUAL and SERVPERF models and previous research in the literature (Fournier and Mick, 1999; Maxham, 2000; Yi and La, 2004; Nadiri and others, 2008; Saha and Thengi, 2009), and translated into Turkish. Then, in a focus group that consists of 10 customers of national airline companies in Turkey, dimensions of both scales are discussed and the most appropriate instrument for Turkish passengers is found out. Before survey takes its final form, a pilot study conducted with 50 customers. According to the results of the pilot study, items of “effective air-conditioned areas for smokers” from the dimension of terminal tangibles and “availability of health personnel during the flights” and “care paid to passengers’ luggage” from the dimension of empathy are omitted from the questionnaire. The final questionnaire comprises four parts. The first part contains general demographic questions to present the characteristics of the sample. The remained sections comprise questions regarding perceived service quality, customer satisfaction and future behavioral intentions, respectively and all items are measured using a five-point Likert scale anchored by “strongly disagree” and “strongly agree”. Perceived service quality includes 34 items: four items for airline tangibles (AT), seven items for terminal tangibles (TT), four items for personnel appearance (PA), four items for flight attendants (FA), four items for ground staff (GS), seven items for empathy (EM), and four items for image (IM). Customer satisfaction level is measured with four items. Future behavioral intentions include 10 items: four items for word-of-mouth, three items for repurchase intentions and three items for negative feedback. Research model with the items and constructs is depicted in Figure 3.

The survey that is conducted during the mid-April and May 2016 is distributed to 500 national airline company passengers and these passengers are requested to fill out the questions in a self-administered manner. 351 of these questionnaires are returned and 348 of them are found to be useful. Therefore, the valid response rate is approximately 0.7.

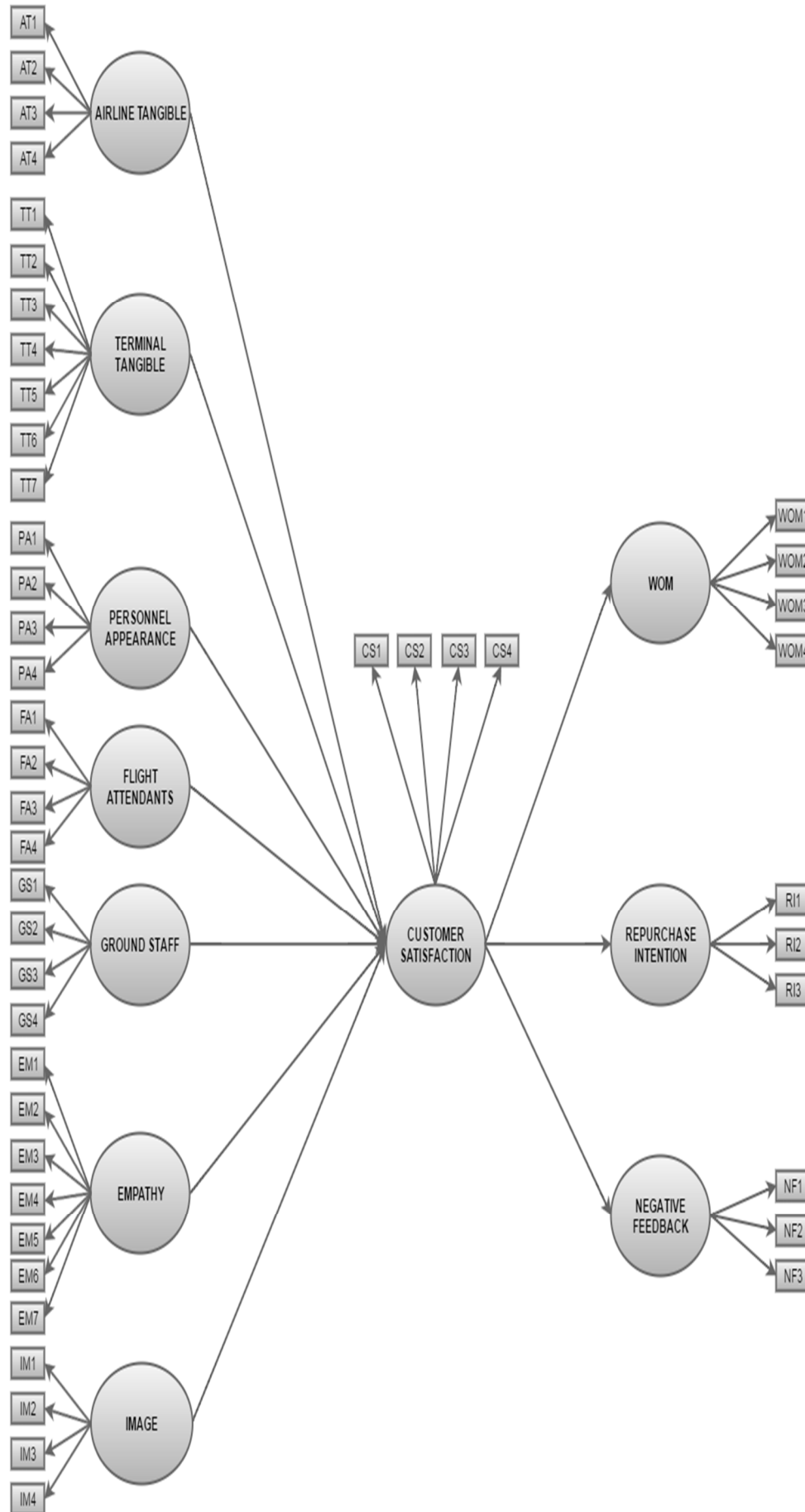

Figure 3: Research Model

3. Data Analysis and Findings

SPSS 20.0 and LISREL 8.80 are used for data processing.

3.1. Characteristics of the Sample

Table 2 presents the characteristics of the sample, of which 51% are female. A great majority of the participants are from 18-34 age group (82%) and they mostly hold bachelor’s degree.

Table 2: Characteristics of the Sample

Variables		Frequency	Percentage
Gender	Female	178	0,511
	Male	170	0,489
Age	18-24	100	0,278
	25-34	184	0,529
	35-44	23	0,066
	More than 45	41	0,118
Education Level	Less than high school	3	0,009
	High school graduate	56	0,161
	Bachelor’s degree	220	0,632
	Master’s degree	68	0,195
	Doctoral degree	1	0,003

Participants are requested to choose one of the airline companies that they prefer mostly and reply the questions by considering this airline company. Figure 4 depicts the most preferred airline companies by the respondents. Approximately 70 percent of the participants prefer Turkish Airlines and it is followed by Pegasus Airlines and AnadoluJet, respectively.

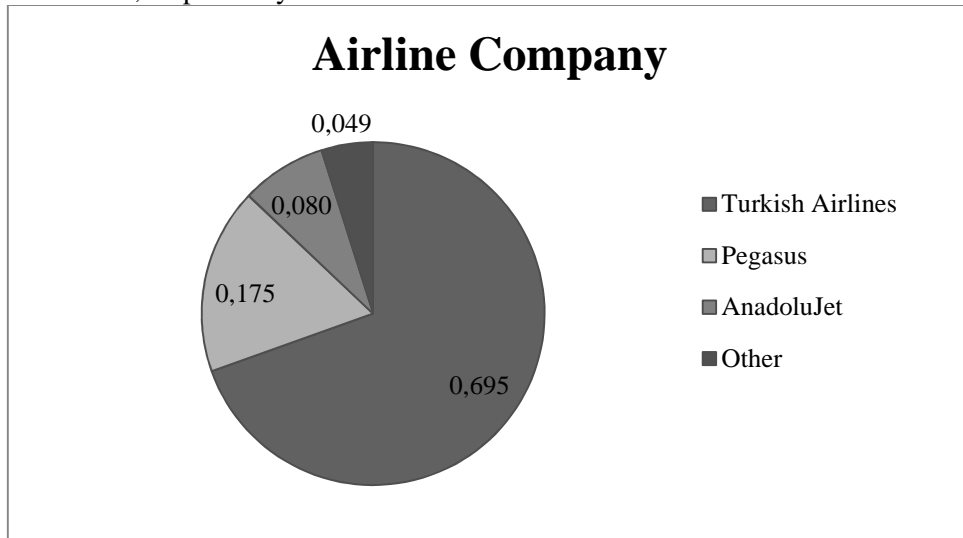

Figure 4: The Most Preferred Airline Companies by The Participants

3.2. Structural Equation Modeling (SEM)

SEM is performed to confirm reliability and validity of the measures and examine the structural relationships between constructs. In this study, maximum likelihood is preferred as the estimation method due to the fact that it provides a consistent approach for parameter estimation problems.

Table 3: Standardized loadings, t-values, reliability coefficients and AVE values of independent variables

Construct and Items	Standardized Loadings	t-value	Reliability	AVE
Airline Tangible			0.773	0.466
Aircrafts are modern-looking	0.73	14.61		
Quality of catering served in plane	0.69	13.69		
Comfort of the plane seats	0.58	10.99		
Quality of air-conditioning in the planes	0.72	14.46		
Terminal Tangibles			0.824	0.415
Number of shops in airport	0.48	8.77		
Size of the airport in holding passengers	0.68	13.51		
Comfort of waiting hall of the airport	0.70	14.05		
Effective air-conditioning in the airport	0.71	14.19		
Effective sign system in airport	0.66	12.87		
Availability of trolleys in airport	0.67	13.13		
Reliability of security control system	0.58	11.00		
Personnel Appearance			0.873	0.639
Flight attendants are well-dressed	0.73	15.24		
Flight attendants have a neat appearance	0.77	16.19		
Ground staff are well-dressed	0.83	18.21		
Ground staff have a neat appearance	0.86	19.07		
Flight Attendants			0.909	0.721
They have sincere interest in fulfilling my needs	0.89	20.83		
They are willing to help passengers	0.89	20.76		
They are friendly to passengers	0.84	19.10		
They have knowledge to answer my questions	0.77	16.69		
Ground Staff			0.927	0.758
They have sincere interest in fulfilling my needs	0.89	21.02		
They are willing to help passengers	0.91	21.96		
They are friendly to passengers	0.87	20.33		
They have knowledge to answer my questions	0.81	18.11		
Empathy			0.792	0.464
Punctuality of the departures and arrivals	0.55	10.49		
Number of flights to satisfy passengers' demands	0.58	11.24		
Compensation schemes in case of loss or hazard	0.60	11.64		
Transportation between city and airport	0.52	9.77		
Services regarding entertainment (magazines, TV etc.)	0.64	12.56		
Quality of online services	0.68	13.59		
Error-free reservation and ticketing	0.64	12.54		
Image			0.851	0.651
Consistency of ticket prices with given service	0.57	11.16		
Image of the airline company	0.91	21.47		
In its customers' sight, this airline company has a strong image.	0.91	21.61		
In my sight, this airline company has a strong image.	0.79	17.31		

The measurement model is assessed after evaluating the reliability, convergent validity, and discriminant validity of the items and constructs. The Cronbach's alpha correlation coefficients of all variables and standardized loading items are presented in Table 3 and Table 4. All Cronbach's alpha coefficients are greater than 0.70 and

therefore variables show high reliability among indicators. The all standardized loading items, which are greater than 0.4, are considered significant and the average variance extracted (AVE) of the latent constructs ranges from 0.403 to 0.758. However, recommended threshold value is 0.50 by Hair and others (2010). Hence, our data have almost good convergent validity.

Table 4: Standardized loadings, t-values, reliability coefficients and AVE values of dependent variables

Construct and Items	Standardized Loadings	t-value	Reliability	AVE
Customer Satisfaction			0.795	0.580
Overall, I am satisfied with this airline	0.84			
My choice to fly with this airline was a wise one	0.81	18.73		
I think I did the right thing when choosing this airline	0.87	20.86		
I do not prefer another company instead of this airline company	0.45	8.68		
Word-of-Mouth			0.851	0.707
I would recommend my family and relatives to fly with this airline	0.94			
I would recommend my friends to fly with this Airline	0.94	33.78		
I say positive things about this airline company to other people	0.94	34.23		
I say positive things about this airline company on the internet	0.42	8.26		
Repurchase Intention			0.760	0.403
I would select the same airline again if I am going to fly another time	0.87			
I would select the same airline again when another company is cheaper	0.47	8.89		
I would select the same airline again when another company has more suitable flight time	0.48	9.11		
Negative Feedback			0.766	0.538
I would tell airline representatives exactly what I think if a certain situation occurs regarding this airline	0.85			
I would demand to speak with manager in charge if a certain situation occurs regarding the airline	0.76	11.96		
I would say negative things on the web page of this airline if a certain situation occurs regarding this airline.	0.56	9.57		

Also, discriminant validity is checked by comparing the shared variances with the square root of AVE. Table 5 presents that all shared variances of one construct with other constructs are less than the square root of AVE for each construct, confirming adequate discriminant validity. Moreover, inter-construct correlations are calculated as shown in Table 5. All constructs are found positively correlated ($p < 0.01$) with the customer satisfaction and customer satisfaction is positively correlated with WOM, repurchase intention and negative feedback. According to findings, word-of-mouth has the highest correlation with customer satisfaction ($r = 0.775$, $p < 0.01$). Therefore, there is no multicollinearity problem in the data. Means of the constructs range from 2.977 to 4.041 on 5-point Likert scale.

Table 5: Descriptive Statistics and Correlation Matrix

	AT	TT	PA	FA	GS	EM	IM	CS	WOM	RI	NF
Airline Tangible	0.683										
Terminal Tangible	0.487*	0.644									
Personnel Appearance	0.445*	0.378*	0.799								
Flight Attendants	0.520*	0.510*	0.549*	0.849							
Ground Staff	0.511*	0.528*	0.489*	0.765*	0.871						
Empathy	0.625*	0.586*	0.409*	0.532*	0.547*	0.681					
Image	0.592*	0.429*	0.499*	0.520*	0.481*	0.668*	0.807				
Customer Satisfaction	0.584*	0.459*	0.471*	0.503*	0.496*	0.671*	0.702*	0.762			
Word-of-Mouth	0.524*	0.463*	0.477*	0.488*	0.460*	0.584*	0.681*	0.775*	0.841		
Repurchase Intention	0.409*	0.318*	0.268*	0.302*	0.344*	0.518*	0.515*	0.634*	0.600*	0.635	
Negative Feedback	0.339*	0.296*	0.340*	0.355*	0.355*	0.284*	0.299*	0.416*	0.458*	0.305*	0.733
Mean	3.609	3.415	4.041	3.890	3.790	3.305	3.685	3.476	3.662	2.977	3.656
Std. Deviation	0.768	0.693	0.669	0.724	0.773	0.710	0.829	0.732	0.771	0.894	0.774
*Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed) Values on the diagonals are square root of AVE											

Structural model is evaluated by investigating fit indices and variance-explained estimates (see Table 6). The findings indicate that chi-square of the model equals 3096.77 with 1049 degree of freedom. The values for comparative fit index (CFI) and normed fit index (NFI) are above 0.9 and they indicate satisfactory fit (Bentler, 1990). However, goodness of fit index (GFI) is not found above 0.9 that is the minimum satisfactory value (Joreskog and Sorbom, 1996). It can be said that the hypothesized model is acceptable.

Table 6: Model Fit Indices

Model Values	Recommended Values	Results
Chi-Square		3096.77
Df		1049
Chi-square/df	<3.0	2.95
CFI	>0.9	0.96
GFI	>0.9	0.73
NFI	>0.9	0.94
SRMR	<0.08	0.065
RMSEA	<0.08	0.075
PNFI	>0.5	0.87

Table 7 presents the standardized path coefficients of the structural model. Surprisingly, terminal tangibles, flight attendants and ground staff have no significant effect on customer satisfaction and proposed hypotheses –H2, H4, and H5- are not sustained. The strongest significant determinant of customer satisfaction is found as image ($\beta=0.40$, $p\text{-value}<0.001$), whereas the least important determinant of customer satisfaction is appearance of the personnel ($\beta=0.14$, $p\text{-value}<0.01$). Also, as expected, airline tangibles ($\beta=0.16$, $p\text{-value}<0.05$) and empathy ($\beta=0.22$, $p\text{-value}<0.05$) have positive effects on customer satisfaction. Moreover, word-of-mouth intentions ($\beta=0.92$, $p\text{-value}<0.001$) and repurchase intention ($\beta=0.94$, p -

value<0.001) are significantly and positively influenced by customer satisfaction as proposed with H8 and H9. However, customer feedback ($\beta=0.52$, p-value<0.001) is positively affected by the customer satisfaction on the contrary to proposed hypothesis.

Table 7: The Standardized Path Coefficients

	Path	Estimate	S.E.	t-value	p	Results
H1	Airline Tangible -> Customer Satisfaction	0.160*	0.082	1.97	0.049	Supported
H2	Terminal Tangible -> Customer Satisfaction	0.020	0.066	0.30	0.764	Not supported
H3	Personnel Appearance -> Customer Satisfaction	0.140**	0.052	2.71	0.006	Supported
H4	Flight Attendants -> Customer Satisfaction	-0.040	0.077	-0.52	0.603	Not supported
H5	Ground Staff -> Customer Satisfaction	0.086	0.076	1.13	0.258	Not supported
H6	Empathy -> Customer Satisfaction	0.22*	0.11	1.97	0.049	Supported
H7	Image -> Customer Satisfaction	0.40***	0.072	5.53	0.000	Supported
H8	Customer Satisfaction -> WOM	0.920***	0.044	20.80	0.000	Supported
H9	Customer Satisfaction->Repurchase Intention	0.940***	0.050	19.01	0.000	Supported
H10	Customer Satisfaction -> Negative Feedback	0.520***	0.059	8.83	0.000	Not supported

The findings indicate that all independent variables (airline tangible, terminal tangible, personnel appearance, flight attendants, ground staff, empathy, and image) account for 71 percent of the total variance in customer satisfaction of passengers of airline companies in Turkey ($R^2=0.71$) and customer satisfaction accounts for 85, 90, and 27 percent of the total variance in word-of-mouth intention, repurchase intention, and customer feedback, respectively.

Discussions and Conclusion

The present study investigates the effects of service quality dimensions on customer satisfaction and effect of customer satisfaction on future behavioral intentions of customers based on the data collected from customers of Turkish airline companies.

It is expected that when the quality of airline tangibles that are physical surroundings represented by objects increase, customer satisfaction level also increase. For instance, passengers want to sit comfortable and clean seats, wide pitches and aisles. Associatively, the built hypothesis’ statistical results support this point of view. Furthermore, customers want to see good-looking and kind personnel, this is supported by hypothesis statistically and quality of personnel appearance influences satisfaction in a positive way. Additionally, empathy is known as one of the most important emotion related with human relations. In respect of the structural equation model results, hypothesis of empathy showed by airline companies positively influences customers’ satisfaction is statistically significant.

The impression of the airline company has also effects on customers’ satisfaction. The expression of more social responsibility activities and permanent substantial image, more customer satisfaction is supported statistically. The opinions of the other people can make common ground on the society. In other words, word-of-mouth activities are the most effective way to impress others for gotten services. Our findings show that the word-of-mouth activities have positive effect on customer satisfaction as expected. Also, the proposed hypothesis according to satisfied customers are more loyal to service providers than other customers with regard to repurchase intentions unless switching costs to another service provider are very high or better opportunities are not available, is accepted, as well.

Beside this, there is no sufficient evidence to reject the three null hypotheses that are conducted in the beginning of the study in order to reveal the effects of perceived service quality by customers on satisfaction. Firstly, previous research show that perceived quality of terminal tangibles is a significant determinant of customer satisfaction. In spite of that, generally, customers of domestic flights occupy the terminals for short time. Terminal tangibles are more important for the small section of customer whose plane is delayed or cancelled or customers of connecting flights. Additionally, in this case, if the delay is not related with the terminal conditions, customers are focused on delayed or cancelled plane not the terminal tangibles mostly. Thus, the terminal tangible problems stay in the background. In the recent conditions, services which are provided by both flight attendants and ground staff have same circumstances. High level service provided by the personnel of the airline companies is perceived as ordinary care by customers. Hence, it can be expected that these kinds of services do not have positive effects on customers' satisfaction level on the basis of airline companies. When considered from this point of view, service provided by flight attendants and ground staff of airline companies has no effect on customer satisfaction anymore because of the fact that customers perceive these high services provided by the personnel of all airline companies in Turkey is acceptable quality level.

Furthermore, it is found that customer satisfaction affects negative feedbacks of customers positively unlike proposed hypothesis regarding the negative relationship between customer satisfaction and negative feedbacks from customers. It may be because of the loyalty of the customers. Stated in other words, satisfied and loyal customers make contribution to their service providers when a certain situation occurs regarding the service provider and give feedbacks to make these situations right. Therefore, the positive relationship between customer satisfaction and negative feedbacks is not surprising.

Moreover, empirical findings via structural equation modeling bring out that the standardized beta coefficient of image has the highest value among all research hypotheses. It shows that customers of airline companies in Turkey are in tendency to be satisfied with the high image of the company. On the other hand, it is seen that flight attendants' and ground staff's service quality do not affect the customers' satisfaction level.

Ahead of the analysis, obtained data from airline customers is examined in detail and confounding factors are avoided. Nevertheless, the study has several limitations. First of all, owing to the fact that the present study is concerned about the whole Turkey, the sample size is not adequate exactly to analyze the customers' framework of airlines and a more comprehensive study is required. Apart from aforementioned limitation, as it is well known, Turkish Airlines is a worldwide company. It has many additional concessions than other companies and a great majority of the customers who participate in the survey are customers of Turkish Airlines. Therefore, examining this airline with others may cause unfair competition effects on customer satisfaction. These effects should be evaluated and the analyses may be needed to regenerate. Lastly, the only participants of this research are domestic flight's customers who do not spend too much time at the terminal before and after their flight. Hence, perceived quality of terminal tangibles may not be a determinant of customer satisfaction for these customers. In this case, further research is recommended to focus on the customers of foreign and connecting flights to reveal the relationship between terminal tangibles and customer satisfaction.

In spite of the limitations of this study however, it is important to have conducted the study in order to provide baseline information about the air quality among passengers in Turkey. Additionally, given approaches are strongly supported by statistical findings.

Within the scope of research, if the sample size increases homogeneously by throughout Turkey, reliability, validity and verisimilitudinous of the obtained results may remain. Enhanced validity of the findings may provide some advantages to

airline companies which operate in Turkey. Thereby, they may realize their weaknesses and focus on the lacks. Particularly, airline companies should focus on improving their image that is found as the strongest determinant of customer satisfaction. These companies may take precautions to overcome the deficiencies according to obtained results. As a result, by providing significant customer satisfaction, both the companies will sustain their operations efficiently and the customers will get the most out of provided services.

References

- Ali, F., Omar, R. and Amin, M. (2013). An examination of the relationships between physical environment, perceived value, image and behavioural intentions: a SEM approach towards Malaysian resort hotels. *Journal of Hotel and Tourism Management*, 27(2), 9-26.
- Ali, F., Del, B.D., and Filieri, R. (2014). An assessment of service quality and resulting customer satisfaction in Pakistan International Airlines: findings from foreigners and overseas Pakistani customers, *International Journal of Quality & Reliability Management*, 32(5), 486-502.
- Amin, M. and Nasharuddin, S.Z. (2013). Hospital service quality and its effects on patient satisfaction and behavioural intention. *Clinical Governance: An International Journal*, 18(3), 238-254.
- Anderson, E.W. and Sullivan, M.W. (1993). The antecedents and consequences of customer satisfaction for firms. *Marketing Science*, 12, 125-143.
- Ariffin, A.A.M., Salleh, A.H.M., Aziz, N.A., and Asbudin, A.A. (2010). Service quality and satisfaction for low cost carriers. *International Review of Business Research Papers*, 6(1), 47-56.
- Ataman, G., Behram, N. K., & Esgi, S. (2011). Is Amaçlı Havayolu Pazarında Hizmet Kalitesinin Servqual Modeli Ile Ölçülmesi ve Türk Hava Yolları 'Business Class' Yolcuları Üzerine Bir Arastırma, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (26), 73-87.
- Atilgan, E., Akinci, S., and Aksoy, S. (2008). Measuring and mapping customers' expectations and perceptions for airlines: The Sunexpress case with the GAPS model. *Journal of Global Strategic Management*, 3, 67-78.
- Babakus, E. and Boller, G.W. (1992). An empirical assessment of SERVQUAL scale. *Journal of Business Research*, 24(3), 253-68.
- Babin, B.J., Lee, Y.-K., Kim, E.-J. and Griffin, M. (2005). Modeling Customer Satisfaction and Word-Of-Mouth: Restaurant Patronage in Korea, *Journal of Services Marketing*, 19(3), 133-139.
- Basfirinci C. and Mitra A. (2015). A cross cultural investigation of airlines service quality through integration of Servqual and the Kano model. *Journal of Air Transport Management*, 42, 239 -248.
- Bentler, P. M. (1990). Comparative fit indexes in structural models. *Psychological Bulletin*, 107(2), 238-246.
- Brown, T.J., Barry, T.E., Dacin, P.A. and Gunst, R.F. (2005). Spreading the word: investigating antecedents of consumers' positive word-of-mouth intentions and behaviors in a retailing context, *Journal of the Academy of Marketing Science*, 33(2), 123-38.
- Carman, J.M. (1990). Consumer perceptions of service quality: an assessment of the SERVQUAL dimensions. *Journal of Retailing*, 66, 33-5.
- Chiu, S.C., Liu, C.H. and Tu, J.H. (2016) The Influence of Tourists' Expectations on Purchase Intention: Linking Marketing Strategy for Low-Cost Airlines, *Journal of Air Transport Management*, 53, 226-234.
- Clemes, M.D., Gan, C., Kao, T.H., and Choong, M. (2008). An empirical analysis of customer satisfaction in international air travel. *Innovative Marketing*, 4(2), 49-62.
- Cronin, J.J., and Taylor, S.A. (1992). Measuring service quality: A re-examination and extension. *Journal of Marketing*, 56, 55-67.

-
- Cronin, J.J. and Taylor, S.A. (1994). SERVPERF versus SERVQUAL: reconciling performance-based and perceptions-minus-expectations measurement of service quality. *Journal of Marketing*, 58, 125-31.
- Cunningham, L.F., Young, C. E., and Lee, M. (2002). Cross-cultural perspectives of service quality and risk in air transportation. *Journal of Air Transportation*, 7(1), 3-26.
- Davidow, M. (2003). Have you heard the word? The effect of word of mouth on perceived justice, satisfaction and repurchase intentions following complaint handling. *Journal of Consumer Satisfaction, Dissatisfaction and Complaining Behavior*, 16(1), 67-80.
- Demirbağ, O, Yozgat, U. (2016). Hizmet Alan (Müşteri) ve Hizmet Veren (Çalışan) Perspektifinden Hizmet Kalitesinin SERVQUAL Yöntemiyle Ölçümü: Bir Kamu Kurumu Olarak PTT İncelemesi., *The Journal of International Scientific Researches*, 1 (1), 78-89.
- Ekiz, E.H., Hussain, K., and Bavik, A. (2006). Perceptions of Service Quality in North Cyprus National Airline, Tourism and Hospitality Industry 2006 - New Trends in Tourism and Hospitality Management, 18th Biennial International Conference, May 03-05, Opatija, Croatia: Faculty of Tourism and Hospitality Management, Proceeding Book, 778-790.
- Engel, J.E., Kegerreis, R.J. and Blackwell, R.D. (1969). Word-of-Mouth Communication by the Innovator, *Journal of Marketing*, 33, 15-19.
- Fishbein, M. and Ajzen, I. (1975). Belief, Attitude, Intention, and Behavior: An Introduction to Theory and Research. Addison-Wesley, Reading, MA.
- Fornell, C. (1992). A national customer satisfaction barometer: The Swedish experience. *Journal of Marketing*, 56, 6–21.
- Fournier, S. and Mick, D.G. (1999). Rediscovering Satisfaction. *Journal of Marketing*, 63, 5-23.
- Gures, N., Arslan, S. and Tun, S.Y. (2014). Customer Expectation, Satisfaction and Loyalty Relationship in Turkish Airline Industry. *International Journal of Marketing Studies*, 6(1), 66-74.
- Hair, J.F., Jr., Black, W.C., Babin, B.J., and Anderson, R.E. (2010). Multivariate data analysis: A global perspective (7th ed.). NJ: Prentice Hall.
- Hu, L.T. and Bentler, P.M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal*, 6(1), 1–55.
- Johan, M.R.M., Noor, N.A.Z.M., Bahar, N., Yan, L.M. and Ping, L.H. (2014). Factors Affecting Customer Loyalty towards Airlines Industry in Malaysia: An Exploratory Analysis. *Interdisciplinary Journal of Contemporary Research in Business*. 6, 12-23.
- Johns, N., Avci, T. and Karatepe, O.M. (2004). Measuring service quality of travel agents: evidence from Northern Cyprus. *The Service Industries Journal*, 24(3), 82-100.
- Jones, T.O. and Sasser W.E. (1995). Why Satisfied Customers Defect, *Harvard Business Review*, (Nov-Dec), 88-99.
- Joreskog, K. G. and Sorbom (1996). LISREL 8 User's Reference Guide. Scientific Software International, Chicago.
- Judd, C.M., Smith, E.R. and Kidder, L.H. (1991). Research Methods in Social Relations, 6th ed., Holt, Rinehart and Winston, Inc., Fort Worth, TX.
- Kotler, P. and Armstrong, G. (1996). Principles of Marketing. Prentice-Hall, New Jersey.
- Korkmaz, H., Giritlioglu, İ. and Avcikurt, C. (2015). Havayolları İç Hatlarda Algılanan Hizmet Kalitesinin Müşteri Memnuniyeti ve Tekrar Satın Alma Davranışına Etkisi, *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 248-265.
- Kuo. Y.F. (2003). A study on service quality of virtual community websites. *Total Quality Management & Business Excellence*, 13(4), 461-473.
-

- Ling, F.I., and Lin, K. (2005). Difference in service quality of cross-strait airlines and its effect on passengers' preferences. *Journal of the East Asia Society for Transportation Studies*, 6, 798–813.
- Maxham, J. G., III (2001). Service recovery's influence on consumer satisfaction, positive word-of-mouth, and purchase intentions. *Journal of Business Research*, 54(1), 11-24.
- Nadiri, H. and Hussain, K. (2005). Diagnosing the zone of tolerance for hotel services. *Managing Service Quality*, 15(3), 259-77.
- Nadiri, H., Hussain, K., Ekiz, E.H. and Erdogan, S. (2008). An Investigation on the Factors Influencing Passengers' Loyalty in the North Cyprus National Airline, *The TQM Journal*, 20(3), 265-280.
- Newman, K. (2001). Interrogating SERVQUAL: a critical assessment of service quality measurement in a high street retail bank. *International Journal of Bank Marketing*, 19(3), 126-39.
- Pakdil, F. and Aydın, O. (2007). Expectations and perceptions in airline services: An analysis using weighted SERVQUAL scores. *Journal of Air Transport Management*, 13, 229–237.
- Parasuraman, A., Berry, L.L. and Zeithaml, V.A. (1985). A conceptual model of service quality and its implications for future research. *Journal of Marketing*, 49(4), 41-50.
- Parasuraman, A., Berry, L.L. and Zeithaml, V.A. (1988). SERVQUAL: a multiple-item scale for measuring consumer perceptions of service quality. *Journal of Retailing*, 4(1), 12-37.
- Parasuraman, A., Berry, L.L., and Zeithaml, V.A. (1991). Perceived service quality as a customer based performance measure: An empirical examination of organizational barriers using an extended service quality model. *Human Resource Management*, 35–64.
- Park, J. W., Robertson, R., and Wu, C.L. (2004). The effect of airline service quality on passengers' behavioral intentions: A Korean case study. *Journal of Air Transport*, 10(6), 435–439.
- Park, J.W., Robertson, R., and Wu, C.L. (2005). Investigating the effects of airline service quality on airline image and passengers' future behavioural intention: Findings from Australian international air passengers. *The Journal of Tourism Studies*, 16(1), 2–11.
- Pekkaya, M. and Akilli, F. (2013). Statistical analysis and evaluation of airline service quality by servperf-servqual scale, *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9 (1), 75-96.
- Rust, R.T. and Zahorik, A.J. (1993). Customer satisfaction, customer retention, and market share. *Journal of Retailing*, 69(2), 193-215.
- Saha, G.C. and Theingi, T. (2009). Service Quality, Satisfaction, and Behavioural Intentions: A Study of Low-Cost Airline Carriers in Thailand, *Managing Service Quality*, 19(3), 350-372.
- Sharma, N. and Patterson, P.G. (2000). Switching costs, alternative attractiveness and experience as moderators of relationship commitment in professional consumer services *International Journal of Service Industry Management*, 11(5), 470-490.
- Singh, A.K. (2015). Modeling Passengers' Future Behavioral Intentions in Airline Industry Using SEM. *Journal of Advances in Management Research*, 12(2), 107-127.
- Sivadas, E. and Baker-Prewitt, J. (2000). An examination of the relationship between service quality, customer satisfaction, and store loyalty. *International Journal of Retail & Distribution Management*, 28(2), pp. 73-82.
- Sonnenberg, F.K. (1991), *Marketing To Win*, Harper and Row, New York, NY.

- Söderlund, M. (1998). Customer satisfaction and its consequences on the customer behavior revisited: the impact of different levels of satisfaction on word-of-mouth, feedback to the supplier and loyalty. *International Journal of Service Industry Management*, 9(2), 169-88.
- Suki, N.M. (2014). Passenger satisfaction with airline service quality in Malaysia: A structural equation modeling approach, *Research in Transportation Business & Management*, 10, 26-32.
- Sultan, F. and Simpson, M.C. Jr (2000). International service variants: airline Passenger expectations and perceptions of service quality, *Journal of Services Marketing*, 14(3), 188-216.
- Taylor, S.A., Baker, T.L. (1994). An assessment of the relationship between service quality and customer satisfaction in the formation of consumers' purchase intentions. *Journal of Retailing*, 70 (2), 163-178.
- Tsaur S.H., Chang T.Y., and Yen C.H. (2002). The evaluation of airline service quality by fuzzy MCDM. *Tourism Management*, 23, 107–115.
- Tsoukatos, E. and Mastrogianni, E. (2010). Key determinants of service quality in retail banking. *EuroMed Journal of Business*, 5(1), 85-100.
- Wilson A., Zeithaml V.A., Bitner M.J. and Gremler D.D. (2008). *Services Marketing*, McGraw-Hill Education.
- Wirtz, J. and Chew, P. (2002). The Effects of Incentives, Deal Proneness, Satisfaction, and Tie Strength on Word-Of-Mouth Behavior, *International Journal of Service Industry Management*, 13(2), 141-162.
- Yıldız E. (2016) Effects of Service Quality on Customer Satisfaction, Trust, Customer Loyalty and Word of Mouth: An Application on Cargo Companies in Gümüşhane, 12-14 October, *Uluslararası Osmaneli Sosyal Bilimler Kongresi*, Bilecik, 844-853.
- Yıldız, S. and Kurtuldu, H. S. (2014), Factors Affecting Electronic Service Brand Equity, in *Transcultural Marketing for Incremental and Radical Innovation*, B. Christiansen, S.Yıldız ve E.Yıldız (Edt.), (434-492), USA; IGI Global.
- Yıldız S. and Yıldız E. (2015). Service Quality Evaluation of Restaurants Using The AHP and TOPSIS Method, *Journal of Social and Administrative Sciences*, 2(2), 53-61.
- Yi, Y. and La, S. (2004). What influences the relationship between customer satisfaction and repurchase intention? Investigating the effects of adjusted expectations and customer loyalty. *Psychology and Marketing*, 21(5), 351-372.
- Zeithaml, V. A. (1981). How Consumer Evaluation Processes Differ Between Goods and Services, *Marketing of Services*, J. H. Donnelly and W. R. George, eds. Chicago, IL: American Marketing Association, 186-190.

A Comparison for The Investigation of Public Policies by Scientific Researches with Presence Cut of Public Policies**Bilimsel alışmalarca Kamu Politikalarına Yüklenen Anlamın Sorgulanışına Yönelik Bir Karşılaştırma****Ayşegül Kaya¹****Abstract**

Several dates related to public policy field researches can be given. The public policy field is divided as a separate research field since 1960 in United States of America. The public policy field that started to be worked on by policy makers right afterwards, has become a subject to researches in the Republic of Turkey -especially- after 2000s. In this study, it is aimed to investigate the scientific researches carried out on public policies at national and international level and to compare and evaluate the researches reached at the national and international level. Therefore, the data collection technique of the study is composed of literature researches. By examining the researches, presence cut of the public policy field countrywide is evaluated and presented with final objectives and conclusions.

Keywords: Public policy, Scientific studies, National presence.

Öz

Kamu politikası alan çalışmaları ile ilgili çeşitli tarihler verilebilir. Kamu politikaları alanının, ayrı bir çalışma alanı olarak, 1960 yıllardan sonra Amerika Birleşik Devletleri'nde sınırları çizilmeye başlamıştır. Akabinde birçok ülkede akademisyenler ve kamu yapıcılar tarafından çalışılmaya başlanan kamu politikaları alanı, Türkiye Cumhuriyeti'nde – özellikle- 2000'li yıllardan sonra araştırmalara konu olmaya başlamaktadır. Bu çalışmada en genel haliyle, ulusal ve uluslararası düzeyde kamu politikalarına yönelik yapılan bilimsel çalışmaların araştırılarak, ulaşılan çalışmaların ulusal ve uluslararası düzeyde değerlendirilerek karşılaştırılması amaçlanmaktadır. Dolayısıyla çalışmanın veri toplama tekniği, literatür çalışmalarından oluşmaktadır. İncelenen alışmalar sonrasında, ülke genelinde kamu politikaları alanının mevcudiyet payı, en nihai amaç ve sonuçlarıyla değerlendirilerek sunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kamu politikaları, Bilimsel alışmalar, Ulusal mevcudiyet.

Jel Kodu: H5, H1, H0.

¹ İşletme Uzmanı, SS Esnaf ve Sanatkârlar Kredi ve Kefalet Kooperatifi, Ceylanpınar/Şanlıurfa, ayse.kaya.akd@gmail.com

Introduction

In a based founded definition about public policies, it will be to the point to say the resolutions that governments take have reflections on public force. In the study done, every work that involves public policies is included. In the literature research, in which the interest towards public policies is explained, elements that lead research to the subject are also defined. Thusly, in several researches public policies are studied as a leading, directive and influential factor.

1. Assigned meaning to public policies in literature

Analyzing and examining the process of public policy is an important operation. If the process of public policy, that is produced by taking account of lots of scientific discipline's theorems, is considered to be as a whole; in order to comprehend the entire process breakdown method can be used and defined as public policy analyze (Eryılmaz & oth., 2013: 120-129).

The duty of governments is to meet the citizens' demands and to settle the conflicts. One of the most basic outputs of this duty is public policy. In this regard, because the desire of solving the social problems is in the background of public policies, it can be stated that there is a conflict zone among the actors. Some of the actors that take part in public policy process are within the political organization called government, some units as political parties, citizens, think tanks and media try to get influential on the mentioned process as non-state actors. Public policies vary greatly because of the fact that social requirements are related to different political fields. Governments, while taking account of public welfare and national interests, make certain choices in a wide range of subjects such as education, medicine, housing, social security, justice, defence, external affairs, foreign trade and tax policy (Yıldız & Sobacı, 2014: 17-19). It can also be stated that public policy and actors serve financial stability. In the study of Darıcı (2012: 3-4), targets financial stability within social responsibility that analyzes monetary policy in Turkey, it is emphasized that financial stability is a public domain and this public domain has to be presented to economic units sufficiently by public sector. By extension, in the study, it is indicated that public intervention aimed at financial system can be executed by public policies.

As a matter of fact in the study of Usta (2013: 78-102) in which he aims to provide general knowledge in the subject of public policies analysis, he defines public policies, as standards, values and general principles which act as a guide for the government's decisions on social problems. In this sense public policies can be defined as the reflection of public force (Usta, 2013: 80). Concordantly Mackey and Shaxton (2007: 1-5) state that public policy is a stream of actions about a particular area and public policy acts as a guide which connects governments and citizens.

In modern society, citizens demand lots of things from the government which vary from providing security, enhancing health conditions to providing the best education, transportation and communication utilities. It can be stated that citizens are in an expectation and a requirement potential which is continuous and increasing. Accordingly, it is expected from the governments to create sufficient politics on this area (Demir, 2011 69-107). Thusly, in his field research Sarısoy (2010: 279) states that, in time, the increase in expectation of citizens from government causes a change in the understanding of "public service" and governments fail to satisfy this expectation. In this regard, the researcher states that as a result of discussions on reconstituting the government, public policies that act as a regulator and supervisor in economy are needed. Concordantly, Fischer and his colleagues(2007: 29-30) state that there are two methods which should be pursued in public policies. The first method is to combine primordial policies with twentieth century policies while estimating on what level individuals are satisfied with experimental research. The second method is providing human attempts with practical experience and evaluating human trends and their consequences pertinaciously. But as for Akoh and his

colleagues (2012:6), go a step forward and suggest a database which can virtually provide the participation of all partners and create a public policy.

In another fieldwork in which new and traditional public administrations are examined, the importance of public policies is particularly emphasized (Kalimullah & oth., 2012: 1). Biçer and Yılmaz (2010: 48-49) who support the importance of public policies, represent in their studies that every organized community, in accordance with their purpose and targets, bear the responsibility of decision making; hence the governments which also are organizational institutions make several decisions that aim carrying out utilities and these decisions, differing from the decisions of other organizations, create public policies.

If the dynamic process of making and analyzing steps of public policies are examined as a whole, connections between government, society, politics, economy and other disciplines can be intuitively explained. Therefore, public policy decision making mechanisms, which are shaped under the effect of several social elements, can be identified as dynamic processes.

As one of the consequences of globalization, only the national actors take part in the creation and implementation of public policies. For instance, according to the agreement between International Monetary Fund (IMF) and Turkey after the economic crisis, IMF can be influential on economic policies in turkey. In other words, favoured and applied public policies, (law, regulation, project or a politic output in another form) can affect and change the respective societies (Çevik, 2015: 12-19). In a study in which an alternative model proposal that aims efficiency in public administration presented, effects of globalization on public sector are particularly included (Şahin, 2010: 63-64). As a matter of fact, in another research study, in which globalization phenomenon is economically discussed, the role and consequences of IMF, World Bank and International Trade Union on globalization process are investigated; it is stated that three main institutions follow policies that are in conflict with their establishment purpose (Göngen, 2013: 117-133). In another study it is particularly emphasized that, the financial and political instability, which came into existence after the World War II, entails the countries to have a set of organization patterns (Moravcsik, 1998: 98-17). In this context, in his study which Kuluçlu (2006: 3-8) examines the role of supervision of administration, it is notified that, with globalization, connections between the countries are intensified; so in the decision making and implementing of governments, the externals factors also take an important part as the internal dynamics. According to the people who have a critical approach on the matter, globalization in under the dominance of monopolies, such as IMF and World Bank, which are embodied on international power groups (Işıklı'dan trn., Özdemir, 2007: 231). For instance, Koray (2007: 20) in his study which he discusses the meaning and function of public policy, he indicates that the truest impact of globalization is on labour force and working conditions. On the contrary, public policy for corporate citizenship is proposed by Petkoski and Twose (2003: 3-5) in their study which ensured the participation of 9 countries and 75 districts.

2. Scientific Studies Oriented at Public Policies

The public policy analysis advanced in 1950's in order to solve social problems, especially in developed countries. In a scientific study that questions the governments on how they use the changes in public policies, in contrast with the criticisms on public policies of right wing thinkers and politicians, it is aimed to comprehend why public policy analysis is used by western countries today without losing the efficiency it has. In the appreciations of these studies, the fact that with revelation public policies gained a scientific quality and inevitability of public policies to form a social order is emphasized. Concomitantly, it is showed that criticisms on public policies bear an important function and the public policies of governments after 1980, fail to fulfill the demands of foreclosed social groups, have qualities that increase social inequality and amplify social rights; will be destined by

the social struggles (Akdoğan, 2012: 1-22). It is aimed to have implications for the future by analyzing the dynamics of the increase in interest on public policies in Turkey, in another field research. In the research, clarifications of the fact that, academicians have gravitated towards political sciences and public administration and, with the earnings of 2000s, political actors requiring political advice/knowledge much more are shown as the reasons of increased interest on public policies. In addition to this, there are some restriction on development of public policies as a practice and a work area in Turkey (Köseoğlu, 2013: 4-38). In another study done on the gains of 2000s, changes in postal service policies are analyzed with the process analyze method. As a result of the study in which the analyze is done on the PTT Corp., there is a new public management center lined public policy change on the public policies that include postal services (Acar & Okçu, 2015: 25-35). The cause of another study, which is done with a theoretic approach, is to give core knowledge on public policies and to examine the creation of new public policies within modern and traditional approach. In the study which indirect research method is used, domestic and foreign sources are scanned and content analysis method is also used. It is indicated that, depending on the skillset of the analyst, process management, network management and cognitive approach can be used in public policy analysis. It can be said that the process of creating public policies with the process of reshaping the segment, problem identification and generating solutions are all processes in which group actors within society are described (Usta, 2013: 78-100). In a study about modern and traditional public administration, “public value administration” is examined and the way to generate public value with public policy is pondered with a strategic model. As a result of the researches done, because public value is not empirically testable and does not have cognitive clearance level and no matter these elements are questioned in public administration for a long time; it is not possible to accept the public value as a new paradigm also because it is not developed on the countries other than USA, England, New Zealand and Australia (Köseoğlu & Sobacı, 2015: 434-448).

In another field research which has problems and problem solving in its focus and which has integrated approach on the topic of public policy, as a result of globalization the subject of free international movement of doctors, who are fair values of health services, as part of free movement of labor force and foreign doctor employment in Turkey are studied. In the research, public policies about foreign doctor employment in Australia, United Kingdom and Canada are examined and experience is gained from these countries that use foreign doctor employment for a long time to be used in Turkey. It can be stated that the main implication is doctors not having a fair geographic distribution. According to a research that references OECD data, as a solution, firstly providing employment to local doctors, then if needed employing foreign doctors is given (Sezer & Yıldız, 2009: 43-68). As part of internationalization, in order to satisfy the need of skilled labour in Turkey, abroad oriented postgraduate scholarship policy is used since 1929. The topic of a research done from this point of view has the specific purpose of analyzing Turkey’s foreign postgraduate scholarship policy by the process model. In the analyze it is concluded that Turkey’s abroad oriented postgraduate scholarship policy takes an active role in providing skilled labour. It is also stated that the postgraduate foreign public policy which is carried out simultaneously, provide maximum benefit to the related university, the institution and the scholarship student (Kulaç & Çalhan, 2013: 205-222). As is known -within Turkey’s foreign policies- one of the negotiation topics in European Union accession process is Common Agricultural Policy (CAP) which is about agricultural sector. Topic of the study done in this context is change of Turkey’s agriculture policy which is evaluated with public policy analysis. In the study, which process analysis as an important model in public policy analysis is used, it is indicated that CAP imposed to Turkey by European union, did not gain acceptance because it has functional and structural differences from the agriculture in Turkey. It is aimed that in 2023, industry will have %30, service sector will have

%65 and agricultural sector will have only %5 part in the total added-value which makes up a strong element that supports research result (Övgün, 2010: 91-107).

As part of health reform which is conducted in Turkey as a public policy since 1980, there are several scientific researches that inspect changes in the healthcare field expenses are present. In a research effects of the “Health Transformation Programme”, which is an applied public policy in Turkey, are examined and within social state implementation analysis, solutions are made. The research done shows that by year of 1980, part health sector takes has been increased which SDP had influence on. According to the research, comprehension of healthcare service reform changed to neoliberalism after 1980s. In the research SDP period is expressed as not decreasing financial share of the government in Turkey on health (Gül & Toprak, 2015:998-1024).

In another field research done to clarify the consideration phenomenon, the role think tanks have in Turkey on creating public policies is explained. In the research which think tanks are compared to non-governmental organizations, with theoretical discussion condition of think tanks in practice and their activities are examined. Interviews with eight think tanks in Turkey make up the data of the research. In the research think tanks are qualified as institutions that targets creation and implementation of public policies and opens public policies to be shared. Accordingly it can be stated that think tanks benefit public policy processes by the policy recommendations they develop (Gül & Yemen, 2015: 656-679).

Western countries are accepted as the beginning of public policy analysis. Therefore it is common to encounter lots of foreign literature. Evaluating the origin of public policies in turkish administrative history composes the cause of a scientific research that is done to fill this gap in national literature; also consultant-ruler affairs in turkish administrative history that can be inspected especially with public policy paradigms are focused on. In the evaluation done, even in the first written works in turkish administrative history the effects of counseling can be seen, it is stated that this tradition lasted for hundreds of years and almost got institutionalized. Especially the merge of “meşrevet”(consultation) method in the understanding of Islam with the consultant-ruler tradition intensifies the effect of consultancy on administration of government. Powerful examples as Nizamülmülk and Sokullu Mehmet Paşa are presented to state that results can be accepted in consequence of political treatises being defined as public policy outputs. Hence consultants’ effect on public policies become a universal consent (Babaoğlu & Yıldız, 2015: 561-569). In another research that assigned-elected affair in public field is taken into consideration, the stages of the public policy creation process and how today’s public policies are created and implemented is being investigated. In a research that examines which actors affect the creation of public policies and municipalities are shown as examples, quality level of the affairs between assigned and elected on a local level is being clarified. For this purpose study is being done as a field research in İzmir, Aydın and Manisa cities; on bureaucrats and congressmen in some city/district municipalities (Uçar, 2003).

In another study which centralization in public policy is featured, in policy creation Information and Communication Technology (ICT) based contribution effect, participatory approach towards public administration are discussed and development of policy suggestions is aimed. In the field research which a great variety of methods and interviews are included, it is emphasized that the effects of information and communication technologies mentioned in the research, are being interiorised in a more intense and high quality way in short and long term individualistically in social and economic life. Therefore it is submitted that turkish public administration should entirely be embraced as a political choice for political dominance and this policy choice should be supported with participation programme (Yerlikaya, 2015: 3-129). Improvement of human life with the rapid advancement of technology led up to a new scientific study in the same field. International tourism has become internationally competed on, especially in an economic way. The study

that got inspired by the increase in comfort and free time in people's life with the advancement of technology, has several purposes. With reference to the general structure of tourism, questioning the public policies created in Turkey and the whole world, examining public administration structure of tourism focused public policies, identifying operation of central executive field services and determining the benefits of special administrations and municipalities on tourism are presented as these purposes. A binary method is used in the study. Firstly, public policies in Turkey and in other places in the world got compared; secondly, a theoretical based field research is used. As the result of researches, considering tourism sector dominant, it is foreseen that there will be a shift from industrial society to information society, from centralized management to regional management, from representative democracy to participatory democracy, from command economy to social based market economy; so with such a process, world tourist traffic will increase rapidly and there will be a transition from quantity to quality. As a final outcome, within predictions tourism industry management will gain importance and tourism will require efficient public policies (Avcı, 1995: 1-299).

As is known, %60 of the median of equivalent individual income- median equivalised household income, used by EUROSTAT and OECD, is accepted as the poverty threshold. In a field research that based upon poverty definition that allows regional and national level comparisons in poverty analysis because it is digitizable, municipalities' role in combating child poverty in Turkey is researched. In the research which evaluates combating poverty policies of municipalities, it is concluded that municipalities fail especially at combating child poverty, can not apply policies that can restrain continuity of poverty; accordingly public policies on poverty municipalities pursue can not handle with poverty (Yılmaz & oth., 2015:38-52). In a field research conducted on a similar sense by Kan (2011: 1-117), efficiency of public policies about combating poverty and role of foundations of social help and solidarity in combating poverty are studied. Even so poverty problem can not only be solved by foundations of social help and solidarity, distribution of transfers done to foundations of social help and solidarity by cities within welfare policies is examined. Evaluations show that in order to aids done through institutions to achieve the objective and repetitive aids to be prevented, aid efforts should speed up and become regular. Traditionally, only targeting income growth is not enough to solve poverty. In order to ensure a fair distribution of income, the need to create policies in macro level is one of the proposals of the study. In the study presented by Sarica (2008: 4-74) on another valid law legislation, the process of creating public policies, social and political conflicts which affect that process are tried to be determined. Based on the Public Financial Management and Control Law numbered 5018 and the legal regulations as an extension, the approaches that constitute the subordinate structure of the current legal arrangements and sociopolitical process/organizations that are influential in this constitution are examined. Therefore the specific purpose of the research is to explain social and political basis of applied public policies in context of Public Financial Management and Control Law No. 5018. In the researches carried out; It has been reported that it makes it difficult to analyze certain phenomena and processes because the public policy approach can not gain enough importance in Turkey. Another deduction that is understood by the research is; dividing "public policy management" and "politics of public policy" is artificial, therefore it is emphasized that the objective/policy extent should be taken into consideration in addition to the functional extent of the public administration. There is another research present that indicates public policy approach should be paid attention to. In a field study about public policy, which is still a new discipline for Turkey, a scientific evaluation is conducted in Turkey on why public policy is studied and why public policy is important for political scientists.

It is stated that there are problems on why public policies are studied in Turkey, the need of political scientists is stated because political analyses presented by public institutions can not be objective. The researcher indicated that academic

environment is an important characteristic in objective public policy analysis, also turkish public policies should be evaluated in terms of success/failure reasons (Çevik, 1998: 103-112).

On May 27, 2013, when construction equipment started working at Gezi Park, a small group of people gathered in order to prevent the cutting of the trees. The protests on security forces intervening to the group grew through social media and Gezi Park protests turned into anti-government demonstrations. It is possible to show examples, of this protest in Turkey, in the world. For example; The Tunisian government leader abandoned his country, resulting in a change of government which also happened in Ukraine. Thus, it is evident that events involving the vast majority of the society are likely to come to the desired extent through social media, so that the social events that have taken place affect public policies. This issue; recent events such as Arab Spring, the anti-Russian demonstrations in Ukraine changing direction to affecting the country's policies and the occupation of Wall Street in the US have become "cases" through social media, thus created public agenda and influenced the public policies of the country. The purpose of the study conducted by Korkmaz (2014: 1-99) in this context is to analyze the relation between social media and public policies by taking Gezi Park incident as the primary example and using examples similar to this incident in the world. The entries related to the Gezi Park events in the Ekşi dictionary are analyzed with the base theory and the content analysis was conducted on the tweets related to Gezi Park. As a result of the evaluations done, effective variables amongst social media and public policy affect social incidents, can announce the thoughts of individuals and thusly of societies after a while, subsequently determine media agenda and create public, political agendas. In a study that evaluates Syrian crisis on public policy basis, it is aimed to define post-crisis process and analyze the process through public policies. The findings of the study show through interviews and observations that there are five temporary shelter centers inhabited by the Syrians: Gaziantep, Şanlıurfa, Adıyaman and Kilis. The data gained evaluated by PEST analysis and in which political fields Syrian crisis affect is tried to be explained. As a result of the research, it is seen that Syrian crisis affects policy making and officials who work on the area on a major level. Therefore the Syrian crisis reasons uncertainties on areas such as foreign policy, security, immigration terrorism and financial cost, making it difficult to produce and implement effective public policies (Akgül & others, 2015: 1-16). There is also a study present which mentions public policies in terms of press and terror. Purpose of the study is to determine, in which terms tactics and policies anti-terrorist squad carry out are based upon the laws and how does it influence the democracy. In the study, it is tried to assign a meaning to the relations between mafia organizations and some bureaucrats. In this context, the research study done has strong claims based on "Susurluk incident". Attention is drawn to the standpoint of the written press on Susurluk incident and the news since 1996 about Mahmut Yıldırım with the codename "Yeşil"(turkish for green) are presented within Susurluk incident. The study tries to find answers to the following questions with to the purpose investigation: Why was the relationship between the mafia, bureaucrats and politicians established? What happened before and after the Susurluk accident? After the Susurluk accident, are similar relations still going on? What significance does these relations have in terms of counter-terrorism. In the research, in order to make a deduction all news since November of 1996, in the press organs; Hürriyet, Milliyet, Sabah, Cumhuriyet, Yeni Yüzyıl, Radikal, Aydınlık, Zaman, Akşam are investigated. As the final result of the research which is extensive enough to be evaluated separately, in consideration of the news and comments in the press, the relations starting with helping security forces in counter-terrorism continues on illegal matters after Susurluk incident and it is not definite whether or not these relations concluded after the Susurluk accident (Uslu, 2003). Another issue involving uncertainties is "village guards". The provisional village guard (PVG), which takes its legislation from the Village Law No. 442, is also regarded as a public

policy. Village guards, different from the legal security forces of the government (police, gendarmerie, etc.) started to be seen as a violence tool such as national forces. In a field research on PVG, it is aimed to analyze the PVG with process model method within the scope of public policy discipline. Based on the literature, the research includes minutes of the Grand National Assembly of Turkey (GNAT), benefits from newspaper archives and examines the legislation on which the PVG system is based. Concomitantly the semi-structured interview in Bitlis province with 28 people who consist of PVG and locals is included. As a result of the analyzes and evaluations done in the context of public policy, it is concluded that the PVG system is based on a weak legal basis, causes various negativities, the operation aspect of the system outweighs and has an unusual public policy character that involves confidentiality (Arap & Erat, 2015: 13-19).

In another research study which remains limited to the Republic of Turkey, it is examined how Turkish public personnel policies work in development plans. In this respect, the process of preparation of Turkish public personnel policies after 1980, the role of policy actors in this process and transition to implementation of policies are evaluated. In the study which has the research question; "Have the personnel policies applied in Turkey attained the expected targets?", the "civil servant" individuals mentioned in the Law No. 657 on Civil Servants Law (CSL) are examined. As a result, it can be seen that an effective public policy analysis can not be carried out since the basic regulations are not in accordance with the public policy process. Hence, it can be said that the legal regulations are weak and incompatible with the public (Urhan, 2012: 3-162). In another research study which remains limited to Turkey and created under influence on a by-law on another field, Law No. 5199 on the Protection of Animals is included. The results of the research study in which the analysis of the public policies pursued on the application of the law is done, The Law on the Protection of Animals numbered 5199 contains provisions that may lead to many abuses in terms of implementations and criminal judgements. The cause is, there are shortcomings in the implementation of the law (Köksal, 2011: 1-78).

In the field research which urbanization's effect on public expenses is examined on 44 developing countries based on the years between 1990-2012, relations between designated urban population percentage, population growth rates and public financial policies are string. It is attained that analysis of the two dominant datas have significant impacts on public expenditure policies. Population growth rates and percentage changes in the urban population of developing countries in the 1990-2012 period are affecting public consumption expenditures positively. According to the study, this effect is more meaningful when it comes to the urban population (Esener % oth., 2015: 62-70). At this point, it would be appropriate to present studies that examine the inequality of income between population. Indeed, a fair distribution of income is a matter that should be considered important by a government after increase in production. In this context the purpose of the field research carried out by the Sürücü (2007: 1-254); is to determine the impact of public policies on the distribution of justice. It is possible to see in the research study public policies, which aim to prevent the failure of income distribution, as finance policy, money and credit policy, foreign trade policy, regulation and control policy, market/competition policy, human capital policy and financial development policies with their implementations and outcomes. According to the research findings, fiscal policies can lead to redistribution of income by tax, expenditure and loan instruments and can have positive influence on distribution of income through national income, production growth, inflation and changes in unemployment in the long run. Progressive tax can also reduce the unfairness of the income distribution in a certain way by demanding low tax from those with low income and high tax from those with high income. In line with the results obtained from the research, since there are too many tax exemption and exonerations in Turkey, it is suggested that the income ratios related should be narrowed, the tax collection should not be delayed during

inflation periods and taxes should not be too high that they deter investments. Attention is drawn by another researcher to public policies that may lead to injustice in income distribution. As a matter of fact, the problem of injustice in income distribution was present at any moment in history of humanity and is an important problem for every person demands social justice. In the study, it is claimed that the income distribution inequality occurred during the generation of income on Turkey basis. In the research which explains structural and socio-economic factors that cause income distribution, it is stated that with public policies towards income distribution, the individuals and groups that have low income in the society is aimed to reach a satisfying income hence in income distribution a social and financial balance is aimed to be ensured (Karadeniz, 1998).

In field research that examines councils' influence on public policy creation by municipalities; entity/legal status, duty/authority and work method of congressmen are investigated on four angles. As a matter of fact, direct democracy becomes inapplicable and requires the use of the people's will through representatives on conditions of our time. Hence, at present, the parliaments play an important role in implementation of the democracy. Study seems to be important in literature in regard to observing the distinction at this point. Regarding the purpose of the research, legal and executive arrangements are explained and interpreted by different understandings. Problems arising from the inadequacy of legal regulations related to the subject are examined and proposals to make municipality form public policies and to increase the effectiveness of the council are presented (Özbey, 1999).

The role of public policies in reducing regional imbalances can also be accepted. In the study prepared from this point of view the concept of regional imbalance is evaluated by country borders. Therefore, various public policies and activities are analyzed as part of Turkey. In the study, regional imbalances are examined according to their current situation. In addition various policies applied at different times (pre-1960 period-1960 planned period) aimed at reducing regional imbalances are evaluated. Appreciations show that, there are not aims and strategies present in Turkey to eliminate regional imbalances. At this point, it is proposed that the state should focus on the problem of regional imbalance, without the intervention of external forces and should utilize the public policy tools as a whole towards the problem (Tandırcıoğlu, 1998: 1-117). In the literature it would be to the point to present a field study that examines financial liberation in market economies of 1980s and to create a base of financial alteration analysis in advanced market economies. The foundation of the base, which is trying to be formed in the research, constitutes the "Turkish Experience" that started in the 1980s. The evaluations pointed out in the study related to the Turkish experience are aimed at limiting public policy determination opportunity of community. When evaluated in terms of financial pressure, it can not be said that the public policy mentioned has achieved a complete success. In the study, it is stated that, while the budget deficit keeps on growing, alternatives to public policies have narrowed significantly in the 1990s (Sak, 1994), depending on the full liberalization of capital movements.

In the article, it is also possible to see the diversity between public policy studies. The research study prepared about the perceived effectiveness of public policies is prepared in order to determine the level of acceptability of combating obesity by finance academicians and healthcare professionals. In study which datas are gained through surveys, it is concluded that acceptability of obesity taxes supported by public policies are high (Saruç & oth., 2015: 508-519). In the field research which examines private military companies by public policies, private military companies (PMC) which become a gradually growing sector on international level are being studied. As a result of evaluating the data consisting of interviews with the experts, SWOT analysis was done on the sector and suggestions were made to the actors. In the research Turkey's condition -in terms of sector activity- was tried to be expressed and suggestions to Turkey were presented (Ekmekçioğlu, 2016).

As it is with every approach, public policy approach is characterized. After all, every approach emerges with denial of another approach. In this context according to the new concept of public administration subjects about public policy analysis should be re-explained as part of new public administration. In compliance with the new concept of public administration, analysis and evaluation of public policies should be done within YKY. In recent field researches, the aspects of new public policy evaluations are described. As a result, every approach will gain new meanings within the conditions of our time, will change and improve. What should be remembered and not to be forgotten is that every public policy approach to be formed by scientific methods will increase public power in the future management of public administration.

3. Scientific Projects oriented at Public Policies

The aim of the research that studies functionality of the public policy with the approach of peace based gender responsive budgeting (PBGRB) is to examine the reflections of municipal services and expenses on social gender peace. Because Women-Friendly City Project (WFCP) of United Nations Joint Programme (UNJP) contains gender sensitive budgeting since 2006, social gender becoming a policy is among the expectations of the research project. In order to test the meaningful difference being in WFCP have on social gender peace studying the practicability approach with PBGRB constitutes the theoretical substructure of the research. Application was done in Nevşehir, Şanlıurfa, Kars, İzmir and Samsun. In accordance with its purpose, the research work carried out with gender control at certain phases examines whether public policies in the local level correspond to these access opportunities in terms of feasibility by women. In the research, the impact of local administration policies on social gender peace was comparatively evaluated and policy recommendations were presented (Yücel, 2014). Since the 1990s, the need arises from European Union based international cooperation schemes' activity as a policy tool is limited form a basis to another scientific project. Moreover, the functioning and evaluation of activities in Mediterranean countries has not become an academic field of study. The research project seeks to develop an approach between public policies and youth within the framework of international cooperation based on these inadequacies (Göksel, 2015). Another research project sponsored by Canadian government under the SSHRC is an international scientific project study which international researchers, graduate students, public bureaucracy and policy makers, non-governmental organizations meet for the management of ethnicity and diversity issues. In addition the project work carried out at the highest budget in the field of Social Sciences in Canada for five years develops an "academic network" on the question of ethnicity and identity issues at the beginning point of democratic public policies and on overcoming ethnic conflicts (Yalçın, 2010).

When one examines the scientific projects for public policies, it can be said that scientific projects carried out on the international public policy field are insufficient.

Discussions and Conclusion

The research that aims evaluation and examination of scientific researches on national and international level about public policies and the data of the research constitutes of literature studies. The most valid finding from the examined researches is public policy field will take time to develop in Turkey. Approximately one third of the researches carried out in the Republic of Turkey have international quality and it is the strongest base of the presented finding.

When the development in Turkey is compared with other countries in the world, the area of public policy that develops later has a high demand at the moment, but it seems that demand from universities and other constitutions are not on the sufficient level yet. As a matter of fact in the examination study presented, there is no distinction between scientific researches about public policy on subject and field. the greatest deficiency seen in the studies is the insufficiency of the scientific researches

on the international level that will reflect the importance of public studies. Comparing to the other countries, public policy field is accepted as a new field in Turkey, but the field not having a flexible development is determined on the part of academicians. The perception power of every approach that occurs develops with scientific researches that studied upon. In this context, it can be said that firstly universities need to develop their public policy portfolios.

Scientific facts continue to exist with objections to previous facts. Therefore it seems difficult to compare foreign and local studies on public policies about the level they reach.

The field of public policy is a dynamic field that needs to be nurtured with agenda. In the circumstances, within the evaluated researches, there are not enough number of researches that can question the agenda. Within the framework of a country and an institution, there are policy processes that need to be constantly generated and produced. Moreover, the renewal of existing policies is a process that is constantly mentioned. If it is thought that public policies that can be produced on every field related to organizational communities shapes the future in a sense, the presented implication will be understood far better. Therefore, the evaluation of the literature presented for public policies shows that primarily there is a need for an intensive training program in the field.

Public policy process of Denmark, which is considered as a successful example among countries about public policies, can be presented as a more tangible proposal in the research. Taking its success from the diversity of participants and regularly functionalized recycling process, Denmark's public policies can provide the creation of stronger public policies if taken as an example on international level. It should be noted that the field of public policy envisaged to be strengthened by education should be supported primarily by relevant institutions and organizations. As a matter of fact, evaluations based on findings of public policy studies shows that the perception of why public policies are needed on an international level and of how to fulfill the need has not yet formed.

Public policy is a business and this business interests the whole nation. The scientific public policy process should be renewed because the decisions taken on the public policy processes related to the country needs the participation of citizenry.

References

- Acar, K., Okçu, M. (2015). Gov.Tr'den Com.Tr'ye Bir Kamu Politikası Analiz Örneği: 2000 Yılı Sonrası Değişen Posta Hizmet Politikaları ve PTT AŞ. Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi. 20(4): 25-41.
- Akdoğan, A. A. (2012). Aydınlanmadan Neoliberalizme Kamu Politikasının Sarsılamayan Egemenliği. Amme İdaresi Dergisi. Aralık 2012. 45(4):1-24.
- Akgül, A., Kaptı, A., Demir, O. Ö. (2015). Göç ve Kamu Politikaları: Suriye Krizi Üzerine Bir Analiz. The Global A Journal of Policy and Strategy. 1(2): 1-22. Kamu Politikaları Çalıştayı. 2015.
- Akoh, B., Egede-Nissen, B., Creech, H. (2012). On Internet Public Policy Dialogue: Toolkit Tools for the Practitioner. International Development Research Centre (IDRC).
- Arap, İ., Erat, V. (2015). Bir Kamu Politikasının Analizi: Türkiye'de Geçici Köy Koruculuğu. VI. Kamu Politikaları Çalıştayı. Sakarya Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi. Sakarya.16-18 Eylül 2015.
- Avcı, M. (1995). Turizm Kamu Politikaları Yönetimleri ve Türk Turizm Kamu Yerel Yönetiminin Yapısı. (Yayımlanmış Doktora Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Babaoğlu, C., Yıldız, M. (2015). Kamu Politikası Bakış Açısından Selçuklu ve Osmanlı Devletlerinde Hükümdar-Danışman İlişkisi Üzerine. XIII. KAYFOR: Kamu Yönetim Forumu. (ss. 561-573). Selçuk Üniversitesi İİBF. Konya. 15-17 Ekim..

- Biçer, M., Yılmaz, H. (2010). Parlatentonun Kamu Politikası Oluşturma ve Planlama Sürecindeki Konumunun Yeni Kamu Mali Yönetim Sistemi Çerçevesinde Değerlendirilmesi. Yasama Dergisi. 13: 48.
- Çevik, H. H. (1998). Kamu Politikaları Analizi Çalışmaları Üzerine Türkiye Açısından Bir Değerlendirme. Amme İdaresi Dergisi. 31(2): 103-112.
- Çevik, H. H. (2015). Kamu Yönetimi-Kamu Politikası. Erzurum. ATA/AÖF.
- Darıcı, Burak. (2012). Finansal İstikrar ve Finansal İstikrara Yönelik Kamusal Sorumluluk Çerçevesinde Para Politikası: Türkiye Analizi. Bankacılar-Özel Araştırma. 83.
- Demir, F. (2011). Kamu Politikası ve Politika Analizi Çalışmalarının Teorik Yapısı. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 30: 107.
- Ekmekçioğlu, A. (2016). Kamu Politikaları Açısından Özel Askeri Şirketlerin İncelenmesi: Tespitler, Sorunlar, Fırsatlar, Öneriler. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Eryılmaz, B., Çevik, H. H., Sözen, S. (2013). Kamu Yönetimi. Eskişehir. Anadolu Üniversitesi Web-Ofset Tesisleri.
- Esener, S. Ç., Balıkçioğlu, E., İyidoğan, P. V. (2015). Gelişmekte Olan Ülkelerde Kentleşme ve Kamu Harcama Politikaları Üzerine Ekonometrik Bir İnceleme. 30. Türkiye Maliye Sempozyumu. Adnan Menderes Üniversitesi İİBF. Antalya. 20-24 Mayıs 2015.
- Fischer, F., Miller, G. J., Sidney, M. S. (2007). Handbook of Public Policy Analysis. Public Administration and Public-Policy A Comprehensive Publication Program. Taylor & Francis Group. CRC Press. New York.
- Göksel, A. (2015). Kamu Politikası Gençlik ve Uluslararası İşbirliği: Avrupa-Akdeniz Örneği. Tamamlanan YÖK Projesi.
- Göngen, M. A. (2013). Küreselleşmenin Ekonomik Boyutu Küreselleşmeyi Yöneten Üç Ana Kurum: IMF, Dünya Bankası, Dünya Ticaret Örgütü. SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi. 29: 117-134.
- Gül, H., Memişoğlu, D. (2015). Kamu Politikalarında Yaşanan Dönüşüm ve Sağlık Alanındaki Yansımaları: Sağlıkta Dönüşüm Programı Örneği. 13. KAYFOR: Kamu Yönetimi Forumu. (ss. 998-1030). Selçuk Üniversitesi İİBF. Konya: 15-17 Ekim.
- Gül, H., Yemen, A. (2015). Türkiye’de Düşünce Kuruluşlarının Kamu Politikası Süreçlerindeki Rolü ve Etkisi. 13. KAYFOR: Kamu Yönetimi Forumu. (ss. 656-682) . Selçuk Üniversitesi İİBF. Konya: 15-17 Ekim.
http://www.uoguelph.ca/omafra_partnership/ktt/en/worktogether/resources/understandingandapplyingbasicpublicpolicyconcepts.pdf 16.04.2017
- Kalimullah, N. A., Ashraf Alam, K. M., Ashaduzzaman Nour, M. M. (2012). New Public Management: Emergence and Principles. Bup Journal. 1(1): 2219-4851.
- Kan, P. (2011). Fakirlikle Mücadelede Kamu Politikaları ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları Üzerine Bir İnceleme. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karadeniz, H. K. (1998). Gelir Dağılımındaki Adaletsizlik Sorununun Çözümüne Yönelik Alternatif Kamu Politikaları: Türkiye Örneği. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Koray, M. (2007). Sosyal Politikanın Anlamını ve İşlevini Tartışmak. Çalışma ve Toplum. 4: 19-55.
- Korkmaz, M. (2014). Sosyal Medya-Kamu Politikaları Etkileşimi: Gezi Parkı Olayları Üzerine Bir Değerlendirme. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Köksal, İ. (2011). Hayvanları Koruma Yasası ve Uygulamalarda İzlenen Kamu Politikalarının Analizi. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Köseoğlu, Ö. (2013). Meslek, Sanat ve Disiplin Olarak Kamu Politikası: Türkiye’ye İzdüşümleri. ss. 4-36.

- Köseoğlu, Ö., Sobacı, Z. (2014). Kamu Politikaları Yoluyla Kamu Değeri Üretmek. XII. KAYFOR. Adnan Menderes Üniversitesi. (ss. 434-450). Aydın. 12-14 Eylül.
- Kulaç, O., Çalhan, H. S. (2013). Bir Kamu Politikası Süreci Analizi: Milli Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulu Yurtdışı Lisansüstü Bursları. Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. ISSN: 1308-6219. Kasım 2013. 5(10): 205-225.
- Kuluçlu, E. (2006). Yönetimin Denetiminden Denetimin Yönetimine. Sayıştay Dergisi. 63: 3-37.
- Mackay, M., Shaxton, L. (2007). Understanding and Applying Basic Public Policy Concepts. 1-5.
- Moravcsik, A. (1998). Explaining the Emergence of Human Rights Regimes: Liberal Democracy and Political Uncertainty in Postwar Europe. Weatherhead Center for International Affairs Harvard University. December: 98-17.
- Övgün, B. (2010). Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerinde Bir Çıkmaz: Politika Transferi Açısından Tarım Sektörü. Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi. 9(1): 91-109. X. Kamu Yönetimi Forumu. (2012). Uludağ Üniversitesi. Bursa.
- Özbey, B. (1999). Belediye Yönetimlerinde Kamu Politikalarının Oluşturulmasında Meclislerin Etkinliği. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özdemir, S. (2007). Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti. İstanbul Ticaret Odası. EUROMAT.
- Petkoski, D., Twose, N. (2003). Public Policy for Corporate Social Responsibility. World Bank Institute. July: 7-25.
- Sak, G. (1994). Finansal Liberalizasyona yönelik Kamu Politikaları: Genel Çerçeve ve 1980'lerdeki Türkiye Deneyimine İlişkin Bir Değerlendirme. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sarısoy, S. (2010). Düzenleyici Devlet ve Regülasyon Uygulamalarının Etkinliği Üzerine Tartışmalar. Maliye Dergisi. 159: 278-298.
- Sarıca, F. H. (2008). Türkiye'de Kamu Politikalarının Toplumsal-Siyasal Kökenleri Üzerine Bir Değerlendirmesi. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Mersin: Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi.
- Saruç, T., Sağbaş, İ., Ayas, I. Y. (2015). Obezite İle Mücadelede Kamu Politikalarının Algılanan Etkinliği ve Mali Sosyolojinin Önemi. 30. Türkiye Maliye Sempozyumu. Adnan Menderes Üniversitesi İİBF. Antalya. 20-24 Mayıs 2015.
- Sezer, M. S., Yıldız, M. (2009). Türkiye'de Bir Kamu Politikası Sorunu Olarak Yabancı Doktor İstihdamı: Avustralya, Birleşik Krallık ve Kanada Örnekleri. Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi. 11(3): 43-78.
- Sürücü, Z. (2007). Türkiye'de Gelir Dağılımı Bozukluğunu Önlemeye Yönelik Kamu Politikaları. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şahin, İ. Z. (2010). Kamu Yönetiminde Etkinliğin Sağlanmasında Alternatif Bir Model: İhale Yöntemi. Türk İdare Dergisi. 468: 63-84.
- Tandircioğlu, H. (1998). Bölgesel Dengesizliklerin Çözümüne Yönelik Alternatif Kamu Politikaları ve Türkiye Örneği. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Uçar, A. (2003). Yerel Düzeydeki Kamu Politikalarının Oluşturulması ve Uygulanmasında Atanmış-Seçilmiş İlişkisi. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Urhan, V. F. (2012). Kamu Politikaları Yaklaşımının 1980 Sonrası Türk Personel Politikaları Üzerindeki Etkisi. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Uslu, E. (2003). Kamu Politikaları Terör ve Basın. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

-
- Usta, A. (2013). Kamu Politikaları Analizine Kuramsal Bir Bakış. *Yasama Dergisi*, 24: 78-102.
- Yalçın, R. (2007-2010). Etnisite ve Demokratik Yönetim Projesi. Tamamlanan TÜBİTAK Projesi.
- Yerlikaya, H. (2015). Kamu Politikalarının Oluşturulmasında Katılımcılık Bilgi ve İletişim Teknolojileri. (Uzmanlık Tezi). Türkiye Cumhuriyeti Kalkınma Bakanlığı. Bilgi Toplumu Dairesi Başkanlığı. Ankara. Şubat 2015.
- Yıldız, M., Sobacı, M. Z. (2014). Kamu Politikası-Kuram ve Uygulama. Ankara. Adres Yayınları.
- Yılmaz, H. H., Tunca, D., Ünal, E. (2015). Türkiye’de Çocuk Yoksulluğuyla Mücadelede Belediyelerin Kamu Politikası Uygulama Düzeyi. 30. Türkiye Maliye Sempozyumu. Adnan Menderes Üniversitesi İİBF. Antalya. 20-24 Mayıs 2015.
- Yücel, A. Y. (2013-2014). Kamu Politikaları, Yerel Yönetimler, Toplumsal Cinsiyete Dayalı Bütçeleme: Kadın Dostu Kentler, Türkiye Örneği. Tamamlanan TÜBİTAK Projesi: 112K481.

Türkiye’de Eğitim Harcamaları, Ekonomik Büyüme ve Genç İşsizlik İlişkilerinin Analizi¹**An Analysis of The Relationship Between Educational Expenditures, Economic Growth and Youth Unemployment in Turkey****Funda Çundur² Necmiye Cömertler Şimşir³****Öz**

Genç nüfusun toplam nüfus içindeki payının yüksek olması ülkeler açısından hem bir fırsat penceresi hem de bir tehdit olarak değerlendirilebilir. Gençlerin üretim süreçlerine etkin olarak katılımının sağlanabilmesi genç nüfusu fırsata dönüştürürken; üretim süreçleri dışında kalması işsizlik sorununu daha da artırmaktadır. Genç işsizlikteki artış ekonomik büyümenin geleceğini tehdit etmenin yanı sıra doğurduğu sosyal maliyetler nedeniyle de tüm ülkeler için önemli bir sorun oluşturmaktadır. Literatürde eğitim, işsizlik ve büyüme ilişkilerini analiz eden birçok çalışma yer almaktadır. Bu çalışmalar farklı ülke ve dönemler itibariyle değişkenler arasındaki ilişkinin varlığının ve yönünün farklılaştığını göstermektedir. Bu çalışmada, 1991-2016 yılları arasında, Türkiye’de eğitim harcamaları ve ekonomik büyüme ile genç işsizlik arasındaki ilişkilerin incelenmesi amaçlanmıştır. En küçük kareler yönteminin uygulandığı analiz bulguları eğitim harcamalarının GSYH’deki payındaki bir artış genç işsizliği artırırken, GSHY’deki büyümenin işsizliği azalttığını göstermektedir.

Anahtar kelimeler: Genç işsizlik, Ekonomik büyüme, Eğitim harcamaları

Abstract

The high share of the young population in the total population can be considered both a window of opportunity and a threat in terms of countries. The effective participation of young people in the production processes is transforming the young population into flourishing; unparticipation leads to an increase of the unemployment problem. The increase in youth unemployment is a major problem for all countries because of the social costs it incurs as well as threatening the future of economic growth. There are many studies in the literature analyzing education, unemployment and growth relations. These studies show that the existence and direction of the relationship between the variables in different countries and periods differ. In this study, it was aimed to investigate the relationship between education expenditures, economic growth and youth unemployment between 1991-2016 in Turkey. The findings of the least squares method analysis show that while the increase in the share of education expenditures in GDP increases youth unemployment, the growth of GDP reduces unemployment.

Keywords: Youth unemployment, Economic growth, Education expenditure

¹ Bu çalışma *European Congress on Economic Issues* (30 Mart-1 Nisan 2017) kongresinde bildiri olarak sunulmuştur.

² Yrd.Doç.Dr., Adnan Menderes Üniversitesi, Nazilli İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, fcondur@adu.edu.tr

³ Doç.Dr., Adnan Menderes Üniversitesi, Nazilli İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, ncomertler@adu.edu.tr

Giriş

Farklı gelişmişlik düzeylerinde olmalarına rağmen birçok ülkenin ortak sorunu artan genç işsizlik oranlarıdır. Genç işsizlikteki artış ekonomik büyümenin geleceğini tehdit etmenin yanı sıra doğurduğu sosyal maliyetler nedeniyle de tüm ülkeler için önemli bir sorundur. Günümüz dünyasında gençler aldıkları eğitime ve yeteneklerine uygun bir iş bulmakta zorlanmaktadır. Bu sorun az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelere özgü bir durum olmaktan çıkıp küresel bir soruna dönüşmüş görünmektedir. Nitekim Uluslararası Çalışma Örgütü tarafından 15-24 yaş arası genç işsizlik oranı 2014 yılı için % 36,7 olarak belirlenmiştir. On yıl önce % 41,5 olan genç işsizlik oranına göre bir iyileşme görülmekle birlikte hala çok yüksek bir düzeydedir. Türkiye’de 2016 yılında genç işsizlik oranı %19,6 olarak gerçekleşmiştir. Bu oran, işgücü piyasasında yer alan yaklaşık her dört gençten birinin iş bulamadığı anlamına gelmektedir.

Genç işsizlik kadar hatta daha da önemli hale gelen bir diğer sorun ise “ne istihdamda ne de eğitimde yer almayan” (NEET) gençlerin sayısının giderek artmasıdır. Bu gençlerin sayısı Türkiye’de 2016 itibarıyla milyon kişiye ulaşmıştır. Türkiye’de 2016 yılında 15-24 yaş arası gençlerin % 43,6’sı ya işsizdir ya da ne istihdamda ne de eğitimde yer almamaktadır. Bu durum Türkiye’nin geleceği için endişe vericidir. “Fırsat pencere”si olması gereken genç nüfusun “kayıp nesil”e dönüşmemesi için gerekli önlemler hızla alınmalıdır.

Artan genç işsizlik sorununun nedenlerini analiz eden birçok bilimsel çalışma, hazırlanmış kurumsal raporlar bulunmaktadır. Tüm çalışmaların sorunun çözümüne farklı açılardan katkı sağladığı görülmektedir. Bu çalışmada genç işsizlik sorunu çeşitli boyutlarıyla ele alınarak, ekonomik büyüme ve kamunun eğitim harcamalarının genç işsizlik üzerindeki etkisini analiz etmek amaçlanmıştır. Çalışma bulgularının sorunun çözümüne ışık tutarak uygulanacak politikaların belirlenmesinde yardımcı olması hedeflenmiştir.

1. İşsizlik ve Genç İşsizlik

Birleşmiş Milletler (BM), Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatı (UNESCO) ve Dünya Bankası tanımlarına göre 15-24 yaş arasındaki nüfus “genç” olarak sınıflandırılmıştır.

Referans dönemi içinde ekonomik mal ve hizmetlerin üretimi için emek arzında bulunan çalışma çağındaki nüfusa işgücü denir. İşgücü, istihdamda olanlar ile işsizlerin toplamı olarak ifade edilmektedir. İstihdam edilen nüfus, işbaşında olanlar ve işbaşında olmayanlar grubuna dahil olan kurumsal olmayan çalışma çağındaki nüfustan oluşmaktadır (TÜİK, 2016).

Referans dönemi içinde istihdam halinde olmayan (kâr karşılığı, yevmiyeli, ücretli ya da ücretsiz olarak hiç bir işte çalışmamış ve böyle bir iş ile bağlantısı da olmayan) kişilerden iş aramak için son dört hafta içinde iş arama kanallarından en az birini kullanmış ve iki hafta içinde işbaşı yapabilecek durumda olan 15 ve daha yukarı yaştaki fertler işsiz nüfusa dahildirler. Ayrıca, üç ay içinde başlayabileceği bir iş bulmuş ya da kendi işini kurmuş ancak işe başlamak ya da işbaşı yapmak için çeşitli eksikliklerini tamamlamak amacıyla bekleyenler de işsiz nüfus kapsamına dahildirler. 15-24 yaş grubundaki işsizlik genç işsizlik olarak adlandırılmaktadır (TÜİK 2016).15-24 yaş arası işsiz kişilerin sayısını bu yaş aralığındaki iş gücüne bölerek elde edilen genç işsizlik oranı en önemli genç işsizlik göstergesidir.

Genç işsizliğin birçok nedeni bulunabilmektedir. Ülkelerin sosyo-ekonomik ve demografik yapıları kadar bu ülkelerde uygulanan eğitim, istihdam politikaları ve sosyal politikalar genç işsizliğini etkilemektedir. Öte yandan küresel finansal krizler gibi ekonomik olayların yanı sıra çeşitli diğer nedenlerle artan göçler gibi sosyal nedenler ülkelerin işsizlik ve özellikle genç işsizlik sorununu artırmaktadır. Genç işsizliğe yol açan yapısal ve konjonktürel faktörlere bağlı bu nedenler şöyle sıralanabilir (Çondur ve Cömertler Şimşir, 2016: 790-791):

- İşgücünün eğitimi ile işgücü piyasasının talebi arasındaki uyumsuzluk: Eğitim ve istihdam politikalarının uzun dönemli uyumlu planlamaması nedeniyle

sektörün talebinin üzerinde eğitilmiş işgücünün ortaya çıkması eğitilmiş genç işsizliğini artırmaktadır.

- İşgücünün niteliği ile işgücü piyasasındaki ücretler arasındaki uyumsuzluk: Yüksek eğitilmiş işgücünün piyasadaki ücretlerin üzerinde bir ücret talep etmesi ya da çalıştığı işte ücretlerden memnun olmaması durumunda yetişkin işgücüne göre çok daha kolaylıkla işi bırakmaları nedeniyle genç işsizlik artmaktadır.
- İşgücü piyasasının performansı: İşgücü piyasasının iyi çalışmaması, ekonomideki boş işler ile iş arayanları kolay ve hızlı bir şekilde buluşturamamaktadır.
- İşgücü piyasası ile ilgili düzenlemeler: Düşük asgari ücret, emeklilik yaşının artırılması, taşeron uygulamaları gibi düzenlemeler genç işsizliği artırmaktadır.
- Genç nüfus artış hızı ile istihdam olanakları artış hızı arasındaki uyumsuzluk: Artan genç nüfusa istihdam edilebilecekleri alanların yaratılamaması genç işsizlik sorununu derinleştirmektedir.
- Ekonomik krizler: Krizler genel olarak işsizliği artırmakla birlikte, krizlerden en çok etkilenen imalat, inşaat, bankacılık gibi sektörlerde daha yoğun olarak istihdam edilen gençlerin işsizlik oranı yetişkin işsizlik oranından daha hızlı artmaktadır.
- İstihdam yaratmayan büyüme: Ekonomik büyümenin teknolojik gelişme ve verimlilik artışına dayalı olarak gerçekleşmesi yeterli istihdam artışının yaratılamamasına neden olmaktadır.
- Kayıtdışı ekonomi: İşçi çalıştırma maliyetleri ve yüksek vergilerin büyüttüğü kayıtdışı ekonomi bir taraftan kayıtlı genç işsizliği arttırırken bir yandan kayıtdışı genç istihdamını artırmaktadır.
- Dezavantajlı olmak: Etnik ve kültürel kimlikleri, ailelerinin yoksulluğu, göç etmek zorunda kalmış olmaları, engelli olmaları, yeterli ve kaliteli eğitim olanaklarından yoksun olmaları gibi durumlarla karşı karşıya olanlar sosyal dışlanmışlık sorunuyla yüzleşmektedir. Bu durum dezavantajlı gençlerin işgücü piyasasının dışına itilmesine yol açmakta ve genç işsizliği artırmaktadır.

Tablo 1: Nüfusun İşgücü Durumu (Mevsim Etkilerinden Arındırılmış) (%)

Yıllar	15+		15-24	
	İşgücüne katılma oranı	İşsizlik oranı	İşgücüne katılma oranı	İşsizlik oranı
2000	49,9	6,5	42,5	13,1
2001	49,8	8,4	42,1	16,2
2002	49,6	10,3	40,9	19,2
2003	48,3	10,5	38,4	20,5
2004	46,3	10,8	37,8	20,6
2005	46,4	10,6	37,7	19,9
2006	46,3	10,2	37,4	19,1
2007	46,2	10,3	37,7	20,0
2008	46,9	11,0	38,1	20,5
2009	47,9	14,0	38,7	25,3
2010	48,8	11,9	38,3	21,7
2011	49,9	9,8	39,3	18,4
2012	50,0	9,2	38,2	17,5
2013	50,8	9,7	39,6	18,7
2014	50,5	9,9	40,8	17,9
2015	51,3	10,3	42,0	18,5
2016	51,6	12,7	45,1	24,0

Kaynak: TÜİK,2016.

Tablo 1’de yıllar itibariyle 15 yaş üstü ve genç nüfusun işgücü durumu verilmiştir. 15 yaş üstü nüfusun işgücüne katılım oranının artmış ve 2000 yılında %49,9 iken 2016 yılında %51,6 olmuştur. İşsizlik oranı da artarak 2000 yılında %6,5 iken 2016 yılında %12,7 olarak gerçekleşmiştir. 2009 yılında 2008 krizinin olumsuz etkilerine bağlı olarak işsizlik oranı %14’e artmıştır. 15-24 yaş aralığı genç nüfusun işgücüne katılım oranı da artmış, 2000 yılında %42,5 iken 2016 yılında %45,1’e yükselmiştir. İşsizlik oranı 2000 yılında 13,1 iken 2016 yılında ise %24’dür. Genç

nüfustaki işsizlik oranı söz konusu yıllarda genel işsizlik oranından daha yüksektir. 2000-2016 döneminde 15-24 yaş grubu nüfusta işsizlik oranı 2009 yılında %25,3 ile en yüksek seviyesine ulaşmıştır.

Tablo 2: 15-24 Yaş Grubundaki Nüfusun Yıllar ve Cinsiyete Göre İşsizlik Durumu (%)

Yıllar	Toplam	Kadın	Erkek
2000	13,1	11,9	13,7
2001	16,2	14,4	17,2
2002	19,2	17,1	20,3
2003	20,5	18,9	21,4
2004	20,6	20,7	20,5
2005	19,9	20,5	19,5
2006	19,1	20,6	18,3
2007	20,0	20,8	19,6
2008	20,5	21,2	20,1
2009	25,3	25,0	25,4
2010	21,7	23,0	21,0
2011	18,4	20,7	17,1
2012	17,5	19,9	16,3
2013	18,7	21,9	17,0
2014	17,9	20,4	16,6
2015	18,5	22,2	16,5
2016	24,0		

TÜİK, 2016.

Tablo 2’de 15-24 yaş grubundaki nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işsizlik durumu yer almaktadır. 2000-2016 yılları arasında 15-24 yaş grubunda en yüksek işsizlik oranının 2009 yılında %25,3 olarak gerçekleştiği görülmektedir. 2000-2016 döneminde genç işsizlik oranları hem kadınlarda hem de erkeklerde artmıştır. 2004 yılından itibaren genç kadınların işsizlik oranları genç erkeklere göre daha yüksek seyretmiştir.

Tablo3: Kurumsal Olmayan Nüfusun Yaş Grubu ve Eğitime Devam Durumuna Göre İşgücü Durumu II. Çeyrek Nisan-Haziran 2016 (Bin Kişi)

Yaş Grubu	Kurumsal Olmayan Nüfus	Eğitime Devam Eden						
		İşgücü	İstihdam	İşsiz	İşgücüne Katılma Oranı	İstihdam Oranı	İşsizlik Oranı	İşgücüne Dahil Olmayan
Toplam	7 891	3 066	2 581	485	38,9	32,7	15,8	4 825
15 - 19	4 546	929	782	147	20,4	17,2	15,8	3 617
20 - 24	1 880	1 012	807	205	53,8	42,9	20,3	868
25 - 29	893	681	589	92	76,3	66,0	13,5	212
30 - 34	572	444	402	42	77,6	70,3	9,5	128
Erkek	4 204	1 985	1 714	271	47,2	40,8	13,7	2 219
15 - 19	2 363	604	515	89	25,6	21,8	14,7	1 759
20 - 24	1 024	636	519	117	62,1	50,7	18,4	388
25 - 29	533	468	423	45	87,8	79,4	9,6	65
30 - 34	285	278	257	21	97,5	90,2	7,6	7
Kadın	3 687	1 081	867	214	29,3	23,5	19,8	2 606
15 - 19	2 183	325	267	58	14,9	12,2	17,8	1 858
20 - 24	856	376	288	88	43,9	33,6	23,4	480
25 - 29	360	213	166	47	59,2	46,1	22,1	147
30 - 34	288	167	146	21	58,0	50,7	12,6	121

TÜİK, Gençlerin İşgücü Piyasasına Geçişi, 2016 (Tablodaki rakamlar yuvarlamalardan dolayı toplamı vermeyebilir.)

TÜİK tarafından yapılan Gençlerin İşgücü Piyasasına Geçişi araştırmasında 15-34 yaş grubundaki gençlerin eğitime devam durumlarına göre işgücü durumları değerlendirilmiştir. Tablo 3’de 2016 yılı ikinci çeyrek itibariyle kurumsal olmayan nüfusun yaş grubu ve eğitime devam durumlarına göre eğitime devam edenlerin işgücü durumları yer almaktadır.

Tablo 3’de yaş grupları 15-19, 20-24, 25-29 ve 30-34 olarak sınıflandırılmıştır. Bu yaş gruplarında toplam işsizlik oranı %15,8’dir. Bu oran kadınlarda %19,8 iken erkeklerde %13,7 olarak gerçekleşmiştir. Genel olarak kadınların işsizlik oranı genel

ortalamanın üstündedir. Yaş aralıkları dikkate alındığında 20-24 yaş grubunda işsizlik oranı yaş grupları içerisinde en yüksek orana sahiptir. Toplamda 20-24 yaş aralığında eğitime devam edenlerin işsizlik oranı %20,3 iken bu oran Kadınlarda %23,4 erkeklerde ise %18,4'dür. Eğitime devam eden kadınlarda 25-29 yaş aralığındaki işsizlik oranının toplam ve erkeklere göre yüksek olduğu dikkat çekmektedir. Bu aralıkta kadınlarda işsizlik oranı %21,1 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo4: Kurumsal Olmayan Nüfusun Yaş Grubu ve Eğitime Devam Durumuna Göre İşgücü Durumu II. Çeyrek Nisan-Haziran 2016 (Bin Kişi)

Eğitime Devam Etmeyen								
Yaş Grubu	Kurumsal Olmayan Nüfus	İşgücü	İstihdam	İşsiz	İşgücüne Katılma Oranı	İstihdam Oranı	İşsizlik Oranı	İşgücüne Dahil Olmayan
Toplam	16 371	10 619	9 294	1 325	64,9	56,8	12,5	5 752
15 - 19	1 789	877	741	136	49,0	41,4	15,5	912
20 - 24	3 634	2 245	1 854	391	61,8	51,0	17,4	1 389
25 - 29	5 201	3 514	3 076	438	67,6	59,1	12,5	1 687
30 - 34	5 748	3 984	3 624	360	69,3	63,0	9,0	1 764
Erkek	7 988	7 133	6 342	791	89,3	79,4	11,1	855
15 - 19	875	596	494	102	68,1	56,5	17,1	279
20 - 24	1 697	1 446	1 236	210	85,2	72,8	14,5	251
25 - 29	2 512	2 316	2 051	265	92,2	81,6	11,4	196
30 - 34	2 904	2 775	2 560	215	95,6	88,2	7,7	129
Kadın	8 384	3 487	2 953	534	41,6	35,2	15,3	4 897
15 - 19	915	282	247	35	30,8	27,0	12,4	633
20 - 24	1 938	799	618	181	41,2	31,9	22,7	1 139
25 - 29	2 690	1 199	1 025	174	44,6	38,1	14,5	1 491
30 - 34	2 843	1 208	1 063	145	42,5	37,4	12,0	1 635

TÜİK, Gençlerin İşgücü Piyasasına Geçışı, 2016 (Tablodaki rakamlar yuvarlamalardan dolayı toplamı vermeyebilir.)

Tablo 4'de kurumsal olmayan nüfusun yaş grubu ve eğitime devam durumuna göre eğitime devam etmeyen işgücünün durumu verilmiştir. Eğitime devam etmeyenlerde toplamda işsizlik oranı %12,5 iken kadınlarda %15,3 erkeklerde ise %11,1'dir. Yaş aralıklarına göre değerlendirildiğinde 20-24 yaş aralığında eğitime devam etmeyenlerin işsizlik oranının toplamda %17,4 ile yaş aralıkları içerisinde en yüksek değer olduğu ve ortalamanın üzerinde olduğu görülmektedir. Eğitime devam etmeyen kadınlarda yaş aralıkları içinde en yüksek işsizlik oranı %22,7 ile 20-24 yaş aralığında bulunmaktadır. Eğitime devam etmeyen erkeklerde ise 15-19 yaş aralığı diğer yaş aralıklarına göre en yüksek olan aralıktır.

Genç nüfus farklı yaş aralıkları ile incelendiğinde eğitime devam eden ve eğitime devam etmeyen kadınlarda işsizlik oranı toplam işsizlik oranından yüksektir. Ayrıca eğitime devam eden ve eğitime devam etmeyen kadınlarda 20-24 yaş aralığındaki işsizlik oranı oldukça yüksektir.

Tablo5: Fertlerin en son tamamladıkları eğitim süresince çalışma deneyimi ve referans haftasındaki işgücü durumu, II. Çeyrek: Nisan-Haziran, 2016 (Bin Kişi) (15-34 Yaş Grubu)

	Kurumsal Olmayan Nüfus	İşgücü	İstihdam	İşsiz	İşgücüne Katılma Oranı	İstihdam Oranı	İşsizlik Oranı	İşgücüne Dahil Olmayan
Toplam	24 263	13 685	11 875	1 810	56,4	48,9	13,2	10 578
Bir okul bitirmeyen	2 019	695	608	87	34,4	30,1	12,5	1 324
Lise Altı	11 765	5 676	4 986	690	48,2	42,4	12,2	6 090
Genel Lise	3 191	1 645	1 390	255	51,6	43,6	15,5	1 547
Mesleki veya teknik lise	2 618	1 810	1 587	223	69,1	60,6	12,3	808
2 veya 3 yıllık yükseköğretim	1 594	1 250	1 040	210	78,4	65,2	16,8	345
4 yıllık yükseköğretim ve üzeri	3 075	2 611	2 265	346	84,9	73,7	13,3	465
Erkek	12 192	9 117	8 055	1 062	74,8	66,1	11,6	3 074
Bir okul bitirmeyen	583	394	335	59	67,6	57,5	15,0	189

Lise Altı	6 098	4 168	3 679	489	68,4	60,3	11,7	1 929
Genel Lise	1 724	1 163	1 023	140	67,5	59,3	12,0	560
Mesleki veya teknik lise	1 496	1 291	1 173	118	86,3	78,4	9,1	205
2 veya 3 yıllık yüksekokul	770	701	606	95	91,0	78,7	13,6	69
4 yıllık yükseköğretim ve üzeri	1 521	1 399	1 239	160	92,0	81,5	11,4	122
Kadın	12 071	4 568	3 820	748	37,8	31,6	16,4	7 503
Bir okul bitirmeyen	1 437	302	274	28	21,0	19,1	9,3	1 135
Lise Altı	5 667	1 507	1 307	200	26,6	23,1	13,3	4 161
Genel Lise	1 467	481	367	114	32,8	25,0	23,7	986
Mesleki veya teknik lise	1 122	519	414	105	46,3	36,9	20,2	603
2 veya 3 yıllık yüksekokul	824	548	433	115	66,5	52,5	21,0	275
4 yıllık yükseköğretim ve üzeri	1 553	1 210	1 025	185	77,9	66,0	15,3	342

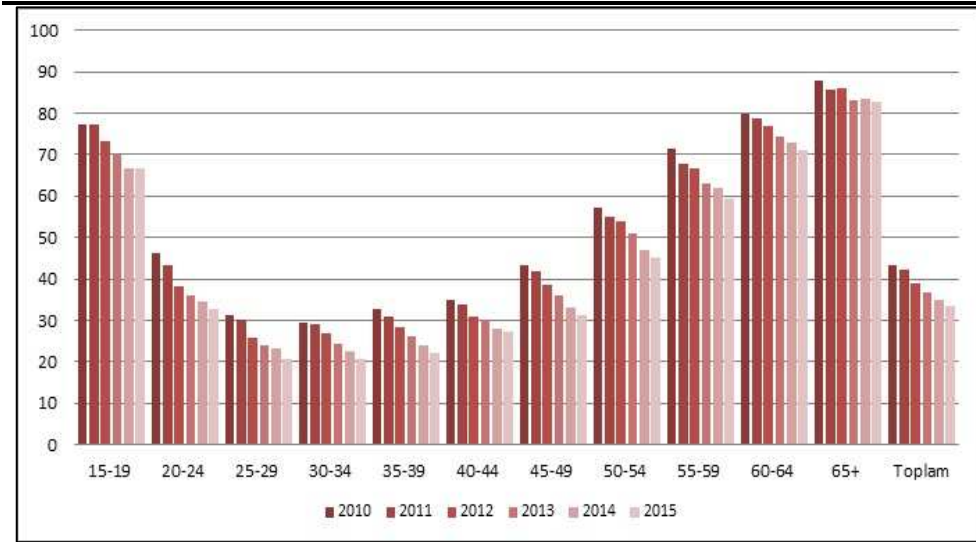
TÜİK, Gençlerin İşgücü Piyasasına Geçişi, 2016 (Tablodaki rakamlar yuvarlamalardan dolayı toplamı vermeyebilir.)

Tablo 5’de fertlerin en son tamamladıkları eğitim süresince çalışma deneyimi ve referans haftasındaki işgücü durumu verilmiştir. Toplamda işsizlik oranı %13,2, kadınlarda %16,4 erkeklerde ise %11,6’dır. En son tamamladıkları okullar dikkate alındığında en yüksek işsizlik oranı 2 veya 3 yıllık yüksekokul bitirenlerde (%16,8) görülmektedir. Kadınlarda en son bitirdikleri öğretim kademelerine göre en yüksek işsizlik oranı %23,7 ile genel lise tamamlayanlarda ortaya çıkmaktadır. Erkeklerde ise bir okul bitirmeyenler %15,0 ile en yüksek işsizlik oranına sahiptirler.

Türkiye’de işgücünün eğitim seviyesi düşüktür. İşgücü verimliliği ve buna bağlı olarak ekonomik büyüme imkânları açısından olumsuz bir durumdur. Ortaöğretimde mesleki eğitime katılma düzeyi AB ve OECD ülke ortalamalarının gerisindedir. Türkiye’de mesleki bilgi, rehberlik ve danışmanlık hizmetleri etkin değildir. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımında sorunlar vardır. Ekonominin ihtiyacı olan insan gücü yetiştirilememektedir. Eğitimden istihdama geçişlerin sağlıklı bir şekilde izlenebilmesi için ortak veri tabanının bulunmaması eğitim-öğretim programlarının etkinliğinin ölçülmesinde sorunlar yaratmaktadır.

Türkiye’de kadınlar, gençler, uzun süreli işsizler ve engellilerin oluşturduğu dezavantajlı gruplar, yasal engel olmamasına, hatta yasalardaki pozitif ayrımcılık içeren düzenlemelere rağmen işgücü piyasasına sınırlı olarak katılmaktadır. Bu kişiler kayıt dışı ve düşük ücretli işlerde istihdam edilmekte ve daha yüksek işsizlik riskiyle karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu gruplar işgücü piyasasına girişte ve işgücü piyasasında, kendilerine özgü sorunlarla karşılaşmaktadır.

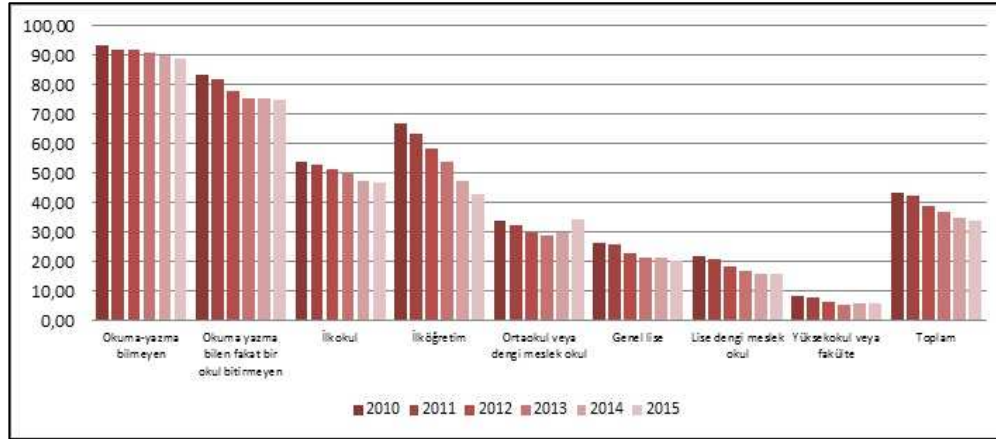
Türkiye’de 15-24 yaş aralığındaki genç nüfusun kayıt dışı istihdam edilmesi ve istihdam üzerindeki yüklerin ağır olması işsizlik sorununu derinleştirmektedir. İstihdamın tarım ve hizmetler sektörüne dayalı olduğu Türkiye’de istihdamın yarısından fazlasının kayıt dışı olduğu görülmektedir. Kayıt dışı istihdam vergi ve sigorta gelirlerinde azalma, işletmeler arasında eşitsiz rekabet koşulları, çalışanların sosyal güvenceden yoksun ve kötü çalışma koşullarının oluşması gibi olumsuzluklara neden olmaktadır. Ayrıca tarımın istihdam içindeki payının yüksek olması, göç, yüksek işsizlik oranları, vergi ve SSK primlerindeki artış kayıt dışı istihdam sorununu daha da arttırmaktadır.

Grafik 1: Yaş Dağılımına Göre Kayıt Dışı İstihdam Oranı (%)

Kaynak, ÇSGB, 2015

Kayıt dışı istihdam yaş grupları açısından incelendiğinde 15-29 yaş aralığını oluşturan gençlerde ve 55 yaş üstü olan kişilerde daha fazla orandadır.

Grafik 2: Eğitim Durumuna Göre Kayıt Dışı İstihdam Oranı (%)

Kaynak, ÇSGB, 2015

Kayıt dışı istihdam edilenlerin eğitim düzeyi istihdam edilenlere göre daha düşüktür. Eğitim seviyesi azaldıkça kayıt dışı istihdam artmaktadır.

2. İşsizlik, Ekonomik Büyüme ve Eğitim

Eğitim genel olarak bireylerde istenilen yönde davranış değişikliği meydana getirme süreci olarak tanımlanmaktadır. Eğitim formal ya da informal boyutuyla ele alındığında insanlık tarihi ile birlikte gelişmiştir. Eğitim bilginin edinilmesinde ve yayılmasında her alanda yapılması gereken değişme ve gelişmelerin temel aracıdır (Genç ve Eryaman, 2006: 90).

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin ekonomik büyüme ve gelişmelerinde eğitimin önemli bir yeri olduğu kabul edilmektedir. Eğitim bireylere bilgi, beceri ve davranış değişiklikleri kazandırarak hedeflerini gerçekleştirmelerini sağlayan bir süreçtir. Beşeri sermaye olarak insan gücünün gelişiminde ve toplumların sosyal ve ekonomik ilerlemelerinde artan bir öneme sahiptir. Bu konuda yapılan çalışmalarda, eğitimin de bir üretim faktörü olarak ele alınması gerektiği ve eğitimle işgücünün verimliliği artırılarak ekonomik büyümenin sağlanabileceği belirtilmektedir.

İşgücünün eğitim seviyesi arttığında, çalışanlar daha verimli çalışmaktadırlar ve iş ile ilgili sorunların çözülmesinde kendi başlarına daha kolay çözümler üretebilmektedirler. İyi eğitilmiş bireyler daha yüksek ücretli işlerde çalışmak istemektedirler. Yüksek ücretli işlerde çalışma imkanları bulabildiklerinde yüksek

gelir elde etmelerine bağlı olarak daha fazla mal ve hizmet talep etmektedirler. Artan talep daha fazla üretim ve daha fazla çıktıya yol açarak ekonominin daha hızlı büyümesini sağlamaktadır (Doğrul; 2009:175).

Eğitim eğitimi alan bireye faydalar sağladığı gibi toplumsal olarak da fayda yaratmaktadır. Eğitim konusunda fırsat eşitliğinin gerçekleştirilmesini sağlamak amacıyla eğitim önemli ölçüde kamu ekonomisinde üstlenilmektedir. Eğitim bireysel boyutunun yanı sıra sosyal ve ekonomik boyutunun da olması eğitim faaliyetlerinin kamu tarafından sunulmasına ve kontrol edilmesine neden olmaktadır. Bilginin artan önemi ve eğitilmiş insanın beşeri sermaye olarak kabul edilmesi eğitimin önemini arttırmaktadır. Bilgi toplumunun sağlanabilmesi için bilginin üretilmesi gerekmektedir. Bilgi üretiminin olması da ancak eğitim alanına yatırım yapmakla mümkündür. Bu yatırımlar özellikle gelişmekte olan ülkelerde kamu tarafından sağlanmaktadır. Yarı kamusal bir mal olarak nitelendirilen eğitim faaliyetlerinden hem bireyler faydalanmakta ve bununla birlikte de toplumsal fayda yaratılmaktadır. Bireyleri eğitim hizmetinin faydalarından mahrum bırakmak mümkün olmamakla birlikte eğitim hizmetlerinin etkin olarak yerine getirilememesi durumunda toplumsal maliyetler artmaktadır (Karaarslan, 2005:37).

Eğitimin toplumsal, siyasal ve ekonomik işlevleri yerine getirmesi beklenmektedir. Eğitimin bu işlevleri sağlıklı bir şekilde yerine getirebilmesi için eğitime ayrılan kaynakların artırılması ve bu kaynakların etkili ve verimli kullanılması gerekmektedir. Eğitimin finansmanı ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Eğitimin finansmanı kamu ve özel kurum ve kuruluşlar tarafından üstlenilmektedir. Türkiye’de eğitim harcamaları eğitim bakanlığı, katkı payları-bağışlar ve YÖK tarafından gerçekleştirilmektedir (Güngör ve Göksu, 2013:63).Eğitim hizmetleri olumlu dışsallıklar yaratmakta ve buna bağlı olarak ekonomik ve sosyal gelişmenin sağlanmasında ve toplumsal refahın artmasında önemli yer tutmaktadır (Ayrangöl, 2014:2). Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler eğitim hizmetlerinin yaratmış olduğu pozitif dışsallıklara bağlı olarak GSYH’larından eğitim harcamalarına ayırdıkları payı arttırmaktadırlar.

Tablo 6: Fonksiyonel Sınıflandırmaya Göre Eğitim Harcamalarının GSYH’ya Oranı (%)

Yıllar	Eğitim Harcamaları/GSYH			
	Türkiye	AB28 Ortalaması	OECD Ortalaması	Dünya Ortalaması
2000	2,6	4,9	4,9	3,9
2007	3,1	4,9	4,9	4,2
2008	3,2	5,1	5,1	4,4
2009	3,8	5,6	5,4	4,9
2010	3,8	5,4	5,5	4,6
2011	3,7	5,1	5,2	4,6
2012	4,0	4,8	4,9	4,4
2016	4,6			

Kaynak: TC Maliye Bakanlığı, Bütçe Gerekçeleri, Dünya Bankası

Tablo 6’da 2000-2016 yılları arasında eğitim harcamalarının GSYH’daki payı Türkiye’de AB28 ortalaması, OECD ortalaması ve Dünya ortalaması olarak verilmiştir. Türkiye’de eğitim harcamalarının GSYH’daki payı artış eğilimindedir. Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) gelişmekte olan ülkelere sürdürülebilir bir kalkınma için GSYH’nın %6’sını eğitim hizmetlerine ayırmalarını önermektedir. Türkiye’de 2000 yılında %2,6 iken 2016 yılında %4,6 olarak gerçekleşmiştir. Türkiye’de eğitim harcamalarının GSYH içindeki payı AB28, OECD ve Dünya ortalamalarından düşüktür.

Eğitim ve istihdam politikalarının örtüşmemesi ve zayıf istihdam yaratan ekonomik büyüme genelde işsizliğin ama özellikle genç işsizliğin sorun olarak devam etmesine neden olmaktadır. 2014-2023 yıllarında izlenecek Ulusal İstihdam

Stratejisinde sorunun çözümüne yönelik olarak “Eğitim-İstihdam İlişkisinin Güçlendirilmesi” temel politika eksenlerinden biri olarak belirlenmiştir. Raporda mevcut durum tespitinde Türkiye’de eğitim sisteminin en önemli eksikliğinin ekonominin ihtiyacına uygun insan gücü yetiştirilememesi olduğu belirtilmiştir. Eğitim sisteminde öğrenci ve öğretmen kalitesinden makine ve teçhizat eksikliğine kadar birçok sorun vardır. En önemli eksiklik ise öğrencilerin iş dünyası ile temasının en önemli aracı olan staj programlarının yetersizliğidir (ÇSGB, 2015:22).

Mesleki ve teknik eğitimin işgücü piyasasının ihtiyaçları doğrultusunda verilmesi, eğitim-istihdam ilişkisinin güçlendirilmesi için bakanlıklar, kamu kurum ve kuruluşları ile özel sektör arasında işbirliği ve koordinasyonun geliştirilmesi, aktif işgücü piyasası politikalarının etkin olarak uygulanması ve mesleksizlik sorununun giderilerek işgücünün istihdam edilebilirliğinin artırılması amacıyla, MYK koordinasyonunda “İstihdam ve Mesleki Eğitim İlişkisinin Güçlendirilmesi Eylem Planı” da hazırlanmıştır (ÇSGB, 2015:23).

Türkiye’de eğitim sisteminin tüm kademelerinde farklı sorunlar yaşanmaktadır. Bu yaşanan sorunlar genel olarak değerlendirildiğinde şu noktalar dikkat çekmektedir. Türkiye’de uygulanan eğitim politikalarında partiler üstü bir eğitim politikasının oluşturulamaması temel bir sorundur. Hükümet değişiklikleri ile birlikte değişen eğitim sistemleri eğitim politikalarında sürekliliği sağlayamamaktadır. Bir diğer sorun devlet bütçesinden yeterli pay ayrılmamasıdır. Türkiye’de eğitim harcamalarının GSMH’ya oranı ve genel bütçe içindeki payı AB ülkelerinin gerisindedir. Öte yandan yüksek nüfus artış hızı ve kırdan kentlere göç eğitim sistemi üzerinde baskı oluşturmaktadır (Gediköglü, 2005:75).

İşsizlik ülkelerin önemli bir makroekonomik sorunu olmakla birlikte artan işsizlik oranlarında genç işsizlik oranının daha yüksek bir paya sahip olması konunun önemini arttırmaktadır.

3. Eğitim, Ekonomik Büyüme ve İşsizlik Literatürü

Yazar	Dönem	Değişkenler	Yöntem	Sonuç
Abshoku, A.D. (2016)	2011	Genç işsizlik	Anket çalışması	Etiyopya’da yapılan bu çalışmada genç işsizliği belirleyen faktörler araştırılmıştır. Bölgesel farklılıklar, elektrige erişim, yaş, cinsiyet, piyasa hakkında bilgiye erişim, genç eğitim düzeyi ve ailelerin ekonomik durumu genç işsizliği belirleyen faktörlerdir.
Akay Kanalıcı, H. (2016)	1969-2014	Ekonomik büyüme İşsizlik oranı	Zaman serisi	Türkiye’de yapılan bu çalışmada işsizlik oranı ile çıktı düzeyi arasında kısa ve uzun dönemli bir ilişki belirlenmiştir. Ekonomik büyüme ile işsizlik oranları arasındaki ilişkinin ekonominin daralma döneminde genişleme dönemine göre daha güçlü olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Anyanwu, J.C. (2013)	1991-2009	Büyüme Enflasyon Eğitim harcamaları Genç işsizlik	Panel	Çalışma Afrika, Sahra altı Afrika ve Kuzey Afrika da uygulanmıştır. İncelenen ülkelerde enflasyon genç işsizliği azaltmaktadır. Ekonomik büyümedeki artış genç işsizliği arttırmaktadır. Eğitim harcamaları arttıkça genel olarak Afrika’da genç işsizlik artmaktadır.
Arı, A. (2016)	1980-2014	Ekonomik büyüme İşsizlik	Zaman serisi	Türkiye’de yapılan bu çalışmada ekonomik büyüme ve işsizlik oranı arasında uzun dönemde bir eş bütünleşme ve nedensellik ilişkisinin olmadığı saptanmıştır.
Banerji, A. Vd. (2015)	2015	Ekonomik büyüme Genç işsizlik	Panel	Gelişmiş Avrupa ülkelerinde genç işsizliğin ekonomik büyümeye duyarlılığı yetişkin işsizlik oranından daha yüksektir.

Choudhry, M. Vd. (2012)	1980-2009	Ekonomik büyüme Enflasyon Eğitim düzeyi Genç işsizlik	Panel	Yüksek gelirli OECD ülkelerinde ekonomik büyüme, enflasyon, reel faiz oranı, eğitim düzeyi, kısmi çalışma, genç nüfusun toplam nüfus içindeki payı gibi kontrol değişkenleri durumunda işgücü piyasa reformları genç işsizliği azaltıcı etkiye sahiptir. Eğitim, ekonomik büyüme, ekonomik özgürlükler, kısmi zamanlı istihdam, aktif işgücü piyasası politikaları genç işsizliği azaltırken genç nüfusun toplam nüfus içindeki payının artması ve işsizlik yardımları genç işsizlik oranını arttırmaktadır.
Çondur, F. ve Bölükbaş, M. (2014)	2000-2010	Genç işsizlik GSYH ÜFE	Zaman serisi	Türkiye’de yapılan bu çalışma sonucunda genç işsizlikten GSYH ve ÜFE’den genç işsizliğe doğru bir nedensellik ilişkisi saptanmıştır. GSYH ve ÜFE’de meydana gelen değişimler doğrudan ve dolaylı olarak genç işsizliği etkilemektedir.
D’Ippolito, N. (2011)	1990-2010	Büyüme Enflasyon Faiz Oranı	Zaman serisi	Danimarka ve İtalya’da büyüme genç işsizlik üzerinde olumlu etkiye sahipken faiz oranı ve enflasyonun genç işsizliği açıklamada anlamlı olmadığı bulunmuştur.
Günaydın, D. Ve Çetin M. (2015)	1988-2013	Kişi Başına reel gelir Ticari açıklık Doğrudan yabancı sermaye yatırımları Enflasyon Genç işsizlik	Zaman serisi	Uzun ve kısa dönemde kişi başına reel gelir, ticari açıklık ve doğrudan yabancı sermayenin genç işsizlik üzerinde negatif ve anlamlı bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Uzun dönemde genç işsizlik ve doğrudan yabancı sermaye arasında çift yönlü bir nedensellik söz konusudur. Ayrıca, kişi başına reel gelir, enflasyon ve ticari açıklıktan genç işsizliğe doğru bir uzun dönem nedensellik tespit edilmiştir.
İzgi, B.B. (2012)	1988-2008	Eğitim Genç işsizlik	Bağımsız iki örnek t testi	Genç işsiz grupların dağılımı istatistiksel olarak incelendiğinde, eğitilmiş ve eğitimsiz gruplar arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir.
Kabaklarlı, E. Ve Gür, M. (2011)	2005-2010	Ekonomik büyüme Genç işsizlik Enflasyon Reel yatırımlar Verimlilik	Zaman serisi	Türkiye’de yapılan bu çalışmada ekonomik büyüme, genç işsizlik oranı, reel yatırımlar, verimlilik ve enflasyon değişkenleri arasında uzun dönemli bir ilişkinin bulunmadığı ortaya konulmuştur. GSYH’nın büyümesinin genç işsizlik oranını azaltmakta olduğu sonucuna varılmıştır.
Kahraman, B. (2011)	1988-2009	Eğitim durumu Genç işsizlik	Zaman serisi	Eğitim ve ailenin eğitim durumu gibi sosyal sermaye ile ilişkili faktörlerin genç işsizlik üzerinde belirleyici rol oynadığını ve bu etkinin kırsal kesimde kentlerden daha fazla etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Kanca, O.C. (2012)	1970-2010	Ekonomik büyüme İşsizlik	Zaman serisi	Türkiye’de incelenen dönemde ekonomik büyüme oranından işsizliğe doğru tek yönlü bir nedensellik ilişkisi bulunmuştur. Türkiye ekonomisinde ekonomik büyüme işsizliği etkileyen faktörler arasında yer aldığı ancak işsizliğin yüksek veya düşük oranda gerçekleşmesi ekonomik büyümenin oluşmasında herhangi bir etkiye sahip olmadığı sonucuna varılmıştır.
Marelli, E. Ve Vakulenko, E. (2014)	2004-2011	Genç işsizlik Hanehalkı gelir düzeyi Cinsiyet Yaş	Probit Model	İtalya ve Rusya’yı kapsayan bu çalışmada gençlerin niteliklerine bağlı olarak işsiz kalma olasılıkları ile yetişkinlerin işsiz kalma durumları karşılaştırılmıştır. İşsiz kalma olasılığını ortaya çıkaran etki her iki ülke ve her iki yaş grubu için hane halkının harcanabilir gelir düzeyi olarak bulunmuştur. Rusya’da geçlerin işsiz kalma riskinin İtalya’ya göre daha düşük olduğu görülmektedir.

Mazalliu, M. Ve Zojiani, J. (2015)	2014	Eğitim Ekonomik büyüme Genç işsizlik	Betimleyici istatistik Regresyon Korelasyon	Geçiş ekonomilerinde Güney Doğu Avrupa ülkelerinde ekonomik büyüme genç işsizliği azaltmakta eğitim kademesinin artması ise genç işsizliği artırıyor.
Muratoğlu, Y. (2011)	2000-2010	Ekonomik büyüme İşsizlik	Zaman serisi	Türkiye’de işsizliğin oluşumunda ekonomik büyümenin etkisi varken, ekonomik büyüme üzerinde işsizliğin etkili bir değişken olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.
Nganwa, P. Vd. (2015)	2006-2011	Genç İşsizlik	Lojistik regresyon	Etiyopya’da yapılan bu çalışmada bölge, cinsiyet, yaş ve medeni durumun kentsel genç işsizlik üzerinde anlamlı etkisi bulunmuştur. Ancak eğitimin kentsel genç işsizlik üzerinde anlamlı etkisi bulunmamıştır.
Pirim, Z. Vd. (2014)	1990-2014	Öğrenci başına eğitim ve sağlık harcamaları KBGSYH Genç işsizlik	Panel	İşsizliği azaltmanın en önemli yolunun beşeri sermayenin güçlendirilmesi için eğitim finansmanı yoluyla yatırımların artırılmasıdır. Öğrenci başına eğitim ve sağlık hizmetleri harcamalarının artırılması genç işsizliği azaltmaktadır
Sam, S.O. ve Pokhariyal, G.P. (2016)	1979-2012	Nüfus Yabancı doğrudan yatırım	Zaman serisi	Nüfusun artması genç işsizliği artırıyor. Yabancı doğrudan yatırımlar arttığında genç işsizlik azalmaktadır. Daha önceki yıllardaki GSYH arttıkça genç işsizlik artıyor. Bir önceki yıl genç işsizlik oranındaki düşüş o yılın genç işsizlik oranını düşürdüğü sonucuna ulaşılmıştır.
Sayın, F. (2012)	1988-2010	Eğitim düzeyleri Büyüme Genç işsizlik	Zaman serisi	Nedenselliğin yönü genç işsizlikten ortaöğretim okullaşma oranına, ortaöğretim okullaşma oranından büyüme oranına, genç işsizlik ve ortaöğretim okullaşma oranından yükseköğretim okullaşma oranına doğrudur.
Sayre, E. Vd. (2015)	2014 (Eylül-Ekim)	Genç İşsizlik	Anket Çalışması	Katar’da 2000 kişiye uygulanan anket sonucunda geçlerin işsiz kalma sürelerini belirleyen en önemli iki faktörün eğitim düzeyleri ve cinsiyet olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Sertkaya, Y. Ve Okur, A. (2016)	1988-2014	Ekonomik büyüme Enflasyon Yükseköğretim okullaşma oranı	Zaman serisi	Türkiye’de yapılan çalışmada, ekonomik büyüme, enflasyon ve yükseköğretim okullaşma oranından genç işsizliğe doğru tek yönlü bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır.
Syed, A. ve Jabeen, U.A. (2016)	2015 (Eylül-Kasım)	Genç İşsizlik Eğitim Mesleki eğitim Finansman	Anket çalışması	Zambiya’da formel sektörde genç işsizliği belirleyen temel faktörler gerekli niteliklerden yoksunluk ve mesleki eğitim yetersizliği olarak saptanmıştır.

4. Genç İşsizlik Sorununun Çözümünde Başarılı Ülke Örnekleri

Gençlerin istihdamı ve genç işsizlik sorununu çözümü konusunda Almanya, Avusturya, Danimarka, Hollanda ve en başarılı ülkeler olarak kabul edilmektedir.

Almanya, genç işsizlik ile mücadelede çıraklık sistemi adı verilen ikili eğitim sistemini kullanarak başarıya ulaşmıştır. Ülkedeki gençlerin çok büyük bir kısmının katıldığı ikili eğitim sistemi içerisinde gençler, haftanın 1 veya 2 günü meslek okullarında teorik eğitim, geride kalan 3 ya 4 günde de bağlı buldukları işyerinde uygulamalı eğitim almaktadırlar. Bu sistem, gençlerin eğitim kurumlarından mezun olduklarında iş hayatını daha önceden tanıdıkları ve tecrübe edinmelerini sağlamaktadır (Murat ve Şahin, 2011: 479).

Genç işsizlik sorunun çözümünde oldukça başarılı olarak görülen bir diğer ülke olan Danimarka’nın sahip olduğu güvenceli esneklik uygulamaları sayesinde, işgücü piyasalarının hemen her göstergesinde oldukça başarılı olduğu saptanmıştır. Sadece gençlere yönelik olarak oluşturulan aktif işgücü piyasası politikaları ve gençlerin

işsizliğinde sorumluluğu yerel paydaşlara yaymaları sayesinde başarılı sonuçlar elde edilmiştir (Murat ve Şahin, 2011: 479).

Hollanda, gençlere yönelik olarak özel tasarlanmış aktif işgücü piyasası politikaları ile AB ülkeleri arasında en düşük genç işsizlik oranlarına sahip ülke konumundadır. Hollanda genç işsizlik sorununu sosyal tarafların güçlü işbirliğine dayanan politikalarla çözmüştür. Bu politikalarda sınıflar arası dayanışma ve taraflar arası güçlü bir güven yüksektir. Ayrıca sosyal güvenlik sisteminin kapsama alanının oldukça geniş ve özellikle de işgücü piyasalarında işsiz konumda bulunanlara yönelik önlemlerin oldukça etkili olduğu görülmektedir (Murat ve Şahin, 2011: 479). Hollanda'da işgücü piyasası ve istihdam politikaları işverenler, sendikalar ve hükümet arasındaki görüşmelere dayanmaktadır. Bu ilişkide, genç işsizlerin işgücü piyasasına entegrasyonu konusunda başlıca sorumluluğu hükümet üstlenmektedir. İşverenler, mesleki eğitim yatırımları yapmakta, hükümet ise, kamu sektöründe sübvans edilmiş işler yaratarak başlıca sorumluluğunu yerine getirmektedir. Bu anlamda sosyal tarafların katılımıyla sorunun çözülmesi konusunda en başarılı ülkelerden bir Hollanda'dır (Erdayı, 2009: 157).

Güvenceli esneklik, başarılı Danimarka ve Hollanda uygulamalarının sonrasında, 2000 yılında AB'nin öncelikli politikası haline gelmiştir. Bu çerçevede, işgücü piyasalarında esnekliğin artmasının güvencenin azalması demek olduğu hipotezine karşı, uygun politikalarla hem güvencenin hem de esnekliğin gerek çalışanın gerekse işverenin lehine dengeli olarak artırılabilceği öne sürülmektedir (ÇSGB, 2015).

Türkiye, esneklik ve güvence göstergeleri açısından AB ülkeleri ile kıyaslandığında, esnek çalışma biçimlerinin yaygın olarak uygulanmadığı, işsizliğin ve kayıt dışı istihdamın fazla, işsizlik ödeneklerinden yararlanan kişi sayısının sınırlı, aktif işgücü politikalarının yetersiz olduğu bir ülkedir. Güvenceli olan ancak esnek olmayan kayıtlı çalışanlar ile esnek olan ancak güvencesi olmayan kayıt dışı çalışanlar arasındaki derin farklılıklardan dolayı bölünmüş bir işgücü piyasası vardır. Bu çerçevede, Türkiye'de esneklik-güvence dengesinin henüz sağlanamamış olduğu söylenebilir (ÇSGB, 2015).

5. Ekonometrik Analiz

Bu bölümde, Türkiye'de 1991-2016 yılları arasında ekonomik büyüme ve eğitim harcamalarının genç işsizlik üzerindeki etkisini analiz etmek üzere en küçük kareler yöntemi kullanılarak zaman serisi analizi yapılmıştır. Analiz, Dünya Bankası verileri kullanılarak Eviews 5 programında gerçekleştirilmiştir.

Analizde kullanılan değişkenler

Değişken	Açıklama	Dönem
YUR	Genç işsizlik oranı	1991-2016
G	GSYH yıllık büyüme hızı	1991-2016
EEGDP	Eğitim harcamalarının GSYH'daki payı	1991-2016

Seriler yıllık verilerden oluştuğu için mevsimsellikten arındırılma işlemi yapılmamıştır. Değişkenler oransal değerler olduğu için logaritmaları alınmamıştır. Makroekonomik zaman serileri genellikle durağan değildir. Granger ve Newbold (1974) durağan olmayan zaman serileriyle çalışılması halinde sahte regresyon problemiyle karşılaşılabilceğini göstermiştir. Durağan olmayan zaman serileriyle tahmin edilen modellerde sahte regresyon sorunuyla karşılaşılabilceğinden elde edilen sonuçlar gerçek ilişkiyi yansıtmamaktadır. Böyle bir durumda t ve F sınama sonuçları geçerliliğini kaybeder. Dolayısıyla, durağan olmayan zaman serileriyle yapılan regresyon analizlerinin anlamlı olabilmesi ve gerçek ilişkileri yansıtabilmesi, ancak bu zaman serilerinin aynı dereceden durağan olmasıyla mümkün olmaktadır (Gujarati'den aktaran Çondur ve Bölükbaş, 2016: 89).

Değişkenlerin durağanlık düzeylerini belirlemek üzere değişkenlere ADF (Augmented Dickey Fuller) Birim Kök testi uygulanmıştır. Maksimum gecikme uzunluğu 5 olarak alınmıştır.

Tablo 7: ADF Testi Sonuçları

Değişken		ADF Testi	Kritik Değer		
			%1	%5	%10
Düzyey	YUR	-1.443464	-3.724070	-2.986225	-2.632604
	EEGDP	1.225623	-3.788030	-3.012363	-2.646119
	G	-5.411302	-3.724070	-2.986225	-2.632604
Birinci fark	DYUR	-4.129878	-3.737853	-2.991878	-2.635542
	DEEGDP	-4.442210	-3.788030	-3.012363	-2.646119

Test sonucunda genç işsizlik değişkeni (YUR) ve eğitim harcamalarının GSYH içindeki payı (EEGDP) değişkeninin 1. farkları alındığında durağan oldukları görülürken, ekonomik büyüme değişkeninin (G) düzey seviyesinde durağan olduğu saptanmıştır.

Sahte regresyon sorunu olmaması için değişkenlerin durağan halleri kullanılarak EKK (en küçük kareler) yöntemiyle regresyon analizi yapılmıştır. Tablo 8'de regresyon analiz sonuçları yer almaktadır.

Tablo 8: Regresyon Analizi

Doğrusal Regresyon Denklemi: $YUR=f(G, EEGDP)$		
Değişkenler	Katsayılar	t-İstatistik
<i>Sabitlerim</i>	1.023904	1.962076
<i>G</i>	-0.213588	-2.464018
<i>DEEGP</i>	2.272588	2.281196
R^2 : 0.328178		F -istatistiği: 5.373374
\bar{R}^2 : 0.267103		
DW: 1.984128		AIC : 4.265261

Eğitimin GSYH'daki payı ve büyüme değişkenlerinin t-istatistikleri incelendiğinde %5 istatistik anlamlılık derecesinde değişkenlerin anlamlı oldukları görülmektedir. Sabit sayı (c) %10 istatistik anlamlılık derecesinde anlamlıdır. Sabit sayı regresyondaki diğer değişkenlerin sıfır olduğu durumdaki genç işsizlik oranını göstermektedir ve (1.02) olarak bulunmuştur. Durbin-Watson istatistiği 1.98 bulunmuştur; bu istatistiği 2 civarında olması sahte regresyon bulunmadığını göstermektedir. F-istatistiği 5,37 (olasılığı 0.0125) bulunmuştur. Bu tüm bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni %5 istatistik anlamlılık derecesinde açıklayabildiğini göstermektedir. R-kare 0.33 ve Düzeltilmiş R-kare 0.27 bulunmuştur. Bu bağımlı değişkenlerin topluca bağımsız değişkenin %27'sini açıklayabildiğini göstermektedir.

Analiz sonucu elde edilen regresyon denklemi

$$YUR = 1,02 - 0,21 G + 2,27 EEGDP$$

[-2,46] [2,28]

olarak tahmin edilmiştir. Eğitim harcamalarının GSYH içindeki payı değişkeninin katsayısı 2.27 bulunmuştur. Bu değişkendeki 1 birimlik bir artışın genç işsizlik oranında 2.27 birimlik bir artışa yol açtığını göstermektedir. Büyüme değişkeninin katsayısı -0.21 bulunmuştur. Bu büyüme oranındaki 1 birimlik bir artışın genç işsizlik oranında 0.21 birimlik bir azalmaya yol açtığını göstermektedir.

Sonuç ve Değerlendirme

Genç işsizlik gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde önemli bir sorundur. Gençlerin istihdam dışında kalmaları, en verimli oldukları zamanlarda elde etmiş oldukları bilgi ve becerileri aktaramamaları ve bir gelir elde edememeleri demektir. Gelirden mahrum kalarak uğradıkları ekonomik kaybın yanı sıra sosyal ve psikolojik sorunlar da yaşamaya başlamaktadırlar. İstihdam olanaklarından yararlanamayan gençler kayıt dışı istihdama yönelmektedirler. İstihdam yaratılmayan genç nüfusun

atıl kalması ülke ekonomisinin gelişimi açısından da sorundur. Gençlerin üretim süreçlerine etkin olarak katılımının sağlanabilmesi genç nüfusu fırsata dönüştürürken; üretim süreçleri dışında kalması işsizlik sorununu daha da artırmaktadır.

Literatürde eğitim, işsizlik ve büyüme ilişkilerini analiz eden bir çok çalışma yer almaktadır. Bu çalışmalar farklı ülke ve dönemler itibarıyla değişkenler arasındaki ilişkinin varlığının ve yönünün farklılaştığını göstermektedir. Bu çalışmada, 2000-2016 yılları arasında, Türkiye’de eğitim harcamaları ve ekonomik büyüme ile genç işsizlik arasındaki ilişkilerin incelenmesi amaçlanmıştır. En küçük kareler yönteminin uygulandığı analiz bulguları eğitim harcamalarının GSYH’ya oranındaki bir artışın genç işsizliği artırırken, GSHY’daki büyümenin işsizliği azalttığını göstermektedir.

İşsizliğin azaltılması ve istihdamın geliştirilmesi için istikrarlı ve yüksek büyümenin sağlanması, büyümenin istihdam etkisinin artırılması ve kayıt dışılığın azaltılması gereklidir. Yeterli düzeyde iş yaratılması için yüksek ve istikrarlı büyüme ortamı sağlanmalıdır. Beklenen düzeyde istihdam artışı sağlanabilmesi için tarım dışı sektörlerde büyümenin istihdam yaratma kapasitesinin artırılması önem taşımaktadır. Eğitimin işgücü piyasasının ihtiyaçlarını karşılamadaki yetersizliği, işgücünün nitelik sorunu, bazı grupların istihdama erişimde karşılaştıkları ciddi güçlükler, kayıt dışı istihdamın yüksekliği ve kayıtlı işgücü piyasasındaki katılıklar, sosyal yardım sisteminin kayıtlı istihdamı teşvik etmedeki yetersizliği gibi temel yapısal sorunlar büyümenin istihdam yaratma kapasitesini engellemektedir. Belirtilen engellerin aşılması büyümenin istihdam yaratma kapasitesinin artırılmasına önemli katkı sağlayacaktır. Kayıt dışı istihdamla mücadelede caydırıcı ve özendirici tedbirlerin bir arada uygulanarak kayıtlı sektörlerin güçlendirilmesi, kayıt dışı istihdamın engellenmesi, kayıtlı sisteme girişlerin artırılması, kayıtlı istihdam konusunda farkındalığın artırılması, yabancı kaçak işçiliğın önlenmesi gerekmektedir.

Genç işsizlik sorununun çözümünde eğitim kurumları ile sanayinin işbirliği sağlanmalıdır. Sektörün ihtiyacı olan ara eleman yetiştirilmesine önem verilmelidir. Eğitim kademelerinde yönlendirilmeler yapılırken işgücü talebinin hangi sektörlerde olduğu dikkate alınmalıdır. Gençlere kariyer planlaması, iş arama yardımları, eşleştirme ve danışmanlık hizmetleri sağlanmalıdır. İşgücü eğitimleri verilmelidir. Girişimcilik desteklenerek kayıt dışılık ile mücadele edilmelidir. İşgücü uyum programları, istihdam fuarları, İŞKUR tarafından verilen girişimcilik eğitimleri artırılmalıdır. Toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda farkındalığın artırılması ve uygulanması sağlanmalıdır. Gençlerin İŞKUR hizmetlerine eşit ve sürekli erişimi sağlanmalıdır. İlgili kuruluşlarla işbirliği içinde gençlere yönelik teşvikler artırılmalıdır.

Kaynakça

- Abshoku, A.D. (2016), Global Journal of Human-Social Science: A Arts and Humanities-Psychology, Volume:16, Issue:4, ss:1-20.
- Akay Kanalcı, H. vd. (2016), “Türkiye Ekonomisinde Ekonomik Büyüme ve İşsizlik”, Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, Cilt:14, Sayı:1, ss.209-226.
- Anyanwu, J.C. (2013), “Characteristics and Macroeconomic Determinants of Youth Employment in Africa”, African Development Review, Vol:25, No:2, ss.107-129.
- Arı, A. (2016), “Türkiye’deki Ekonomik Büyüme ve İşsizlik İlişkinin Analizi: Yeni Bir Eşbütünleşme Testi”, Siyaset Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi, Yıl:4, Cilt:4, Sayı:2, ss.57-67.
- Ayrançöl, Z. ve M. Tekdere, (2014), “Türkiye ve OECD Ülkelerinde Yapılan Eğitim Harcamalarının Karşılaştırmalı Analizi”, EUL Journal of Social Sciences (V:II) LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi, s.1-30.

- Banerji, A. vd. (2015), "Youth Unemployment in Advanced Europe: Okun's Law and Beyond", IMF Working Paper.
- Choudhry, M. vd. (2012), "Key Determinants of Youth Unemployment in OECD Countries",
http://www.aiel.it/page/old_paper/Choudhry_Marelli_Signorelli.pdf
- Çondur, F. ve Bölükbaş, M. (2014), "Türkiye'de İşgücü Piyasası ve Genç İşsizlik-Büyüme İlişkisi Üzerine Bir İnceleme", Amme İdaresi Dergisi, Cilt:47, Sayı:2, ss.77-93.
- Çondur, F. Ve Cömertler Şimşir, N. (2016), "Türkiye ve Avrupa Birliği'nde Genç İşsizlik" EUREFE2016 Bildiri Kitabı, ss.787-803.
- ÇSGB (2015), Ulusal İstihdam Stratejisi (2014-2023).
- D'Ippolito, N. (2011), Youth Unemployment The Cases of Denmark and Italy, Department of Economics Copenhagen Business School, Number of UBS:180279.
- Doğrul, A. Naci (2009), "Ekonomik Büyümede Eğitim Harcamalarının Etkisi: Panel Veri Analizi", Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı:25, ss.175-184.
- Erdayı, A.U. (2009), "Dünyada Genç İşsizliği Sorununun Çözümüne Yönelik Ulusal Politikalar ve Türkiye", Çalışma ve Toplum, Sayı:3, ss.133-162.
- Gedikoğlu, Tokay (2005), "Avrupa Birliği Sürecinde Türk Eğitim Sistemi: Sorunlar ve Çözüm Önerileri", Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi dergisi, Cilt:1, Sayı:1, ss.66-80.
- Günaydın, D. ve Çetin, M. (2015), "Genç İşsizliğin Temel Makroekonomik Belirleyicileri: Ampirik Bir Analiz", Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı:22, ss.17-34.
- Güngör, G. ve Göksu, A. (2013), "Türkiye'de Eğitimin Finansmanı ve Ülkelerarası Bir Karşılaştırma", Yönetim ve Ekonomi, Cilt:20, Sayı:1, ss.59-72.
- İzgi, B.B. (2012), "Genç İşsizliği ve Eğitim İle Olan İlişkisi", Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:11, Sayı:41, ss.295-310.
- İzgi, B.B. ve Arslan, İ. (2008), "Türkiye'de Genç İşsizliği, Eğitim ve Büyüme İlişkisi (1988-2008)" 2.Ulusal İktisat Kongresi 20-22 Şubat 2008 DEÜ İİBF İktisat Bölümü, İzmir-Türkiye.
- Kabaklarlı, E. ve Gür, M. (2011), "Türkiye'de Genç İşsizlik Sorunu ve Ekonomik Belirleyicilerinin Uzun Dönem Eş-Bütünleşme Analizi",
http://www.tcmb.gov.tr/yeni/iletisimgm/esra_kabaklarli-murat_gur.pdf , ss.1-16.
- Kahraman, B. (2011), Youth Employment and Unemployment in Developing Countries: Macro Challenges with Micro Perspectives, University of Massachusetts Boston, Graduate Doctoral Dissertations and Masters Theses,
- Kanca, O.C. (2012), "Türkiye'de İşsizlik ve İktisadi Büyüme Arasındaki Nedenselliğin Ampirik Bir Analizi", Ç.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:21, Sayı:2, ss.1-18.
- Karaarslan Erkan (2005), "Kamu Kesimi Eğitim Harcamalarının Analizi", Maliye Dergisi, Sayı:149, ss.36-73.
- Marelli, E. ve Vakulenko, E. (2014), "Youth Unemployment in Italy and Russia: Aggregate trends and individual determinants", The Economic and Labour Relations Review, Vol. 27(3) ss.387-405.
- Mazalliu, M. Ve Zogjani, J. (2015), "The Effect of Education and Economic Growth in the Labour Market in Transition Economies-Case Study for SEE Countries", Academic Journal of Business Administration, Law and Social Sciences, Vol:1, No:2, ss.156-167.
- Murat ve Şahin (2011), AB'ye Uyum Sürecinde Genç İşsizliği, İTO Yayınlar AB Araştırmaları No: 2011-3.
- Muratoğlu, Y. (2011), Ekonomik Büyüme ve İşsizlik Arasındaki Asimetrik İlişkisi ve Türkiye'de Okun Yasasının Sınanması, Hitit Üniversitesi SBE İktisat Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.

- Nganwa, P. vd. (2015), “The Nature and Determinants of Urban Youth Unemployment in Ethiopia”, Public Policy and Administration Research, ISSN 2224-5731, Vol.5, No:3, ss197-206.
- Pirim, Z. vd. (2014), “The Long-Term Impact of Educational and Health Spending on Unemployment Rates”, European Journal of Economic and Political Studies 7, ss.49-69.
- Sam, S.O. ve Pokhariyal, G.P. (2016), “Modelling Economic Deternants of Youth Unemployment in Kenya”, Journal of Emerging Trends in Economics and Management Sciences 7(1), ss.31-38.
- Sayın, F. (2011), “Türkiye’de 1988-2010 Döneminde Eğitim ve Büyümenin Genç İşsizliğine Etkisinin Analizi”, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt:13, Sayı:4, ss.33-53.
- Sayre, E. vd. (2015), “The Determinants of Younth Unemployment in Qatar”, Topics in Middle Eastern and African Economies, Vol:17, Issue No:2, ss.216-249.
- Sertkaya, Y. ve Okur, A. (2016), “Türkiye’de Genç İşsizliğin Belirleyicilerine Yönelik Ekonometrik Bir Analiz”, Ardahan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Sayı:3 ss.155-168.
- Syed, A. ve Jabeen, U.A. (2016), “Determinants of Youth Unemployment-A Supply Side Analysis”, European Journal of Business Economics and Accountancy, Vol:4, No:1, ss.97-105.
- TC Maliye Bakanlığı, Bütçe Gerekçeleri
(http://www.bumko.gov.tr/Eklenti/10275,2017yilibutcegerekcesi.pdf?0&_tag1=E595FBCC29FA4EAD494A56873635CD3CC34B8222)
- TÜİK (2016), Gençlerin İşgücü Piyasasına Geçişi
TÜİK, www.tuik.gov.tr
- UNESCO (2012), Youth and Skills: Putting Education to Work, Fransa.

Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin İş Doyumları ile Tükenmişlik Düzeylerinin İncelenmesi**Physical Education Teachers Job Satisfaction and Burnout Levels of Investigation****Elif Aydın¹ Mustafa Baş² Fatih Kırkbir³****Öz**

Bu çalışmanın amacı, Beden Eğitimi Öğretmenlerinin iş doyumunu ve tükenmişlik düzeylerini ortaya koymaktır. Bu çalışmada, Beden Eğitimi Öğretmenlerinin "okul türü, cinsiyet, yaş, hizmet yılı, görev yeri, ders saati, medeni durum" değişkenlerine göre mesleki tükenmişlik ve iş doyumları incelenmiştir. Araştırmanın evrenini; Trabzon'da görev yapan beden eğitimi öğretmenleri, örneklemini ise; çalışmaya katılmayı kabul eden toplam 261 beden eğitimi öğretmeni oluşturmaktadır.

Ölçme aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu, Minnesota İş Doyum Ölçeği ve Maslach Tükenmişlik Ölçeği kullanılmıştır. Elde edilen bulgular bilgisayar ortamına aktarılmış ve istatistiksel olarak, t-testi, tek yönlü varyans (ANOVA) analizi, farkın kaynağını bulmak amacıyla da TUKEY-HSD testi uygulanmış ve anlamlılık düzeyi $P < .05$ olarak belirlenmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde SPSS 21.0 istatistik programı kullanılmıştır.

Beden eğitimi öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik ve iş doyum düzeyleri ile okul türü, cinsiyet ve medeni durumları arasında anlamlı bir fark bulunmamış, 51 yaş ve üzeri Beden Eğitimi öğretmenlerinin yönetim ve denetim iş doyumlarının 31-40 yaş arasındaki öğretmenlere göre; sosyal gereksinim boyutunda ise, 20-30 yaş arasındaki öğretmenlerin 31-40 yaş arası öğretmenlere göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Mesleki deneyimde; 11-15 yıl görev yapan öğretmenlerin 16-20 yıl grubunda olan öğretmenlere göre daha fazla tükenmişlik yaşadıkları, görev yerlerinde ise, iş doyumunda mesleğin çalışma şartları boyutunda, ilde görev yapan öğretmenlerin ilçede görev yapanlara göre; yine aynı şekilde sosyal gereksinim boyutunda, ildeki öğretmenlerin beldedeki öğretmenlere göre iş doyumları yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeni, İş Doyumu, Tükenmişlik

Abstract

The purpose of this study, Physical Education Teachers' job satisfaction and burnout levels to reveal. In this study, occupational burnout and job satisfaction according to the variables of "Physical Education Teachers", "type of school, sex, age, service year, place of work, class hours, marital status" The universe of your research; Physical education teachers who work in Trabzon, a total of 261 physical education teachers who agree to participate in the study.

The findings of job satisfaction and burnout levels were obtained through a questionnaire. Measuring the researchers personal information form, Minnesota Job Satisfaction Scale and the Maslach Burnout Inventory was used. The survey findings, t-test, one-way variance (ANOVA) analysis based on the results interpreted, in order to find the source of the difference in the Tukey-HSD test was used. Statistical sense $P < .05$ level of significance was determined. Data were evaluated by SPSS 21.0 statistical software was used.

There was no significant difference between the occupational burnout and job satisfaction levels of the physical education teachers and the school type, gender and marital status. According to the teachers aged 51-49 and above, the management and supervision job satisfaction of the Physical Education teachers were between 31-40 years; In the dimension of social need, it was determined that the teachers between the ages of 20-30 were significantly higher than the teachers between the ages of 31-40.

Professional Experience; 11-15 years 16-20 years group of teachers who work more than those teachers who are in their exhaustion, the task is in place, working conditions, job satisfaction, the size of the profession in the province of the teachers working in the district according to; social needs in the same way again in size, in the province of teachers job satisfaction is higher than the teachers in the borough.

Keywords: Physical Education and Sports Teachers, Job Satisfaction, Burnout.

¹ Arş.Gör., Gümüşhane Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

² Yrd.Doç.Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu,

³ Karadeniz Teknik Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

Giriş

Günümüzün birçok meslek alanının insanlarla yüz yüze ve yakın iletişim kurmasını gerektirmektedir. Yoğun iş stresinin sonuçlarından biri olarak kabul edilen mesleki tükenmişlik üzerine yapılan araştırmalara bakıldığında tükenmişliğin; işi gereği insanlarla yüz yüze gelmekte olan, insanlara hizmet veren, yardım eden meslek gruplarının çalışanlarında daha fazla gözlemlendiği görülmektedir. Sürgevil (2006)' in belirttiğine göre doktorlar, hemşireler, polisler, yöneticiler, diş hekimleri, otel çalışanları, çocuk bakıcıları, banka çalışanları, psikologlar, trafik görevlileri, satış sorumluları, akademisyenler, okul müdürleri ve öğretmenler bu meslek gruplarından bazılarıdır.

Bireyin işi ile ilgili duygu, düşünce, davranış ve tutumlarını yansıtan iş doyumunu (Silah, 2005), duygusal iyi olma ve örgütsel işleyişin bir yansıması olarak birey üzerinde etkili olmaktadır (Spector, 1997).

İş doyumunu yüksek olan bireyler, işleriyle ilgili olumlu duygu, tutum ve davranışlara sahiptirler (Robbins ve Judge, 2012). Bu bireyler, iş yerindeki olumlu tutum ve davranışlarını toplumda ve aile içerisinde de sergileme eğilimindedirler. Buna karşın iş doyumunu düşük olan bireyler, iş yerinde yaşadıkları sorunları sosyal yaşamlarına ve çevrelerindeki bireylere olumsuz olarak yansıtmaktadırlar (Özkalp ve Kirel, 2010). Yapılan çalışmalarda iş doyumunu ile iş performansı arasında anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir (Judge, Thoresen, Bono ve Patton, 2001).

Öğretmenlerin iş doyumunu etkileyen çok sayıda faktör bulunmaktadır. Yaş, kıdem, eğitim seviyesi (Yavuz ve Karadeniz, 2009), cinsiyet gibi faktörler öğretmenlerin işle ilgili yüksek düzeyde stres yaşadıkları ve işlerinden memnun olmadıkları görülmüştür. Brewer ve McMahan-Landers'in (2003), öğretmenlerle yaptığı çalışmaya göre iş doyumunu ile stres kaynakları arasında negatif yönde güçlü bir ilişki vardır. Stresin neden ve kaynakları farklı şekillerde ele alınmaktadır.

Eğitim örgütlerinde yapılan araştırmalar, öğretmenlerin aşırı iş yükü altında olduğunu, üçte birinin stres ve tükenmişlik yaşadığını göstermektedir (Dick ve Wagner, 2001; Akt: Cemaloğlu ve Kayabaşı, 2007).

Öğretmenlerin genel olarak diğer meslek çalışanlarına göre daha fazla stres yaşama nedenleri; eğitim-öğretim hizmetlerindeki öğrenci-öğretmen ve okul-aile çatışmaları, disiplin sorunları, kalabalık sınıflar, fiziki koşullardaki yetersizlik, bürokratik işlerin çokluğu, toplumun eleştirileri, eğitim kurumları üzerindeki sosyal ve politik baskılar, ödüllendirme ve karara katılımın yetersizliği gibi sorunlardır. Günümüzde öğretmenlerden beklenen, bireyleri, sürekli ve hızlı bir şekilde değişim gösteren teknolojik bir topluma hazırlamaları ve toplumun çeşitli problemleri ile uğraşmalarıdır (Akçamete, Kaner ve Sucuoğlu, 2001).

Gelecek nesilleri yetiştiren öğretmenlerin iş doyumları ve mesleki tükenmişlik düzeylerinin belirlenmesi için yapılan çalışmalar ayrı bir önem arz etmektedir. Sürekli öğrencilerle iletişim halinde olan öğretmenler, çeşitli sebeplere bağlı olarak bir takım sorunlar yaşayabilirler. Bu açıdan bir ülkenin eğitiminde rol oynayan öğretmenlerin mesleki tükenmişlik ve iş doyum düzeyleri belirlenip gerekli önlemlerin alınması ve alınan kararların hayata geçirilmesi ülkenin geleceği açısından hayati bir önem taşıdığı söylenebilir.

Eğitimde ağırlığın fen ve sosyal bilimlere verilmiş olması, Beden Eğitimi derslerinin ihmal edilmesine sebep olmaktadır. Beden eğitimi dersi ortoöğretimde öğrencinin sosyalleşmesi ve öz güvenlerinin gelişmesinde çok ayrıcalıklı bir yere sahiptir. Beden eğitimi derslerinde elde edilen deneyimler çocuğun gelecekteki davranışlarının belirleyicisi ve yönlendiricisi olacaktır. Bunun için beden eğitimi öğretmenlerine çok önemli görevler düşmektedir.

Bu araştırmada, konunun önemi dikkate alınarak beden eğitimi öğretmenlerinin iş doyumunu ile tükenmişlik düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenerek beden eğitimi öğretmenlerinin iş doyumunu ve tükenmişlik düzeylerinin tespit edilip bu sonuçlara göre uygun çözüm yolları önerilmiştir.

1. Yöntem

Bu araştırmada, Trabzon'da görev yapan Beden Eğitimi Öğretmenlerinin iş doyumunu ve tükenmişlik düzeylerinin bazı demografik değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmaktadır.

Bu araştırmada, betimsel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Tarama yöntemi mevcut bir durumu olduğu şekilde betimlemeyi amaçlayan araştırma modelleridir. Tarama modellerinden ilişkisel tarama modelleri ise iki ya da daha çok sayıda değişken arasında birlikte değişim varlığını ya da derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleridir (Karasar, 2005).

Araştırmanın evrenini, Trabzon Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı merkez, ilçe ve köy okullarında görev yapan 452 beden eğitimi ve spor öğretmeni, Örnekleme ise; çalışmaya katılmayı kabul eden 217'si (82,3) erkek, 44'ü (17,7) bayan toplam 261 beden eğitimi ve spor öğretmeni oluşturmaktadır.

Araştırmada; Kişisel Bilgi Formu, Minnesota İş Doyum Ölçeği ve Maslach Tükenmişlik ölçeği kullanılmıştır. Kişisel bilgi formunda; yaş, medeni durum, görev yapılan okulun türü, haftalık ders saati ve medeni durum ile ilgili sorular yer almaktadır.

Minnesota iş doyum ölçeği (MSQ) araştırmacılar tarafından iş doyumunu ile ilgili yapılan pek çok araştırmada kullanılmıştır. Bu araştırmada beden eğitimi öğretmenlerinin iş doyumunu detaylı bir şekilde ortaya koyması, kısa bir sürede cevaplanabilmesi, uygulama ve değerlendirmesinin pratik olması ve daha önce öğretmenlere uygulanmış olması sebebiyle Minnesota İş Doyum Ölçeğinin (MSQ) 44 maddelik formu kullanılmıştır. Bu ölçek daha önce birçok araştırmada kullanılmıştır. Çelik (2003) tarafından da yüksek lisans tezinde kullanılmıştır. Minnesota İş Doyum Ölçeğinin iş doyumunu boyutlarının alt maddelerine verilen yanıtlarda öğretmenlerin, verilen yargıya,, 5'li katılım derecesi olan Likert ölçeği çerçevesinde Hiç (1), Az (2), Orta (3), Çok (4), Pek Çok (5) seçeneklerinden birini işaretlemeleri istenmiştir.

Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 100, en düşük puan 20 olup, orta noktaya düşen 60 puan ise nötr doyumunu ifade etmektedir. Puanların 20'ye yaklaşması doyum düzeyinin düştüğünü, 100'e yaklaşması ise yükseldiğini göstermektedir. Ölçeğin geçerlilik ve güvenilirliği yapılmış ve Cronbach Alpha katsayısı 0,90 olarak hesaplanmıştır.

Maslach ve Jackson (1981) tarafından geliştirilen Maslach Tükenmişlik Ölçeği Ergin (1992) tarafından Türkçeye çevrilmiş ve hiçbir zaman, çok nadir, bazen, çoğu zaman, her zaman şeklinde beşli likert tipi olarak derecelenmesine karar verilmiştir. Beden eğitimi öğretmenlerine yönelik yapılan bu çalışmada da ölçeğin 5 li likert şekli kullanılmıştır. Ölçeğin güvenilirlik katsayısı alfa 0.83 olarak hesaplanmıştır

İş doyumunu ve tükenmişlik düzeyi ölçeklerinden elde edilen veriler, bilgisayar ortamında SPSS 21.0 programıyla analiz edilmiştir. Veriler değerlendirilmesinde Maslach Tükenmişlik Ölçeği ve Minnesota İş Doyum Ölçeğinden elde edilen puanların aritmetik ortalaması ve standart sapması hesaplanmıştır.

Gruplar arasında anlamlı bir fark olup olmadığı saptamak amacıyla ikili gruplarda t-testi uygulanmış, ikiden fazla gruplar da tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Anlamlı farkların görüldüğu durumlarda farkın kaynağını bulmak amacıyla TUKEY HSD testi uygulanmıştır. Araştırmada anlamlılık düzeyi (P<.05) olarak kabul edilmiştir.

2. Bulgular

Bu bölümde, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin iş doyumunu ve Tükenmişlik Düzeylerinin incelenmesine yönelik t-testi ve tek yönlü varyans (ANOVA) analiz sonuçları verilmiştir.

Tablo 1: Katılımcıların Okul Türü Değişkenine Göre Tükenmişlik ve İş Doymu Puanlarının t-testi Sonuçları.

Değişken	Boyutlar	Okul Türü	N	X	Ss.	t	p	
Tükenmişlik	Duygusal Tükenmişlik	Ortaokul	161	20,1875	2,97619	,412	,688	
		Lise	100	20,0404	2,66848			
	Duyarsızlaştırma	Ortaokul	161	18,1925	1,66401	,059	,953	
		Lise	100	18,1800	1,65986			
	Kişisel Başarıda Azalma	Ortaokul	161	23,4472	2,22739	,259	,803	
		Lise	100	23,3800	1,91633			
	Meslek ve Nitelik	Ortaokul	161	12,1242	2,01791	,661	,509	
		Lise	100	11,9700	1,48701			
	İş Doymu	Mesleğin Çalışma Şartları	Ortaokul	161	31,1677	5,31300	3,051	,103
			Lise	100	33,1900	5,02659		
Meslek ve Sosyal İlişki		Ortaokul	161	34,2112	3,66301	,283	,777	
		Lise	100	34,3400	3,43252			
Ekonomik Şartlar		Ortaokul	161	11,3851	2,41366	,217	,828	
		Lise	100	11,3200	2,26024			
Yönetim ve Denetim		Ortaokul	161	14,5466	2,56649	1,936	,064	
		Lise	100	15,1300	2,00331			
Sosyal Gerekşinim		Ortaokul	161	27,1801	3,88891	,266	,120	
		Lise	100	27,8800	2,84012			

Tablo 1'e bakıldığında okul türüne göre tükenmişlik ve iş doymu puanları arasında anlamlı bir fark yoktur ($p>0.05$).

Bu sonuçlara dayalı olarak çalışılan okul türü, Duygusal Tükenme, Duyarsızlaştırma ve Kişisel Başarı alt boyutlarında öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerini etkileyen bir faktör olmadığı söylenebilir.

Tablo 2: Katılımcıların Haftalık Ders Saatine Göre Tükenmişlik ve İş Doymu Puanlarının Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları

Değişken	Boyutlar	Ders Saati	N	X	Ss	F	p
Tükenmişlik	Duygusal	0-15	81	20,5062	3,3133	,710	,547
		16-20	134	19,9851	2,7033		
		21-25	35	19,8286	2,3071		
		26,üzeri	9	20,1111	2,7131		
	Duyarsızlaştırma	0-15	81	18,0617	1,7127	2,512	,059
		16-20	134	18,2741	1,6501		
		21-25	35	18,4722	1,5210		
		26,üzeri	9	16,8889	1,3642		
	Kişisel Başarıda Azalma	0-15	81	23,2222	2,2748	,864	,460
		16-20	134	23,6148	2,1089		
		21-25	35	23,2778	1,7006		
		26,üzeri	9	22,8889	2,0883		
İş Doymu	Meslek ve Nitelik	0-15	81	12,0741	1,7873	1,564	,199
		16-20	134	11,9333	1,9208		
		21-25	35	12,2500	1,5000		
		26,üzeri	9	13,2222	1,8559		
	Mesleğin Çalışma Şartları	0-15	81	29,1728	3,7609	6,170	,000*
		16-20	134	32,6889	5,3202		
		21-25	35	35,5000	5,1685		
		26,üzeri	9	31,4444	5,6593		

	Meslek ve Sosyal İlişki	0-15	81	34,0247	3,8404	,175	,914
		16-20	134	34,3778	3,5130		
		21-25	35	34,3056	2,5502		
		26,üzeri	9	34,4444	5,5477		
	Ekonomik Şartlar	0-15	81	11,4815	2,4398	1,200	,310
		16-20	134	11,2370	2,3759		
		21-25	35	11,8056	2,1087		
		26,üzeri	9	10,3333	1,9364		
	Yönetim ve Denetim	0-15	81	14,1358	2,4122	3,174	,125
		16-20	134	14,9926	2,3830		
		21-25	35	15,1111	2,1617		
		26,üzeri	9	15,7778	1,9220		
Sosyal Gereksinim	0-15	81	11,8056	2,1087	5,215	,002*	
	16-20	134	10,3333	1,9364			
	21-25	35	14,1358	2,4122			
	26,üzeri	9	14,9926	2,3830			

Tablo 2'ye bakıldığında haftalık ders saatlerine bağlı olarak tükenmişlik ve iş doyum puanları arasında anlamlı bir fark vardır ($p < 0.05$).

Yapılan tek yönlü varyans (ANOVA) analizi sonuçlarına göre; katılımcıların ders saati ile tükenmişlik arasında anlamlı bir farkın olmadığı belirlenmiştir. Bununla beraber ders saati ile iş doyumunun alt boyutları olan mesleğin çalışma şartları ($F(3,257)=6,170$, $p < 0.05$) ve sosyal gereksinim ($F(3,257)= 5,215$, $p < 0.05$) boyutlarında anlamlı bir farkın olduğu belirlendi. Bahsi geçen anlamlılığın kaynağını bulmak amacıyla gruplar arasında Tukey Post Hoch istatistiği uygulanarak anlamlılık incelenmiştir.

Buna göre mesleğin çalışma şartları boyutunda 0-15 saat çalışanların puanlarının ($X=8,2514$) 16-20 saat çalışanların puanlarından ($X=4,6130$) anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlenmiştir. Sosyal gereksinim boyutunda ise 21-25 saat çalışanların puanlarının ($X=3,2350$) 0-15 saat çalışanlardan ($X=,9867$) anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlendi.

Tablo 3: Katılımcıların Yaşlarına Göre Tükenmişlik ve İş Doyumu Puanlarının Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları

Değişken	Boyutlar	Yaş	N	X	Ss	F	p
Tükenmişlik	Duygusal Tükenmişlik	20-30	26	19,2692	2,55433	,966	,410
		31-40	185	20,1784	2,73177		
		41-50	44	20,4091	3,55239		
		51 ve üzeri	6	20,5000	1,29099		
	Duyarsızlaştırma	20-30	26	17,9615	1,58697	,179	,911
		31-40	185	18,2151	1,60976		
		41-50	44	18,2000	1,96098		
		51 ve üzeri	6	18,2500	,95743		
	Kişisel Başarıda Azalma	20-30	26	22,8077	2,38360	1,254	,291
		31-40	185	23,4086	1,98501		
		41-50	44	23,8000	2,46429		
		51 ve üzeri	6	23,7500	,95743		
	Meslek ve Nitelik	20-30	26	11,7692	1,58260	,313	,816
		31-40	185	12,0914	1,70444		
		41-50	44	12,1556	2,34478		
		51 ve üzeri	6	11,7500	2,98608		
Mesleğin Çalışma Şartları	20-30	26	29,8846	5,92842	1,661	,176	
	31-40	185	32,2688	5,11413			
	41-50	44	31,9111	5,58741			
	51 ve üzeri	6	30,5000	3,69685			

İş Doymunu	Meslek ve Sosyal İlişki	20-30	26	32,9231	4,71528	2,763	,143
		31-40	185	34,3978	3,24875		
		41-50	44	34,7556	3,70599		
		51 ve üzeri	6	31,0000	5,71548		
	Ekonomik Şartlar	20-30	26	11,6923	2,96337	,528	,663
		31-40	185	11,3925	2,14142		
		41-50	44	11,1111	2,72382		
		51 ve üzeri	6	10,5000	3,41565		
	Yönetim ve Denetim	20-30	26	14,2308	2,98406	4,892	,003*
		31-40	185	15,0968	2,13118		
		41-50	44	13,9333	2,51721		
		51 ve üzeri	6	12,5000	4,12311		
	Sosyal Gereksinim	20-30	26	26,0385	4,42249	3,455	,017*
		31-40	185	27,6720	3,10796		
		41-50	44	27,6889	4,00467		
		51 ve üzeri	6	23,5000	6,85565		

Tablo 3'e bakıldığında katılımcıların yaşlarına göre tükenmişlik ve iş doyum puanları arasında anlamlı bir fark vardır.

Yapılan analiz sonucuna göre katılımcıların tükenmişlik puanları yaş değişkeni arasında anlamlı bir farklılık bulunamadı. Buna karşın Tablo 3'ten de anlaşıldığı gibi, iş doyumunun alt boyutları olan yönetim ve denetim ($F(3,257)=4,892$, $p<0.05$) ile sosyal gereksinim ($F(3,257)=3,455$, $p<0.05$) boyutlarında yaş açısından anlamlı farkın olduğu belirlendi. Bu farkın kaynağını belirlemek üzere yapılan Tukey Post Hoch analizi sonuçlarına göre; 51 yaş ve üzeri katılımcıların yönetim ve denetim puanlarının ($X=4,9133$) 31-40 yaş arası katılımcıların puanlarından ($X=1,8258$) anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlendi ($p<0.05$). Buradan hareketle 31-40 yaş aralığındaki beden eğitimi öğretmenlerinin yönetim ve denetim iş doyumlarının 51 yaş ve üzeri öğretmenlere göre daha olumsuz olduğu ve farklılığın da buradan kaynaklandığı söylenebilir.

Bununla birlikte sosyal gereksinim boyutunda ise 20-30 yaş arasındaki katılımcıların puanlarının ($X=7,6408$) 31-40 yaş arası katılımcıların puanlarından ($X=3,3414$) anlamlı düzeyde yüksek olduğu, 20-30 yaş arasındaki beden eğitimi öğretmenlerinin sosyal gereksinim iş doyumlarının 31-40 yaş arasındakilere göre anlamlı düzeyde yüksektir.

Sonuç ve Değerlendirme

Yapılan analizler sonucunda görev yapılan okul türü değişkeni, cinsiyet ve medeni durumlarına göre beden eğitimi öğretmenlerinin tükenmişlik ve iş doyum düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($P>0,05$).

Katılımcıların haftalık ders saati ile tükenmişlik arasında anlamlı bir farkın olmadığı belirlendi. Bununla beraber ders saati ile iş doyumunun alt boyutları olan mesleğin çalışma şartları ve sosyal gereksinim boyutlarında anlamlı bir farkın olduğu belirlendi. Bu farkın kaynağını bulmak amacıyla gruplar arasında Tukey Post Hoch istatistiği uygulanarak anlamlılık incelenmiştir. Buna göre mesleğin çalışma şartları boyutunda 0-15 saat çalışanların puanlarının 16-20 saat çalışanların puanlarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlendi. Sosyal gereksinim boyutunda ise 21-25 saat çalışanların puanlarının 0-15 saat çalışanlardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlendi.

Mesleğin çalışma şartları boyutunda Beden eğitimi öğretmenlerinin az derse girmeleri diğer işlerine ve spor faaliyetlerine katılımları açısından zaman kazandıracağından iş doyumlarının yüksek çıkmasının normal olduğu düşünülmektedir. Bununla birlikte sosyal gereksinim boyutunda ders saatinin fazla olması mesleği açısından en zevkli mesleklerin başında gelmesi sebebiyle beden eğitimi öğretmenlerini çalıştıkça derslerinden aldıkları zevk olarak düşünülmektedir.

Nitekim Girgin (2009), yaptığı araştırmada öğretmenlerin haftalık ders yükleri ile tükenmişlik arasında anlamlı farklılık saptamıştır. Bu sonuç araştırmamızı destekler niteliktedir.

Katılımcıların yaşlarına göre; tek yönlü varyans (ANOVA) analizi sonuçlarına göre Beden Eğitimi Öğretmenlerinin yaş değişkenine bağlı olarak tükenmişlik puanlarının yaş değişkeni arasında anlamlı bir farklılık bulunamadı. Buna karşın, i doyumunun alt boyutları olan yönetim ve denetim ile sosyal gereksinim boyutlarında yaş açısından anlamlı farkın olduğu belirlendi. Bu farkın kaynağını belirlemek üzere yapılan Tukey Post Hoch analizi sonuçlarına göre; 51 yaş ve üzeri katılımcıların yönetim ve denetim puanlarının 31-40 yaş arası katılımcıların puanlarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlendi. Buradan hareketle 31-40 yaşındaki beden eğitimi öğretmenlerinin yönetim ve denetim iş doyumlarının 51 yaş ve üzeri öğretmenlere göre daha olumsuz olduğu ve farklılığında buradan kaynaklandığı söylenebilir.

Bununla beraber sosyal gereksinim boyutunda ise 20-30 yaş arasındaki katılımcıların puanlarının 31-40 yaş arası katılımcıların puanlarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlendi. Buna göre 20-30 yaş arasındaki beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin sosyal gereksinim iş doyumlarının 31-40 yaş arasındaki öğretmenlere göre anlamlı düzeyde fazla olduğu belirlendi.

Araştırmadan elde edilen sonuçları destekleyen benzeri sonuçlara rastlanmaktadır (Günbayı, 2001; Günbayı ve Toprak, 2010). Diğer bazı araştırmalarda ise yaşın iş doyumunu üzerinde etkisinin olmadığı saptanmıştır (Çelik, 2003; Mete, 2006; Gürbüz, 2008; Adıgüzel, Ünsal ve Karadağ, 2012; Çelik ve Baştürk, 2013).

Bu sonuca göre beden eğitimi öğretmenlerinin mesleki avantajlarının bu duruma sebep olduğu, ancak bedenen yapılan bir meslek olduğu içinde her öğretmende aynı oranda iş doyumunu yaşanmayacağı, kişisel faktörlerinde etkili olmasına bağlı olarak farklılık yaşanacağı düşünülmektedir. Mesleğinin sonuna gelmiş beden eğitimi öğretmenlerinin, daha genç öğretmenlere göre rahat olmasının sebebi, tecrübenin verdiği rahatlığı da avantaj olarak kullandıkları düşünülmektedir. Ancak mesleğinin yıl olarak ortalarını yaşayan öğretmenlerde iş doyumunun azalmasının sebebi olarak, iş yoğunluğu, haftalık ders dağılımları ve kariyer yapma uğraşı içerisinde kendilerine zaman ayıramamak olarak gösterilebilir.

Sonuç olarak; yapılan araştırmada okul türü cinsiyet ve medeni durum gibi değişkenler açısından beden eğitimi öğretmenlerinin iş doyum ve tükenmişlik düzeyleri arasında anlam bulunmazken, haftalık ders saati ve yaş bakımından anlamlı bir sonuç elde edilmiştir.

Beden eğitimi öğretmenlerinin iş doyumlarının artırılması için özellikle ekonomik şartlar, mesleki sosyal ilişkiler, mesleğin çalışma şartları, mesleki nitelik, sosyal gereksinimler de iyileştirmelere gidilmesi gerekir.

Beden eğitimi ve sporun öneminden yola çıkarak beden eğitimi derslerinin önemi medya aracılığıyla her kesime ulaşacak şekilde bilgilendirilmeli, önemi kavratılmalı ve gereken maddi ve manevi destek verilmelidir.

Kaynakça

- Adıgüzel, Z., Ünsal, Y., Karadağ, M. (2012). Fen ve Teknoloji Öğretmenlerinin Dış Kaynaklı İş Tatmin Düzeylerinin Bazı Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi. Dicle Üniversitesi, Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, 18, 133-155.
- Akçamete, G. S. ve Sucuoğlu, B. (2001). Öğretmenlerde Tükenmişlik, İş Doyumu ve Kişilik. Ankara, Nobel Yayınları. California: Page Publications.
- Çelik, V. (2003). Fen bilgisi ve Fizik Kimya-Biyoloji Öğretmenlerinin İş Doyumu (Kırıkkale İli Örneği). Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.
- Çelik, Z., Baştürk, R. (2013). Predicting The Occupational Job Satisfaction Levels Of Physical Education and Sport Teacher. Journal of Physical Education & Sports Science, Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 7(1).

-
- Ergin, C. (1992). Doktor ve Hemşirelerde Tükenmişlik ve Maslach Tükenmişlik Ölçeğinin Uyarlanması. VII. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları, 22, 25.
- Girgin, G. (2009). Öğretmenlerde Tükenmişliğe Etki Eden Faktörlerin Araştırılması. Dokuz Eylül Üniversitesi. İzmir, 2010, 9 (32), ASOS (Elektronik Dergi).
- Günbayı, İ. (2001). İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin İş Doyumu. Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 1(2), 93-112.
- Günbayı, İ., Toprak, D. (2010). İlköğretim Okulu Sınıf ve Özel Sınıf Öğretmenlerinin İş Doyum Düzeylerinin Karşılaştırılması. İlköğretim Online, 9(1).
- Gürbüz, E. (2008). Retail Store Branding in Turkey: Its Effect on Perceived Quality, Satisfaction and Loyalty. Euromed Journal of Business, 3(3), 286-304.
- Judge, T. A., Thoresen, C. J., Bono, J. E., & Patton, G. K. (2001). The Job Satisfaction–Job Performance Relationship: A Qualitative and Quantitative Review.
- Karasar, N. (2005). Bilimsel Araştırma Yöntemi. (15. Basım). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Maslach, C., & Jackson, S. E. (1981). MBI: Maslach Burnout Inventory. Palo Alto, CA, 1(2), 49-78.
- Mete, F. (2006). The Creative Role of Sources of Inspiration in Clothing Design. International Journal of Clothing Science and Technology, 18(4), 278-293.
- Özkalp, E., ve Kırel, Ç. (2010). Örgütsel Davranış (4. Basım). Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Robbins, S. P., Timothy, A., Judge, and Andrzej E. (2012). Zachowania W Organizacji. Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne.
- Siliğ, A., Ceyhan, A. (2005). Banka Çalışanlarının Tükenmişlik Düzeyleri ile Uyum Düzeyleri Arasındaki İlişkiler. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2, ss. 44
- Spector, P. (1997). Job Satisfaction Application, Assessment, Cause and Consequences.
- Sürgevil, O. (2006). Çalışma Hayatında Tükenmişlik Sendromu Tükenmişlikle Mücadele Teknikleri. Ankara: Nobel Yayınları.
- Yavuz, C., & Bahtiyar Karadeniz, C. (2009). Sınıf Öğretmenlerinin Motivasyonunun İş Tatmini Üzerine Etkisi.

Osmanlı Modernleşmesi Bağlamında Ahmet Cevdet Paşa'nın Medeniyet Anlayışı**Ahmet Cevdet Pasha's Understands of Civilization in the Context of Ottoman Modernization**Çağatay Ceylan¹**Öz**

Medeniyet, 'medenilik' ve 'medenileşme süreci' gibi kavramlarla birlikte kullanılarak, toplumların ulaşması gereken, tekil bir olgu olarak sunulmaktadır. Bunun birtakım toplumsal etkilerinin olması kaçınılmaz bir gerçektir. Bu etkiyi Osmanlı modernleşme hareketine baktığımızda da görmek mümkündür. Bu etkinin görüldüğü en önemli kişilerden biri de Ahmet Cevdet Paşa'dır. Bu noktada Ahmet Cevdet Paşa'nın görüşlerini anlamak Osmanlı modernleşmesi ve medeniyet ilişkisini anlamamıza yardımcı olacaktır. Bu çalışmada Ahmet Cevdet Paşa'nın Osmanlı modernleşmesi içindeki yeri onun medeniyet anlayışı çerçevesinde incelenecektir. Böylece medeniyetin ulaşılması gereken bir idealden ziyade sosyal bir vaka olduğu ve medeniyetin tekil bir olgudan ziyade, etkileşim halinde gelişerek ilerleyen ve milletler veya coğrafyalar arasında geçişkenlik gösterebilen bir süreç olduğu anlatılmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ahmet Cevdet Paşa, Medeniyet, Osmanlı Modernleşmesi.**Abstract**

Civilization is presented as a singular phenomenon that the societies should reach by using the concepts of "civilization" and the "process of civilizing". It is an inevitable fact that this would have some social effects. It is also possible to see this effect in the Ottoman modernization movement. The reflection of this movement can be best seen in Ahmet Cevdet Pasha's works. At this point; understanding the opinions of Ahmet Cevdet Pasha will help us to understand the relationship between Ottoman modernization and the civilization. In this work; the importance of Ahmet Cevdet Pasha within the Ottoman Modernization in the context of his understanding of modernization will be analyzed. As a result; we will try to explain that the civilization is a social case but not an ideal that should be reached and not a singular phenomenon but rather a process which is transitive and interaction with other nations and geographies.

Keywords: Ahmet Cevdet Pasha, Civilization, Ottoman Modernization.

¹ Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi ABD, cagatayceylan52@gmail.com

Giriş

Medeniyet kavramı günümüzün kültür dünyasında önemli bir yere sahiptir. Köken olarak “şehir” ve “şehre ait olan” gibi vurguları barındıran kavram, tarihsel süreçte “medenilik” ve “medenileşme süreci” gibi kavramlarla birlikte kullanılarak toplumlar medeniler ve barbarlar benzeri sınıflara ayrılmış ve “medeni” olan toplumların, “barbar” olan toplumları “medenileştirdiği” bir sürece doğru evrilmiştir. Medeniyet kavramı da bu süreçte önemli bir işlevi yerine getirmektedir.

Medeniyet kavramı, özellikle de 1990’larda ortaya atılan “Medeniyetler Çatışması” gibi tezlerle tekrardan dünyanın gündemine gelmiş ve o günden günümüze birçok tartışmanın ve çalışmanın konusu olmuştur.

Tarihte yaşanan modernleşme süreçleri de şüphesiz medeniyet kavramı ile sıkı bir ilişki içinde bulunmaktadır. Bu anlamda Osmanlı modernleşme hareketinin fikri temeline bakıldığında “medeniyet” meselesinin bu harekette önemli bir yeri olduğu görülecektir.

Bu çalışma, Osmanlı devletinin on dokuzuncu yüzyıldaki önemli mütefekkirlerinden olan Ahmet Cevdet Paşa’nın medeniyet anlayışını incelemeyi amaçlamaktadır. Bu kapsamda öncelikle Osmanlı modernleşmesinin bir çerçevesi çizilmeye çalışılmış, ardından Ahmet Cevdet Paşa’nın hayatı ve çalışmalarından kısaca bahsedilmiştir. Sonrasında medeniyet kavramının ortaya çıkışı, ortaya çıktığı zamandaki farklı anlamları, kavramın Osmanlı toplumundaki kullanımı ve zaman içerisinde içeriğinde meydana gelen dönüşümden bahsedilmiştir. Son olarak Ahmet Cevdet Paşa’nın Osmanlı modernleşme hareketi içindeki konumu irdelenerek, bu bağlamda Paşa’nın medeniyet anlayışı ortaya konulmaya çalışılmıştır.

1. Osmanlı Modernleşmesinin Genel Durumu

On dokuzuncu yüzyıl Osmanlı modernleşme hareketi kökü daha eskilere dayanan bir harekettir. Bu anlamda bu hareketi sadece Tanzimat devriyle sınırlamak doğru değildir. Ayrıca Osmanlı modernleşmesi Avrupalılar ile aniden karşılaşmanın yarattığı bir şok da değildir (Ortaylı, 2012: 13). Çünkü Osmanlı Devleti enformasyon bakımından Avrupa’ya kapalı bir toplum değildi. Siyasi ve askeri alanda oldukça iyi işleyen bir haber alma örgütüne sahiptir (Genç, 2013: 333). Bunun yanında Osmanlılar on beşinci yüzyıldan beri, Avrupa coğrafya, askeri teknoloji, ve özellikle tıbbını benimsemişlerdir (İnalçık, 2015: 188). Bu anlamda Osmanlı toplumunun modernleşmesi, klasik manada gelişmiş toplumun özelliklerinin az gelişmiş bir toplum tarafından alınması (mimetisme) gibi bir tümceyle anlaşılabilir. Modernleşme olgusu bir anlamda var olan değişimin değişmesidir (Ortaylı, 2012: 15). Bu yüzden Batı dışı toplumların değişmesi Batının modernliğe doğru giden değişimi gibi olmamıştır. Doğulu toplumların yaşadığı değişim Avrupa’nın geçtiği süreçlerden tekrardan geçmek olamazdı. Diğer modernleşen toplumların da yaşadıkları birbirinin aynısı olmamıştır. Tarihi konuları, coğrafi durumları, kültürel birikimleri her toplum için bu durumu farklı bir hale getirmiştir (Türköne, 2012: 21). Burada anlatılmak istenen şey değişim geçiren toplumların birbirinden tamamen farklı yollar izlediğini söylemek değildir. Aksine bu değişim çabalarında birçok benzerlikler olmakla birlikte bu çabaların özellikle de Osmanlı modernleşmesini değerlendiren kişiler göz önüne alındığında bu değişim hareketlerini çoğunlukla ‘Batı etkisi’ altında ortaya çıkmış hareketler olarak değerlendirilmeleri ortaya bazı problemler çıkarmaktadır. Meseleye bu gözle baktığımızda bu hareketlerde varlığı inkâr edilmesi mümkün olmayan bu dış etki abartılmakta ve bu hareketler bir anda bu etkiyle ortaya çıkmış olan hareketler olarak görülerek meselenin tarihsel arka planını göz ardı ederek bu hareketlere dar bir çerçeveden bakmamıza neden olmaktadır. Oysa özellikle de Osmanlı modernleşmesi ele alındığında bu hareketlerin kökeninin on altıncı ve özellikle on yedinci yüzyıla kadar gittiği ve bu değişimde ‘Batı etkisi’ de olmakla birlikte, asıl sebebin toplumun kendi iç dinamikleri olduğu görülecektir.

Osmanlı modernleşmesi, o toplumun kurumlarını, bireylerin değişimini ve toplumsal ve siyasal örgütlenmenin odağı olan devletin yapısını da kapsar (Ortaylı, 2012: 15). Bu yönüyle Osmanlı modernleşmesi birtakım durumları ortaya çıkarmıştır. Bu durumlardan birincisi bu harekette devletin ve onun bekasının birincil derecede rol oynamasıdır. Bu anlayışın temeli, kökeni Roma İmparatorluğu'na giden bir anlayıştan ileri gelir. Bu anlayış 'civitas eterna' yani bizdeki karşılığı ile 'devlet-i ebed-müddet' anlayışıdır. Sonsuza kadar yaşayacak devlet olarak tercüme edilen bu anlayış Türkler tarafından benimsenmiş ve her devirde başarılı bir şekilde uygulanmıştır (Bardakçı, 2003). Bu kapsamda Osmanlı düşüncesinde genel amaç, kısa vadeli, pratik, "devlet için geçerli" çözüm yollarının aranarak devletin kurtarılmasıdır (Mardin, 2012a: 16-17). Davison (2014: 292) da Osmanlı devlet adamlarının ve diplomatlarının politikalarına yön veren en önemli etkenin, imparatorluğun korunmasının gerekliliği olduğunu ifade etmektedir. Bu durum sonucunda modernleşme taraftarlarının Batılılaşmaya karşı olan tutumlarında sınıf kökeni bağımsız değişken olarak önem kazanmaktadır. Memur kökeni insanları devleti kurtarmaya yöneltirken, alt sınıf kökeni de bir çeşit cemaatçi popülizmi harekete geçirmektedir (Mardin, 2012b: 71).

Devletin bekasının ve yaşamasının daima ön planda tutulduğu bu anlayış, Osmanlı tarihinde İbni Haldun'un tavırlar nazariyesi adı verilen determinist tarih anlayışına karşı geliştirilen görüşlerde de kendini gösterir. İbni Haldun devletin de insanlar gibi ömürleri olduklarını, bu ömründe aşağı yukarı yüz yirmi yıl olduğunu söyler; ancak bu durumun onu yıkacak güçler olmaması şartına bağlı olduğunu da belirtir (Haldun, 2015: 34). Haldun devletin, yönetimi önceki yönetimden zorla alma, yöneticinin ülkeyi halkın katılımı olmadan ve başkalarının müdahalesinden uzak tutarak yönettiği devir, hükümdarın devletin imkan ve fırsatlarına meylettığı rahatlık ve refah safhası, kanaat ve barış üzere yaşama safhası ve son olarak da savurganlık safhası olarak açıklayabileceğimiz beş safhadan geçtiğini ve son safhada devletin tedavisi mümkün olmayacak şekilde yıkıldığını belirtir (Haldun, 2015: 43-46). İnalçık (2015, 53)'a göre Osmanlı çözümlüğüne karşı eski yasa ve kuralların diriltilmesinin çürümeyi durduracağı tezinin ileri sürüldüğünü, bu görüşün yanlışlığının on yedinci yüzyılın ortalarına kadar anlaşılmadığını ve bu tezlerin İbni Haldun'un determinist tarih görüşünden etkilenmiş tezler olduğunu ve gerilemenin ancak uzatılabilir olduğunu, ancak bütünüyle durdurulamayacağını iddia ettiklerini söyler. Ortaylı (2007: 391) ise Osmanlı siyaset düşüncesinde Lütfi Paşa'nın Asafnamesi, Koçi Bey Risalesi, Naima Tarihi ve Kâtip Çelebi'nin eserlerindeki fikirlerde İbni Haldun'un çöküş teorisinin hâkim olduğunu, fakat Osmanlı'ya özgü bir düzelmeye tavsiye edildiğini söyler. İzgöer (2014: 94) de Kâtip Çelebi'nin tavırlar nazariyesini dillendirmekle birlikte, alınacak tedbirlerle devletin ömrünün uzatılmasının mümkün olduğunu söylediğini kaydeder.

İbn-i Haldun bu anlayışı ile ilgili olarak son değineceğimiz kişi Ahmet Cevdet Paşa'dır. Ahmet Cevdet Paşa-İbn-i Haldun ilişkisi çok yönlü bir ilişkiler ağını barındırmakla beraber burada sadece Haldun'un tavırlar nazariyesi ve Ahmet Cevdet Paşa'nın bu konudaki görüşlerine değinilecektir. Bu iki kişinin ilişkisini ele alanların görüşlerinin ortak noktası Ahmet Cevdet Paşa'nın İbn-i Haldun'dan etkilendiği noktasında toplanır. Ancak bu ilişkinin mahiyeti konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Birand (1998: 28) bir grubun Haldun'un devletin sınırlı bir hayatı olduğu hakkındaki görüşlerini benimsediğini ve bu grubun başını Ahmet Cevdet Paşa'nın çektiğini söyler. Buna karşın Ahmet Cevdet Paşa'nın İbn-i Haldun'dan ilhamla devletlerin hayat seyirlerini insanlarınkine benzetmekle birlikte İbn-i Haldun'dan çok Polybius'te görülen bir voluntarizm sayesinde siyasi determinizmi kısmen aştığı da dile getirilmiştir (Gencer, 2011: 174). Ahmet Cevdet Paşa'nın Haldun'un determinist anlayışına karşı çıktığını daha başka kişiler de belirtmiş, Paşa'nın bu karşı çıkışının sebebini Tanzimat atmosferine ya da Paşa'nın Tanzimatçı olmasına bağlamışlardır (Atalay, 2000: 625; Aktaran Kuran, 1986: 10). Nitekim Atalay (2000: 626), Ahmet Cevdet Paşa'nın Tarih-i Cevdet'ini devleti kurtarmak için devlet adamlarına verdiği nasihatler bakımından Koçi Beyin Risalesi, Nizam-ül

Mülk'ün Siyasetnamesi veya Makyavel'in Hükümdar'ının bir benzeri sayılabileceğini söyler. Neumann (2009: 86) da Ahmet Cevdet Paşa'nın devletin içinden gelmesi hasebiyle tecrübelerini kullanmak istediğini ve bu bakımdan onun, on dokuzuncu yüzyıl Osmanlı düşüncesinin Hobbes'i olmaktan ziyade Makyavel'i olduğunu söyler. Biz Ahmet Cevdet Paşa'nın İbni Haldun'dan etkilenmekle birlikte onun determinist tarih anlayışını benimsemediği görüşüne katılmakla birlikte, onun bu duruma karşı çıkış sebebinin, Paşa'nın Tanzimatçılığı ya da yaşadığı dönemin atmosferinden ziyade yukarıda da anlatmaya çalıştığımız devlet-i ebed-müddet anlayışı ile ilişkisinde aranmasının daha makul bir görüş olduğunu düşünüyoruz. Diğer taraftan İbn-i Haldun'un bu anlayışının devletin kuruluşundan beri onu sonsuza kadar yaşatmayı ilke edinmiş bir devlet ve o bu ilkeyi benimsemiş devlet adamları tarafından tam anlamıyla benimsenmeyeceği de ortadadır.

Osmanlı modernleşmesinin ortaya çıkardığı ikinci durum yukarıda da bahsettiğimiz gibi Batı etkisinden ziyade bir zorunluluk olarak ortaya çıkması bunun akabinde de pragmatik bir yön izlemesidir. Türköne (1995: 51) meselenin batı etkisinden ziyade yenileşme zarureti olarak görmenin daha doğru olduğunu söyler. Ortaylı (2012: 27-28) modernleşmenin batı hayranlığı ile değil, bir zorunluluk sonucu ortaya çıktığını ve pragmatik bir yaklaşım benimsediğini belirtir. Mesele birbiri ile etkileşim halinde olan bu iki yol üzerinde ilerlemiş, zannedilenin aksine Batı'dan gelen fikir ve kurumlar koşulsuz şartsız kabul edilmeyerek pragmatizm süzgecinden geçirilmiştir. Findley (2014: 494) de meselenin bu yanına dikkat çekmiş, İngiltere'deki diplomatların gözlemleri sonucunda 'yerinden yönetim' ve küçük devlet' kavramlarının işe yarar bulunmayarak benimsenmediğini söyler. Mardin (2000: 212) ise meseleye Fransa'dan alınması düşünülen Code Civil tartışmaları üzerinden yaklaşmakta ve Tanzimatçılar arasında bu kadar kısa bir dönemde böylesine Batı kurumlarına yandaş bir tutumun gelişmiş olmasının, Osmanlı devlet geleneğinin pragmatikliğine ve nizam-ı âlemciliğine verilebileceğini ifade etmektedir. Bu kapsamda Osmanlı modernleşmesini devletin bekasını ön planda tutan, bir zorunluluk sonucu ortaya çıkmış ve bu yönüyle de pragmatik bir yol izleyen; ancak bu yolu izlerken de kendi iç dinamiklerini de dikkate alan bir modernleşme hareketi olarak tanımlayabiliriz.

2. Ahmet Cevdet Paşa (1822-1895)

Ahmet Cevdet Paşa bugünkü Bulgaristan sınırları içinde kalan Lofça kasabasında dünyaya gelir. Çocukluğunda iyi bir eğitim alarak on yedi yaşına geldiğinde dedesinin arzu ettiği şekilde eğitimini ilerletmek için İstanbul'a gelir. Fatih Cami-i şerifinde yüksek ilim tahsilini alarak, eğitimini tamamlayıp ulema sınıfına adımını atar (F. Aliye, 1994: 25-30).

Öğrencilik yıllarında medresenin müfredatını yetersiz görmekte ve medrese eğitimi hakkında birtakım şikâyetlerde bulunmaktadır (Özyurt, 2014: 35). Ancak Paşa yalnız medrese tahsili ile yetinmeyerek, o tarihlerde medreselerden kaldırılmış olan eski tarzda Aritmetik, Cebir, Geometri, Astronomi ve fizik ilimleri ile de ilgilenmiş, bunlara dair dersler alıp kitaplar okumuştur (İzgöer, 2014: 21). Onun pozitif bilimlere alakası o dönemdeki medrese öğrencileri arasında yakışık almayan bir davranış olarak değerlendirilmiştir (Özyurt, 2014: 35). Ayrıca o dönemin bir anlamda üniversitesi olan Murad Molla tekkesine devam etmeye başlamıştır. Buradaki amacı hem temiz hava almak hem de Farsça öğrenmektir (F. Aliye, 1994: 38).

Paşa öğrencilik yıllarında geleneksel ve modern eğitimi bir arada götürerek adeta çağının gereklerine ayak uyduran bir profil çizer. O, on dokuzuncu yüzyıl Osmanlı medreselerinin yetiştirdiği belki de en önemli âlimdir (Aktaran Özyurt, 2014: 36).

Ahmet Cevdet Paşa'nın hayatını etkileyen belki de en önemli olay Reşit Paşa ile tanışmasıdır. Bu tanışmadan sonra kendini bürokrasinin ve devlet meselelerinin içinde bulacak, kalemiye sınıfına geçecektir. Kelimenin tam manasıyla bu tanışma ona bambaşka bir dünyanın kapılarını aralayacaktır.

Tanpınar'a (2014: 178) göre Paşa 'devlet adamı sıfatıyla nasıl Tanzimat ve medresenin birbiriyle kaynaşması ise, müverrih olarak da eski ile yeninin böyle bir kaynaşması olduğunu' olduğunu söyler. Ortaylı (2012: 264-267) da Paşa'nın Tanzimat döneminin yenilikçi tarafını değil, tutuculuğunu ve ılımlılığını temsil ettiğini, bununla beraber Mustafa Reşit Paşa'ya sadık olduğundan ve devrin gereğini anladığından Tanzimat hareketine hizmet ettiğini söyler.

Ahmet Cevdet Paşa bu tanışmadan sonra Reşit Paşa'nın yapacağı yenilik hareketlerinde onun yanında olmuş, Reşit Paşa mektebinden siyasete dair birçok şey öğrenmiş, Fuad ve Ali Paşalarla tanışmış ve hayatı boyunca Abdülmecit, Abdülaziz ve II. Abdülhamit olmak üzere üç farklı padişah döneminde farklı devlet hizmetlerinde bulunmuştur. Bunların yanında 1851'de Encümen-i Daniş üyeliğine seçilmiş, Ekim 1853'te bir mazbata ile 1774-1826 arasını yazmakla görevlendirilmiş (Halaçoğlu, Aydın, 1993: 444) ve ortaya on iki ciltlik Tarih-i Cevdet çıkmıştır. 1855'te vakanüvis tayin edilmiş ve görevi sırasında bir yandan tarihinin devamını yazarken bir yandan da zamanın siyasi olaylarını anlatan Tezakir-i Cevdet'i kaleme almış, yine içerik olarak Tezakir'e benzeyen ve II. Abdülhamit'in emriyle kaleme aldığı 1839-1876 arasındaki tarihi ve siyasi olayları anlatan Maruzat adını verdiği eseri kaleme almıştır (Halaçoğlu, Aydın, 1993: 444-448). Hukuk alanında ise yeni adli tesisleri Hanefi fıkhı etrafında toplayan odur. En başta Mecelle olmak üzere, Ceza, Ticaret ve Arazi kanunları onun zekâsının ürünleridir (Yavuz, 1991: 126). Paşanın hayatına bakıldığında tarihten hukuka, ekonomiden eğitime kadar birçok alanda önemli işler yaptığı görülecektir. Bütün bu işleri yaparken, hayatındaki hareketliliğe bakıldığında Tanpınar'ın (2014: 176) Paşa için söylediği 'Cevdet Paşa için zaman darlığı yoktur, bu demektir ki zaman israf etmez' sözlerinin doğruluğu bir kez daha ortaya çıkmaktadır.

3. Medeniyet Kavramı ve Kavramın Osmanlı'daki Kullanımı

Medeniyet kavramı günümüzün sıkça atfı yapılan kavramlarından birisi olma özelliğini sürdürmektedir. Kavram bazen bir coğrafya ile bazen de bir din ile birlikte kullanılarak, medeniyetin tekil bir şekilde algılandığı ve diğer toplumlarında bu tekil medeniyete ulaşması gerektiği gibi bir algı oluşturulmaya çalışılmaktadır. Kavramın tarihsel geçmişine bakıldığında günümüzdeki kullanımına gelince geçirdiği dönüşüm daha iyi anlaşılmaktadır.

'Civilisation' kavramı aslında Avrupa içinde pek eski eski sayılamaz. Fransızcada XVIII. yüzyılın ortalarında görünmüş, İngilizcede ise biraz daha geç bir tarih olan 1770'lerde ilk defa kullanılmaya başlamıştır (Baykara, 1994: 49).

Kavramın lügatlerdeki manasına bakacak olursak, o dönemin Fransızca-Türkçe lügatlerinde ünsiyet, tehzib-i ahlak; edep erkân öğretmek, insaniyet; yine diğer bir sözlükte de edep erkân öğrenme şeklinde geçmektedir. XIX. yüzyılın ortalarından itibaren 'civilisation'un manası olarak 'medeniyet' kelimesi görülmekle birlikte, Redhouse'un sözlüğünün 1880 tarihli baskısında kavramın karşılığı terbiye şeklinde verilmektedir. Sözlüklerdeki anlamlardan çıkan sonuç, kelimenin anlamının bu dönemde ahlak güzelliği, kibarlık ve zarafet olduğudur. Ancak bu dönemin sonlarında manasında bir değişme de sezilmektedir (Baykara, 1994: 50-51).

Kavramın Osmanlı'daki kullanımına bakacak olursak, bu kavramı ilk kullanan kişinin Mustafa Reşit Paşa olduğu görülür. Mustafa Reşit Paşa Paris'ten İstanbul'a gönderdiği yazılarda bu kelimeyi kullanmış, sonraki yazılarında da tarif etmeye çalışmış ve 'terbiye-i nas ve icra-yı nizam' şeklinde anlatmaya çalışır. Ancak o dönemde henüz tam bir Türkçe karşılığı olmayan bu kavramın, genellikle Fransızcadaki gibi 'sivilizasyon' şeklinde ifade edildiği görülmektedir (Baykara, 1994: 50-51).

'Civilisation', bu dönemde sonradan kendisine yüklenecek olan teknik, ilmi, sınai ve diğer sahalardaki anlamların hiçbirisini ihtiva etmemektedir. Bu nedenden ötürü, Mustafa Reşit Paşa'nın sözünü ettiği ve edeceği 'civilisation' kavramında bu türden özellikler aranmamalıdır. Mustafa Reşit Paşa'nın anlayışı, devrin

hususiyetlerine uygundur. Bu kavrama daha başka anlamlar katmak, XIX. yüzyılın sonraki dönemlerinde gerçekleşmiştir (Baykara, 1994: 52).

Tarihsel geçmişini anlatmaya çalıştığımız medeniyet kavramı günümüzde de farklı şekillerde yorumlanmaktadır. Gencer (2011: VIII) medeniyet kavramından bahsederken hikmet kavramını kullanmakta, maalesef bütün dünya gibi İslam dünyasında da zamanla kaybolan hikmetin yerini ‘medeniyet’ gibi seküler hurafelerin aldığını belirtmektedir. Bunun yanında Gencer (2011: 157-158) kavramın geçirdiği dönüşüm konusunda ise, medeniyet (civility) kelimesinin geleneksel olarak ‘edeplilik’, ‘görgülülük’ anlamında bir ahlaki vasfı ifade ettiğini, medeniyetin bu orijinal anlamının Rönesans döneminde değişmeye başlayarak, Aydınlanma dönemi Fransa’sında kritik bir dönüşüme uğradığını ve ilerlemeci bir dünya görüşü sonucu bugünkü yaygın kullanımıyla ‘medenileşme süreci’ anlamında on sekizinci yüzyıl ortasında temeddüne dönüştüğünü ve böylece medeniyetin orijinal ahlaki içeriğini kaybederek galat-ı meşhur olarak Türkçede gene medeniyet denen bilim, teknoloji ve sanayi ile karakterize modern hayat tarzını ifade eder hale geldiğini söyler.

Ortaylı’ya (2009: 384) göre ise medeniyet, ‘aslında bir ritüel ve gerçek arasındaki dengedir, çelişkidir; yani, toplumun yaşamak istediği kurallar, ecdattan iktibas ettiği dini inançlar, bunların tatbikiyle, asrı hazırın gerçekleri arasında bir dengedir ve bu dengeyi sağlamaya çalışmayan, bu usturanın üzerinde yürümeyi beceremeyen, bu çelişkileri yaşamayan cemiyet, mahkumdur ki yıkılsın.’ Üçyiğit (2009: 322) ise meseleye terakki ve medeniyet ilişkisi açısından bakmakta ve medeniyetler arası etkileşimin önemine vurgu yaparak, medeniyetler arasında etkilenmenin değil, etkilenmenin bir felaket olduğunu ve diğer medeniyetlerle etkileşime açık olan toplumların terakki hızının da arttığını söyler.

Tarihsel geçmişine ve günümüzdeki farklı yorumlarına yer verdiğimiz medeniyet kavramına baktığımızda bu kavramın süreç içinde birtakım dönüşümler geçirdiği ve farklı özellikleri bünyesinde topladığı görülmektedir. Bu kavram ile ilgili olarak söylenmesi gereken bir diğer husus, kavramın bir coğrafyanın ya da bir dinin tekelinde olmadığı ve toplumlar arasındaki etkileşime bağlı olarak, tarihte de görüldüğü gibi toplumlar arasında geçişkenlik göstererek yoluna devam ettiğidir.

4. Ahmet Cevdet Paşa’nın Medeniyet Anlayışı

Ahmet Cevdet Paşa’nın medeniyet anlayışı, onun modernleşme karşısındaki tutumu ve Osmanlı modernleşmesi içindeki temsil ettiği konum ile yakından ilişkilidir.

Ahmet Cevdet Paşa’nın reform isteğinin kaynağı Avrupalıların müdahaleleri değildir (Neumann, 1999: 216). Paşa bu müdahaleler olmadan zamanın gereğini anlamış ve değişimin zorunluluğunun farkına varmıştır. Cevdet Paşa (1976: I/125) zamanın hükmünü anlayıp takdir etmeyen, tabiatın gidişine karşı koyup ta eski durumunda kalmakta ısrar eden kavimlerin boşluk ve yokluk denizine düşeceğini belirtir.

Paşa bu değişim zorunluluğunun farkına varmakla kalmamış, umutsuzluğa kapılıp pasif direnişe geçen emsali çoğu âlimden farklı olarak temelde devleti kurtarmaya yönelik kaçınılmaz dönüşümün gelenek aleyhine mümkün mertebe en az hasarla atlatılması için müdahale etme gereğini duydu (Gencer, 2006: 157).

Paşa bu yönüyle Tanzimat içinde de kendine farklı bir konum edinmiştir. Berkes (2010: 224-225) onun Tanzimat’ın belki en büyük adamı olduğu kadar, o rejimin ikiliğinin gerçek sembolü olduğunu ve Tanzimat’ın tam aradığı adam olduğunu belirtir. Tanpınar da (2014: 175) onun, Tanzimat’ın ilk merhalede gördüğü boşlukları doldurmakla işe başlayıp, sonuna kadar da öyle devam ettiğini söyler. Chambers (Aktaran Özyurt, 2014: 40) ne radikal ne de devrimci olmadığını, muhafazakârlığın ise onu gerçekler karşısında kör kılmadığını söyler. Öğün ise (2009: 146) Paşa’nın diğerlerine göre hizip çatışmalarına mesafeli kalıp, hepsine nazaran daha ‘sosyolojik derinlikte düşünebildiğini’ belirtir. Bunların yanında Shaw

(Aktaran Özyurt, 2014: 37) Paşa'nın dönemin en önemli adamlarından biri olduğunu belirtmekle birlikte, değerinin bilinmediğini söylemektedir.

Ahmet Cevdet Paşa'nın yenileşme karşısındaki tutumuna bakıldığında, Paşa'nın devlet eksenli bir yenileşme hareketini benimsediğini söyleyebiliriz. Ahmet Cevdet Paşa devleti, insanların huzurunu gözeten güçlü bir yapı olarak değil, mutlaka ayakta kalması gereken kutsal bir varlık olarak görür ve onu güçlendirme yönünde bir politikanın uygulayıcısı olmuş ve İslam hukuk geleneğinde bulunduğu referanslarla sivil siyasal muhalefeti gayri meşrulaştırmaya çalışmıştır (Özyurt, 2014: 34-35). Hatta Cevdet Paşa (1972: III/20-21) yabancı devletlerle ittifak konusu gündeme geldiğinde, şimdiye kadar bu durumun bir örneği olmadığını söyleyip karşı çıkanlara, bir devletin toprak bütünlüğü işlerinde hayır ve menfaat gördüğü takdirde örnek aramanın gereksiz olduğunu belirtmiştir.

Ahmet Cevdet Paşa'nın modernleşme hareketi karşısındaki tutumuna baktığımızda, Paşa değişim zaruretinin farkındadır. Ancak Paşa'nın görüşlerinde bu değişim hareketinin tedrici ve devlet eksenli bir yol izlediğini söyleyebiliriz.

Osmanlı modernleşme hareketinin bir başka yönünü medeniyetçilik meselesi oluşturur. Meselenin bu boyutuna değinmeden önce, medeniyet kavramının Osmanlı modernleşme anlayışı içindeki yerine bakmak gerekmektedir. Tanzimat yazarları için medeniyet her türlü maddi ve manevi ilerlemedir; her türlü ilerlemenin ön şartıdır. Medeniyetteki ilerlemenin sonu yoktur (Çetinsaya, 2009: 57). Fuat Paşa'ya göre "artık önemli olan çok terakki etmek değil, fakat kesin olarak Avrupa'nın öteki ülkeleri kadar terakki etmektir". Bu anlamda "mahvolma felaketinden kurtulabilmeliğimiz, İngiltere kadar paraya, Fransa kadar bilgi aydınlığına ve Rusya kadar askere sahip olmaktığımızı bağlıdır" (Akarlı, 1978: 2). Tanzimat dönemi devlet adamları için medeniyet ve bilim tektir. Yazılarında "İslam Medeniyeti" ya da "Avrupa Medeniyeti" gibi kavramlara rastlanmaz. Bu kapsamda Avrupa'nın buluşu olan yeni yasa ve gelişmeleri benimsemememiz için hiçbir engel yoktur (Çetinsaya, 2009: 57). Fuat Paşa bu anlayışı "yararlı bir buluş, yeni bir bilgi kaynağı, nerede bulunmuş olursa olsun ister putperest ister Müslümanlar arasında, ister Medine ister Paris'te olsun, her zaman İslam'a aittir" sözleriyle dile getirmektedir (Akarlı, 1978:2). Bu bağlamda medeniyet, modernleşme süreci içinde diğer toplumların ulaştığı terakki seviyesini ve bu seviyeye ulaşmak için kullanılması gereken bir birikimi ifade etmektedir.

Meselenin fikri boyutuna baktığımızda ise medeniyet ve medeniyetçilik kavramlarının tarifi üzerine birçok tartışma cereyan etmektedir. Tanpınar (2014: 159) Tanzimat döneminin ilk ideolojisinin medeniyetçilik olduğunu, Reşit Paşa, Sadık Rifat Paşa, Münif Paşa ve Cevdet Paşa gibi kişilerin hep bu kavramı tarif etme çabası içinde olduklarını ve Cevdet Paşa'nın Tarih'ini medeniyet hallerinin mukayesesi ile başlattığını söyler. Ortaylı da (1986: 166) Cevdet Paşa'nın, batı-doğu mukayesesine başvurarak, çöküntünün nedenini ve gelişmenin yolunu tarihe arayan ve bunu da kuru bir tarih ile değil, medeniyet tarihçiliği ile yapan bir mütefekkir olduğunu ifade etmektedir.

Ahmet Cevdet Paşa medeniyet anlayışında, insan medeni yaşamayı bilen, yalnız başına yaşamayı toplulukla ilgilenen ve zaman zaman bir araya gelerek cemiyet kurmayı ve birbirine yardım etmeyi isteyen bir varlıktır. Bu insan cemiyetlerinin, derece derece ileri ve geri olanları, hatta çadırlarda yaşayanları bulunmaktadır. Bu insanlar günlük yiyecek, giyecek ve yakacaklarını bulurlar, ancak uygarlık neticesi olan eğitim, sanat ve sanayide insanlığın hissesinden ve payından mahrum kalırlar. Köylüler, büyük şehirler halkına nazaran uygarlık gelişmesi ve sonuçları bakımından verimsiz görünmekle birlikte, kasaba halkına nispetle de medeniyetten uzak kalırlar. Bu topluluğun en yüksek mertebesi uygarlık, yani devlet ve saltanat mertebesidir ki bir devletin korunması sayesinde insanlar düşmanlık ve kötülük korkusundan uzak kalıp, insanca yaşama isteklerinin elde etmeye bir taraftan da bu değerlerle olgunluğa ulaşırlar. Kötülükleri uzaklaştırmak menfaatleri elde etmek için insanın yaradılışında bir içgüdü olduğundan birçok kimsenin emel ve arzularını birleştirme de sıkıntı çekildiği zaman, insanlar kendi başlarına kaldıklarında birbirlerini

öldüreceklerinden, yani çekişme ve savaş meydana geleceğinden insanlar özel ve genel haklarını hükümete verip, onun otorite yardım ve davranışına razı olup, olgunluğa ulaşma fırsatını yakalarlar. Bundan sonra toplumda iş bölümü oluşur ve kimisi ziraat, kimisi ticaret, kimisi de sivil ve askeri memur olarak hizmet eder. İlim ve sanayi gücünün ilerlemesi sonucu kazanılan zaman fazlası ile insanlığın sosyal adalet gelişimi tamamlanarak konfor ve uygarlık günden güne artarak gelişmeye devam eder. Ancak bu gelişme milletin hayatında sadelik ve çabukluk kalmaz ve özentiler artarak ihtiyaçlar çoğalır. Şahsi menfaat ve düşmanlıklar artar ve devletin idaresi zorluklar ortaya çıkar. Bu noktada devletin ilerlemesi ve halkın mutluluğunun gerçekleşmesi gibi önemli devlet işleri yönetimde bulunanların dikkat, gayret ve maharetlerini ön plana çıkaracaktır (Cevdet, 1976: I/33-34).

Paşa'nın medeniyet anlayışında toplum sözleşmesi, iş bölümü gibi kavramları anımsatan ifadeler göze çarpar. Bir diğer göze çarpan nokta Paşa'nın ifadeleri ile İbni Haldun'un ifadeleri arasındaki benzerliklerdir (Haldun, 2015: 36). Paşa'nın görüşlerinde İbni Haldun'un etkisi açıkça görülmektedir. Ancak her konuda aynı görüşte oldukları da söylenemez. Neumann (2000) eğitim ve medeniyet ilişkisindeki farklı görüşlerine yer vererek, Haldun'da eğitimin medeniyetin bir sonucu olmasına karşın, Cevdet Paşa'da medeniyetin eğitimin bir sonucu olduğunu söyler. Paşa'nın medeniyet anlayışında eğitim çok önemli bir yer tutmaktadır. Medeniyetin ilerlemesi eğitimin revaç bulmasına, o da devletin bu işe sermaye sarf etmesi ve hizmet etmesine bağlıdır (Cevdet, 1991: IV/25). Paşa'nın görüşlerinde eğitim medeniyetin yükselmesinde ne kadar önemli bir yer tutuyorsa, sefahat ve lüks de gerilemesinde o kadar önemli bir rol oynar. Medeniyetle gelen sefahat cemiyet yapısı için hayırlı olmaz. 'Nehri medeniyet safi ve hoş revan olsa birçok sefahat çer çöpünü ve süprütüsünü de beraber getirir ve kuvva-ı cismaniyeye zaaf verir ve ahlak-ı fitriyyeyi bitirir' (Aktaran Meriç, 1975: 27).

Paşa'ya göre medeniyetin kaynağı Asya'dır. Asya insanın beşiği olduğu gibi uygarlığında başlangıç yeridir. İlim ve maarif oradan batıya doğru yayılmıştır (Cevdet, 1976: I/230). Bu yayılıştaki da Haçlı seferlerinin önemine vurgu yapar ve Avrupalıların bu muharebelerden sonra Arap ve Rum medeniyetini taklit ederek yüksek seviyeye ulaşmışlar ve ilerleme yoluna girmişlerdir. Avrupa haçlı seferlerinden sonra başka bir âlem olmuştur (Cevdet, 1976: I/279-283).

Paşa'ya göre Batı medeniyeti tarih boyunca ortaya çıkan büyük medeniyetlerden bir tanesidir. Avrupa daha eski medeniyetlerin mirasına konduğu için, bugünkü seviyesine yükselebilmiştir. Ona göre medeniyet hiçbir ülkenin imtiyazında değildir (Meriç, 1975: 43). Sözen de (1998: 77) İslam düşünce tarihinde belki ilk defa Farabi'de rastlanılan medeniyetin millettan millete, bir coğrafyadan diğerine intikal ederek geliştiği tarzındaki yaklaşıma Cevdet Paşa'da da rastladığımızı belirtir. Bu anlamda medeniyetin Avrupa ile özdeşleştirilmesine karşı çıkan Paşa için Osmanlı'nın Avrupalılaşması diye bir şey olamazdı, çünkü sosyal yapılar farklıydı (İzgöer, 2014: 277).

Cevdet Paşa medeniyeti iki farklı mana için kullanır: Birincisi, onun için medeniyet ulaşılması gereken bir ideal değil, içtimai bir vakadır. Yani medeniyet cemiyetlerin zaman içindeki gelişmelerinde ulaştıkları içtimai bir merhale, bütün toplumların geçtikleri ya da geçecekleri bir aşamadır. İkinci olarak da belli iklimlerde tesadüflerin bir araya gelmesi ile ortaya çıkan ve tarihe damgasını vuran büyük medeniyetler (Meriç, 1975: 28-29).

Cevdet Paşa medeniyetlere değinirken İslam medeniyetinin geri kalmasının sebeplerini de sorgulamaktadır. Anay (2009: 72) Cevdet Paşa'nın İslam medeniyetinin geri kalmasını kanun-ı kadime uygun davranmamak, asrın icaplarına uymamak, ilim ve maarife gereken önemi vermemek, sınırların fazla genişletmek ve Batı dünyasını tanımamak gibi sebeplere bağladığını söyler. Ancak onun gibi hükümlerin değişebileceğine, değişmesi gerektiğine inanan birinin kendisinden asırlarca önce ortaya konulmuş prensiplere uyulmamasını devletin geri kalış sebepleri arasında saymasını tutarsız bulmaktadır. Meriç ise (1975: 123) Paşa'nın sık sık kullandığı kanun-u kadime riayetsizlik sözünün müphem bir izah olmaktan

ileri gitmediğini, bundan maksadın nizamın şeklinden çok ruhuna yani prensiplerine riayetsizlik olduğunu, kanun-u kadimin tedbirlerin tavırlara göre ayarlanmasını icap ettirdiğini, bu itibarla muhafazakârlıkla, teceddüdün aynı kanun-u kadimin iki ayrı veçhesi olup ayrılmayacaklarını ve kanun-u kadimin zamanla hükümleri değişeceğini söylediğini belirtir.

Gencer (2006: 170) kadim kavramının ‘çok eskiden beri var olan olagelen’, retoriksel bir ifade ile ‘eskimeyen yeni’ demek olduğunu belirtir. Meseleye böyle bir noktadan yaklaşmanın Paşa’nın sıkça kullandığı kanun-ı kadim ve asrın icapları ikilisi arasındaki ‘müphem’ ilişkiyi daha anlaşılabilir hale getireceği kanaatindeyiz.

Cevdet Paşa’nın medeniyet anlayışı, modernist anlayışın dayattığı tek medeniyet anlayışını kabul etmeyen, medeniyetlerin bir milletten veya coğrafyadan diğerine intikal ederek gelişen bir yol izlediği ve esasında onun ulaşılması gereken bir hedef değil, sosyal bir vaka olduğu şeklinde izah edilebilir. Paşa’nın deyiimiyle ‘Medeniyet gelininin bundan sonra hangi tarafa gideceğini ve ne renklere gireceğini ve nasıl elbiseler giyeceğini Allah bilir’ (Aktaran Meriç, 1975: 52).

Sonuç ve Değerlendirme

Osmanlı modernleşmesi on dokuzuncu yüzyılda hızlı bir gelişme göstermekle birlikte, temelleri daha eskilere dayanan bir harekettir. Bu hareketin ortaya Osmanlı’nın Batı ile ilişkileri önemli bir etken olmakla birlikte, bu hareketin temel itici gücü toplumun kendi iç dinamiklerinde aranmalıdır.

Osmanlı modernleşmesi ‘devlet-i ebed-müddet’ anlayışı üzerine kurulmuş bir hareket olarak görülebilir. Devletin devamlılığı ve ilerlemesi bu hareketin en temel esasını oluşturmaktadır. Bu temel esas, modernleşme hareketinin devlet eksenli ve yukarıdan aşağıya doğru gelişen bir hareket olmasını sağlamıştır. Ayrıca Osmanlı modernleşmesinin, radikal ya da devrimci bir hareket olmaktan ziyade reformcu bir hareket şeklinde geliştiği ve bu harekette pragmatik bir yol izlenmesi de bu hareketin diğer temel özellikleri olduğu söylenebilir.

On dokuzuncu yüzyıl devlet adamlarımızdan Ahmet Cevdet Paşa bu modernleşme hareketi içinde önemli bir yere sahiptir. Cevdet Paşa yaşadığı çağda değişim zaruretinin farkına varmış bir devlet adamıdır. Paşa’da reform isteği Avrupa müdahalelerine bağlı olmadan meydana gelmiştir. Onun modernleşme anlayışı da devlet eksenli, tedrici ve pragmatik bir yön izlemekle birlikte, onun asıl ayırıcı vasfı meseleye bir medeniyet meselesi olarak yaklaşmasıdır. Günümüze gelince ‘edep’, ‘terbiye’ gibi orijinal anlamlarının yanında teknik, ilim ve sınai gibi unsurları da ihtiva eder hale gelen medeniyet kavramının Paşa’nın görüşlerinde önemli bir yeri bulunur. Paşa medeniyeti ulaşılması gereken bir idealden ziyade sosyal bir vaka olarak görmekte ve medeniyetin Avrupa ile özdeşleştirilmesine karşı çıkararak medeniyetin milletlerden milletlere ve coğrafyalardan coğrafyalara intikal ederek geliştiği şeklindeki görüşü savunmaktadır. Bu medeniyet dün Doğu’dan Batı’ya geçebildiği gibi yarın ne tarafa yol alacağı da bilinmemektedir.

Kaynakça

- Ahmet Cevdet Paşa (1972), Tarih-i Cevdet, III. Cilt, Üçdal Neşriyat, İstanbul.
Ahmet Cevdet Paşa (1976), Tarih-i Cevdet, I. Cilt, Üçdal Neşriyat, İstanbul.
Ahmet Cevdet Paşa (1991), Tezakir, IV. Baysun Cavid. (yay.), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
Ahmet Cevdet Paşa, Vefatının 100. Yılına Armağan (2009), (Sempozyum 9-11 Haziran 1995), 2.Baskı, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara.
Akarlı, Deniz Engin (1978), Belgelerle Tanzimat: Osmanlı Sadrazamlarından Ali ve Fuad Paşaların Siyasi Vasiyetnameleri, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
Anay, Harun (9-11 Haziran 1995), “Ahmet Cevdet Paşa’nın Modernizme Bakışı”, Ahmet Cevdet Paşa Vefatının 100. Yılına Armağan, s. 67-77, Ankara.
Atalay, Beşir (2000), “Ahmet Cevdet Paşa Tarihinde Osmanlı Devleti”, Yeni Türkiye Dergisi, Yıl: 6, s.33, s. 625-639.

- Bardakçı, Murat (28 Ekim 2003), “Bize Düşen Redd-i Mirasa Gitmeden Cumhuriyet’e Sahip Çıkmaktır”, Hürriyet.
- Baykara, Tuncer (13-14 Mart 1985), “Mustafa Reşid Paşa’nın Medeniyet Anlayışı”, Mustafa Reşid Paşa ve Dönemi Semineri, s. 49-52, Ankara.
- Berkes, Niyazi (2010), Türkiye’de Çağdaşlaşma, Yapı Kredi Yayınları, 15. Baskı, İstanbul.
- Birand, Kamıran (1998), Kamıran Birand Külliyyatı, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Carter, V. Findley (2014), “Osmanlı Siyasal Düşüncesinde Devlet ve Hukuk: İnsan Hakları mı, Hukuk Devleti mi?”, Tanzimat Değişim Sürecinde Osmanlı İmparatorluğu, (Ed.) Halil İnalçık, Mehmet Seyitdanlıoğlu, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, s. 491-502, İstanbul.
- Çetinsaya, Gikhan (2009), “Kalemiye’den Mülkiye’ye Tanzimat Zihniyeti”, Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Tanzimat ve Meşrutiyet’in Birikimi C.1, (Ed.) Tanıl Bora ve Murat Gültekingil, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Davison, H. Roderic (2014), “Tanzimat Döneminde Osmanlı Diplomasisinin Modernleşmesi”. Çev. Hayrettin Pınar, Tanzimat Değişim Sürecinde Osmanlı İmparatorluğu, (Ed.) Halil İnalçık ve Mehmet Seyitdanlıoğlu, , Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, s. 289-301, İstanbul.
- Fatma Aliye (1994), Ahmet Cevdet Paşa ve Zamanı, Pınar Yayınları, 1.Basım, İstanbul.
- Gencer, Bedri (2006), “Gelenekselciliğin Pınarları: Edmund Burke ve Ahmet Cevdet”, Muhafazakâr Düşünce Dergisi, Yıl: 2, s.7, Kış, s. 153-188.
- Gencer, Bedri (2011), Hikmet Kavşağında Edmund Burke ve Ahmet Cevdet, Kapı Yayınları, 1. Basım, İstanbul.
- Genç, Mehmet (2013), Osmanlı İmparatorluğunda Devlet ve Ekonomi, Ötüken Yayınları, 10. Baskı, İstanbul.
- Halaçoğlu, Yusuf; Aydın, M. Akif (1993), ‘Cevdet Paşa’, İslam Ansiklopedisi. C. 7, Türkiye Diyanet Vakfı.
- İbn Haldun (2015), Devlet, İlke Yayıncılık, 6. Baskı, İstanbul.
- İnalçık, Halil (2015), Osmanlı İmparatorluğu Klasik Çağ (1300-1600), Çev. Ruşen Sezer Yapı Kredi Yayınları, 20. Baskı, İstanbul.
- İzgör, A. Zeki (2014), Müslüman Osmanlı ve Modern Ahmet Cevdet Paşa, İz Yayınları, İstanbul.
- Kuran, Ercüment (1986) “Türk Tefekkür Tarihinde Ahmet Cevdet Paşa’nın Yeri”, Ahmet Cevdet Paşa Semineri (27-28 Mayıs 1985), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul.
- Mardin, Şerif (2000), Türkiye’de Toplum ve Siyaset, Derleyenler: Mümtaz’er Türköne ve Tuncay Önder, İletişim Yayınları, 8. Baskı, İstanbul.
- Mardin, Şerif (2012a), Jön Türklerin Siyasi Fikirleri 1895-1908, İletişim Yayınları, 18. Baskı, İstanbul.
- Mardin, Şerif (2012b), Türk Modernleşmesi, Derleyenler: Mümtaz’er Türköne ve Tuncay Önder, İletişim Yayınları, 21. Baskı, İstanbul.
- Meriç, Ümit (1975), Cevdet Paşa’nın Cemiyet ve Devlet Görüşü, Ötüken Yayınları, İstanbul.
- Neumann, K. Christoph (2000), Araç Tarih Amaç Tanzimat: Tarih-i Cevdet’in Siyasi Anlamı, Çev. Meltem Arun, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- Neumann, K. Christoph (2009), “Tanzimat Bağlamında Ahmet Cevdet Paşa’nın Siyasi Düşünceleri”, (Ed.) Tanıl Bora ve Murat Gültekingil, Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Tanzimat ve Meşrutiyet’in Birikimi C.1, İletişim Yayınları, s. 83-87, İstanbul.
- Ortaylı, İlber (1986), “Cevdet Paşa ve Avrupa Tarihi”, Ahmet Cevdet Paşa Semineri (27-28 Mayıs 1985), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Basımevi, s. 163-172, İstanbul.
- Ortaylı, İlber (2007), Türkiye Teşkilat ve İdare Tarihi, Cedit Neşriyat, 1. Baskı, Ankara.

-
- Ortaylı, İlber (2012), İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı, Timaş Yayınları, 35. Baskı, İstanbul.
- Özyurt, Cevat (2014), Modern Türk Düşüncesinin Sosyolojisi (1839-1923), Kadim Yayınları, 1. Baskı, Ankara.
- Sözen, Kemal (1998), Ahmet Cevdet Paşa'nın Felsefi Düşüncesi, İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Tanpınar, A. Hamdi (2014), On dokuzuncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi, Dergâh Yayınları, 23.Baskı, İstanbul.
- Türköne, Mümtaz'er (1995), Osmanlı Modernleşmesinin Kökleri, Yeni Şafak Kitaplığı, İstanbul.
- Yavuz, Hulusi (1991), Osmanlı Devleti ve İslamiyet, İz Yayıncılık, İstanbul.

Kentsel Dönüşüm Kapsamında Müteahhit Firmanın SWARA – Gri İlişkisel Analiz Yöntemiyle Seçilmesi Selecting Contractor Company in Urban Transformation Using SWARA - Gray Relationship Analysis Method

Engin Çakır¹

Öz

6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanununun (Kentsel Dönüşüm Kanunu - KDK) yürürlüğe girmesinin ardından ekonomik ömrünü tamamlamış, depremlerde hasar görmüş binalar yeniden inşa edilebilmektedir. Çevre ve şehircilik Bakanlığı (ÇŞB) tarafından lisanslandırılan kurum ve kuruluşlara mülk sahibi / sahipleri tarafından yaptırılacak risk tespitinin ardından, binanın riskli olması durumunda bina yıkımına gidilmektedir. Yıkım sonrası yeni bina inşası için müteahhit firmanın seçiminde paydaşların en az üçte iki çoğunlukla alacakları karar geçerli olmaktadır. Müteahhit firmanın seçim işlemi ise, çok kriterli karar verme (ÇKKV) problemi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu çalışmada amaç, kentsel dönüşüm kapsamında yıkımı gerçekleştirilen riskli bina yerine, yeni binayı inşa edecek müteahhit firmanın SWARA temelli Gri İlişkisel Analiz yöntemiyle seçilmesidir. Örnek uygulamada, 5 katlı ve 10 daireli bir binanın riskli yapı olduğu tespit edilerek, ÇŞB tarafından yıkılmasına karar verilmiştir. Arsa paydaşları tarafından, yıkım sonrası yeni binayı inşa edecek müteahhit firmanın seçimi için kriterler belirlenmiş ve alternatif müteahhitlerin seçiminde ise uzman desteğinden faydalanılmıştır. Kriterlerin ağırlıklandırılması SWARA yöntemiyle yapılmış, alternatif müteahhitler ise Gri İlişkisel Analiz yöntemiyle değerlendirilmiştir. Böylece, paydaşların kendi belirledikleri kriterler çerçevesinde, maksimum fayda ve getiriye sağlayan müteahhit firma seçilmiştir.

Anahtar kelimeler: Kentsel Dönüşüm, Müteahhit Seçimi, SWARA Yöntemi, Gri İlişkisel Analiz Yöntemi

Abstract

After the Law No. 6306 on the Transformation of Areas Under Disaster Risk (Law on Urban Transformation) has entered into force, the buildings which have been damaged by the earthquakes and completed its economic life can be reconstructed. In case that the building is found to be under the risk following the risk assessment to be carried out by the institutions and organizations, licensed by the Ministry of Environment and Urbanization (MEU), upon request of the owner/ owners of the property, the building can be demolished. The resolution to be taken by at least two-thirds majority of stakeholders will be valid for the selection of the contracting firm for construction of new building after its demolition. We encounter with the selection of the contracting firm as a problem of multi-criteria decision making (MCDM).

The purpose of this study is to select the contracting firm, which will construct the new building in the place of the building under the risk that has been demolished under the urban transformation, by using SWARA-based Gray Relationship Analysis method. In the sample application; a-5-storey building with 10 houses was found to be the risk building and MEU decided to demolish that building. The stakeholders of land determined the criteria on the selection of the contracting firm to construct the new building following the demolition of the building and alternative contracting firms by utilizing the support of experts. The weighting of the criteria was performed by using SWARA method and the alternative contracting firms were assessed by Gray Relationship Analysis method. Thus, the contracting firm providing maximum benefits and yield was selected within the scope of the criteria set out by the stakeholders.

Keywords: Urban Transformation, Contractor Selection, SWARA Method, Gray Relationship Analysis Method

¹ Yrd.Doç.Dr., Adnan Menderes Üniversitesi Nazilli İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, engincakir@adu.edu.tr

Giriş

Kentsel dönüşüm, bir kentin tümünün ya da belli kesimlerinin değişmekte olmasını, başka bir biçime girmesi olarak tanımlanmıştır (Keleş, 2004). İncedayı (2004) ise, kentsel dönüşümü birçok etmene bağlı olarak yaşamın her anında ve alanında gerçekleşen, sürekli değişim özelliğine sahip bir süreç olduğundan bahsetmiştir. Çalal (2016)'a göre kentsel dönüşüm, kamu, özel sektör ve halk katılımını savunan, yoksul bölgelerin ıslah edilmesine ve yapı-çevre-donatı üçlüsünün iyileştirilmesine çalışan, kişilerin yaşam mekânlarının yanında ticaret ve sanayi sayesinde ekonominin de ilerlemesini amaç edinen; ayrıca, kent merkezlerini, günümüz yaşamına uyum sağlayabilecek niteliğe dönüştürebilmek için geliştirilmiş bir plânlama çalışmasıdır.

Mevcut haliyle depreme dayanıklı olmayan, ekonomik ömrünü tamamlamış binaların yerine depreme dayanıklı ve modern binalara dönüştürülebilmesi için 31.05.2012 tarihinde 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun (Kentsel Dönüşüm Kanunu) çıkarılmıştır. Kentsel Dönüşüm Kanununun imkânlarından da faydalanılarak, risk taşıyan binalar yıkılmakta, mevcut arsa üzerine yeni bina inşa edilebilmektedir. Kentsel dönüş kapsamında yıkılan bina yerine, yeni binayı inşa edecek müteahhit firmanın seçim işlemi ise, çok kriterli karar verme problemidir.

Literatürde, müteahhit seçimini çok kriterli karar verme yöntemleri ile yapan çalışmalara rastlamak mümkündür. Ancak, paydaşların arsa payı oranında kararlara etkisinin olması; çok kriterli karar verme yöntemleri arasında yeni bir yöntem olarak karşımıza çıkan SWARA ile kriter ağırlıklarının belirlenmesi bu çalışmayı diğer çalışmalardan farklı kılmaktadır.

Çalışmada, öncelikle çalışmanın amacı ve öneminden bahsedilmiş; daha sonra çalışmada kullanılan çok kriterli karar verme yöntemlerinden SWARA ve Gri İlişkisel Analiz yöntemleri hakkında bilgilere yer verilmiştir. Son olarak, Aydın ili Nazilli ilçesinde kentsel dönüşüm ilkeleri ile yıkım işlemi yapılan 5 kat 10 dairesel bina için uygulama çalışmasına yer verilmiştir.

1. Çalışmanın Amacı ve Yöntemi

Çalışmada, kentsel dönüşüm kapsamında yıkımı gerçekleştirilen bina yerine yaptırılacak olan yeni binanın yapım işini üstlenecek müteahhitin, çok kriterli karar verme yöntemleri ile seçilmesi amaçlanmıştır. Bunun için, çok kriterli karar verme yöntemleri arasında çok daha yeni bir yöntem olarak karşımıza çıkan SWARA (A Step-Wise Weight Assessment Ratio Analysis) yöntemi ile kriterler ağırlıklandırılmış, Gri İlişkisel Analiz yöntemi ile alternatif müteahhitler değerlendirilmiştir. SWARA yönteminin basit ve hızlı bir yöntem olması, paydaşlardan bilgi alma konusunda kolaylıklar sağlamıştır.

Çalışmanın, kentsel dönüşüm kapsamında yapım işini üstlenecek müteahhitin seçimi konusunda literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca, paydaşların arsa payları oranında, kararlarda etkilerinin bulunması nedeniyle, bu ve benzeri yöntemlerin kullanılması, daha adil kararların alınmasını da sağlayacaktır.

2. Literatür İncelemesi

Yöneticilerin en temel problemi, doğru ve zamanında karar vermektir. İşletmelerde alt, orta ve üst kademe yöneticileri, kısa, orta ve uzun dönemde stratejik, taktik ve operasyonel birçok karar vermek durumundadır. Doğru ve zamanında karar verebilmek işletmeye önemli avantajlar sağlar. Ancak bu kararların alınması o kadar kolay olmayabilir. Bu konuda yöneticilerin eğitimi, tecrübesi ve danıştığı çevrelerin yanında, karar vermede kullandıkları yöntemleri doğru seçmesi ve uygulaması da oldukça önemlidir (Gavcar ve diğerleri, 2011).

Karar verme, karar organının değişik seçeneklerle karşı karşıya bulunduğu durumlarda, bu seçenekler arasından amaca en uygun olanını seçmedir (Tekin, 2008). Bir kararın iyi veya kötü olması, erişilebilen verilere, muhtemel alternatiflere ve karar vermek için kullanılan yol/yöntem/kriterlere bağlıdır (Timor, 2010). Karar

verme süreci ise, Şekil 1’de özetlenen adımlar izlenerek yürütülür (Erdem, 2013; Hillier ve Lieberman, 2001).

Şekil 1: Karar Verme Süreci

Günümüzde gerek bireysel gerekse daha büyük ölçekli kararlar almak zorunda olan insanlar, aldıkları kararlarda birden fazla kriteri dikkate alarak hareket etmek durumundadır. Çok kriterli karar verme; yönetim, matematik, psikoloji, enformatik, ekonomi ve sosyal bilimler gibi birden çok disiplinin bir araya gelip karar alıcıya birden fazla boyutla karar problemini değerlendirme ve karar alma imkânı sağlayan yöntemlerin bir araya getirildiği bir yapıdır (Yıldırım ve Önder, 2014).

Bu çalışmaya konu olan müteahhit (yüklenici) seçiminin de çok sayıda kriter dikkate alınarak karar verilmesi gereken bir durum olması nedeniyle; çok kriterli karar verme yöntemleri ile bu seçim işlemi yapılabilir. Tablo 1’de, müteahhit seçiminde kullanılan ÇKKV yöntemleri ile ilgili bazı çalışmalara yer verilmiştir.

Tablo 1: Müteahhit Seçiminde Kullanılmış ÇKKV Yöntemleri

Kaynakça	Çalışma İçeriği
Topçu, 2004	Ön yeterlik Skoru Yöntemi
Köseokur, 2007	Yapay Sinir Ağları
Ulubeyli, 2008	Bulanık Çok Kriterli Karar Verme
Juan vd., 2009	Bulanık Küme Teorisi ve Kalite Fonksiyon Göçerimi (QFD)
Juan, 2009	Veri Zarflama Analizi ve Durum Tabanlı Çıkarsama
Cristóbal, 2012	TOPSIS, VIKOR
Ramezaniyan vd., 2012	Bulanık VIKOR VE Analitik Hiyerarşi Prosesi
Çiftçioğlu, 2013	Analitik Hiyerarşi Prosesi
Forghani ve Izadi, 2013	SWOT Analizi, Bulanık Mantık, VIKOR, TOPSIS
Kaplan, 2014	Genetik Algoritma ve Monte Carlo Simülasyonu
Acar, 2014	Analitik Ağ Prosesi
Rashvand vd., 2015	Analitik Ağ Prosesi
Ulubeyli ve Kazaz, 2016	Bulanık Küme
Görener ve Sabuncuoğlu, 2016	Analitik Hiyerarşi Prosesi ve TOPSIS

Literatürde çok sayıda, çok kriterli karar verme yöntemine rastlamak mümkündür. Bu çalışmada çok kriterli karar verme yöntemlerinden SWARA ve Gri İlişkisel Analiz yöntemleri tercih edilmiştir.

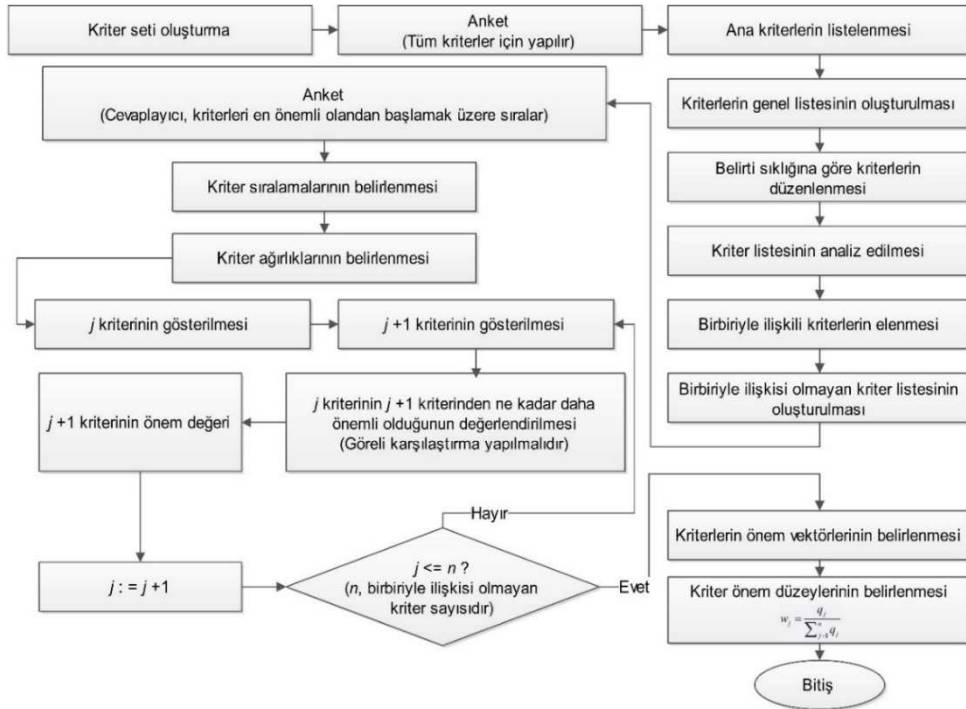
2.1. SWARA Yöntemi

Kriter ağırlıklandırma yöntemleri arasında yer alan ve son zamanlarda sıklıkla kullanılmaya başlanan SWARA’nın açılımı “Step-Wise Weight Assessment Ratio Analysis”dır ve dilimizde “Adım Adım Ağırlık Değerlendirme Oran Analizi” olarak kullanılabilir. SWARA yöntemi ilk olarak Keršulienė, Zavadskas ve Turskis (2010) tarafından ortaya konulmuştur. SWARA yöntemi ile ilgili literatür incelendiğinde Tablo 2’de gösterilen birçok problemin çözümünde kullanıldığı bilgisi ile karşılaşılmıştır.

Tablo 2: SWARA Yöntemi Literatür Taraması

Kaynakça	Çalışma İçeriği
Keršulienė ve diğerleri, 2010	Uyuşmazlık çözümü
Keršulienė ve Turskis, 2011	Mimar seçimi
Zolfani, Esfahani, Bitarafan, Zavadskas ve Arefi, 2013	Optimal mekanik havalandırma alternatifinin seçimi
Alimardani, Zolfani, Aghdaie ve Tamošaitienė, 2013	Tedarikçi seçimi
Zolfani, Zavadskas ve Turskis, 2013	Ürün dizaynı
Aghdaie, Zolfani ve Zavadskas, 2013	Makine parçası seçimi
Zolfani ve Saparauskas, 2013	Enerjide sürdürülebilirliği değerlendirme göstergeleri
Zolfani ve Banihashemi, 2014	Personel seçimi
Zolfani ve Bahrami, 2014	Yatırım önceliklendirme
Vafaeipour, Zolfani, Varzandeh, Derakhti ve Keshavarz, 2014	Güneş enerji santrallerinin kurulacağı bölgenin seçimi
Aghdaie, Zolfani ve Zavadskas, 2014a	Tedarikçi kümeleme ve sıralama

Aghdaie, Zolfani ve Zavadskas, 2014b	Satış şubesi seçimi
Dehnavi, Aghdam, Pradhan ve Morshed Varzandeh, 2015	Bölgesel heyelan tehlikesinin değerlendirilmesi
Nezhad, Zolfani, Moztaarzadeh, Zavadskas ve Bahrami, 2015	Ar-ge projesi seçimi
Karabasevic, Stanujkic, Urosevic ve Maksimovic, 2015	İşe alınacak maden mühendisi adaylarının seçimi
Stanujkic, Karabasevic ve Zavadskas, 2015	Paket tasarımı seçimi
Karabasevic, Stanujkic, Urosevic ve Maksimovic, 2016	Personel seçimi
Karabasevic, Paunkovic ve Stanujkic, 2016	Sosyal sorumluluk alma düzeylerine göre işletme seçimi
Tuş Işık ve Aytaç Adalı, 2016	Otel seçimi
Shukla, Mishra, Jain ve Yadav, 2016	ERP sistemi seçimi
Çakır, 2016	Müteahhit seçimi
Yazdani, Zavadskas, Ignatius ve Abad, 2016	Malzeme seçimi
Çakır, 2017	CNC makine seçim kriterlerinin önem düzeylerinin belirlenmesi

Şekil 2: SWARA Yöntemi ile Kriter Ağırlıklarının Belirlenmesi (Keršulienė ve Turskis, 2011)

Şekil 2’de, SWARA yöntemi ile yapılan kriter ağırlıklandırma işleminin geniş çaplı iş akışı görülebilir. Yöntemde değerlendirmeye alınacak kriterlerin (Şekil 2’deki “Birbiriyle ilişkisi olmayan kriter listesinin oluşturulması” adımı) belirlenmesi durumunda ise, aşağıda yer alan 5 adımda kriter ağırlıkları belirlenebilmektedir.

Adım 1: Kriterler en önemliden başlamak üzere sıralanır.

Adım 2: İkinci kriterden başlayarak, her bir kriter için görelî önem düzeyleri belirlenir. Bunun için, j kriteri ile bir önceki kriter ($j-1$) karşılaştırılır. Kerseliene vd. (2010), bu orana “ortalama değer karşılaştırmalı önemi” olarak adlandırmışlar ve s_j simgesi ile göstermişlerdir.

Adım 3: Katsayı (k_j) aşağıdaki eşitlikle belirlenir:

$$k_j = \begin{cases} 1 & j = 1 \\ s_j + 1 & j > 1 \end{cases} \quad (1)$$

Adım 4: Önem vektörü q_j , aşağıda yer alan eşitlikle hesaplanır:

$$q_j = \begin{cases} 1 & j = 1 \\ \frac{x_{j-1}}{k_j} & j > 1 \end{cases} \quad (2)$$

Adım 5: Kriterlere ait ağırlıkların (w_j) hesaplama işlemi ise, aşağıdaki eşitlikle sağlanır:

$$w_j = \frac{q_j}{\sum_{k=1}^n q_k} \quad (3)$$

$w_{j,j}$ kriterinin göreceli önemini göstermektedir.

2.2. Gri İlişkisel Analiz Yöntemi

Gri İlişkisel Analiz dinamik süreç gelişiminde faktörler arasındaki benzerlik ve farklılıkları araştıran bir sayısal analiz yöntemidir. Literatürde alternatiflerin değerlendirildiği birçok çalışmada gri ilişkisel analiz yönteminin tercih edildiğini görmek mümkündür. Tablo 3'de gri ilişkisel analiz yöntemi ile ilgili literatür incelemesine yer verilmiştir.

Tablo 3: Gri İlişkisel Analiz Yöntemi Literatür İncelemesi

Kaynak	Çözüm
Wu, 2002	Alternatif olarak ele alınan teknik ölçümlerinin yapılması
Lin ve Ho, 2003	Kimyasal-Mekanik cilalama süreci parametrelerinin değerlendirilmesi
Fung, 2003	Enjeksiyon kalıplama işlemi parametrelerinin optimizasyonu
Tsai, Chang ve Chen, 2003	Satıcı değerlendirme
Chang, Tsai ve Chen, 2003	Dekatlon yarışmasında atletlerin elde ettiği puanların değerlendirilmesi
Tosun, 2006	Optimum parça işleme parametrelerinin belirlenmesi
Üstünişik, 2007	Türkiye'deki sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralaması
Kung ve Wen, 2007	Finansal performansın değerlendirilmesi
Chan ve Tong, 2007	Malzeme seçimi
Lu, Lin ve Lewis, 2008	Motorlu araçlarda enerji tüketiminin analizi
Çaydaş ve Hasçalık, 2008	Optimum lazer kesme parametrelerinin belirlenmesi
Kuo, Yang ve Huang, 2008	Tesis yerleşimi
Tzeng, Lin, Yang ve Jeng, 2009	CNC torna işlemi parametrelerinin optimizasyonu
Chen ve Ou, 2009	Bozulabilir gıda için satış tahmin modeli
Zhai, Khoo ve Zhong, 2009	Ürün geliştirmede tasarım kavramının değerlendirilmesi
Lin, Lee ve Chang, 2009	Uzman tanı modeli
Yılmaz ve Güngör, 2010	Tornalama parametrelerinin optimizasyonu
Lee ve Lin, 2011	Ofis binalarının enerji performansının değerlendirilmesi ve sıralanması
Uçkun ve Girginer, 2011	Türkiye'deki bankaların performanslarının değerlendirilmesi
Peker ve Baki, 2011	Türk sigortacılık sektöründe performans ölçümü
Sarucan, Baysal, Kahraman ve Engin, (2011)	Yenilenebilir elektrik üretim teknolojilerinin seçimi
Sumrit, Anuntavoranich ve Vadhanasindhu, 2012	Dış teknoloji inovasyon elde etme biçiminin seçimi
Çakmak, Baş ve Yıldırım, 2012	Üretim hatalarının incelenmesi
Goyal ve Grover, 2012	İleri üretim sistemlerinin sıralanması
Sofyalıoğlu ve Öztürk, 2012	Öncelikli hata türlerinin belirlenmesi
Hasani, Tabatabaei ve Amiri, 2012	Eğirme ipliklerinin optimum proses parametreleri
Saha ve Mandal, 2013	Torna işleme parametrelerinin optimizasyonu
Wang, Hsieh ve Sie, 2014	Tayvan misafirlik şirketlerinin performanslarının değerlendirilmesi
Rajesh ve Ravi, 2015	Esnek tedarik zincirlerinde tedarikçi seçimi
Hepsen ve Yıldırım, 2015	Latin Amerika ve Karayipler ekonomilerin sıralaması
Senger ve Albayrak, 2016	Personel Değerlendirme
Das, Mishra, Chaubey ve Singh, 2016	İmalat süreci parametrelerinin optimize edilmesi
Hua ve diğerleri, 2016	Bitkisel ilaç bileşenlerinin belirlenmesi
Yan ve diğerleri, 2016	Su kalite indeksinin iyileştirilmesi
Yan, Li, Zhao, Zhang ve Zhao, 2016	Enerji tasarrufu için makine ve kesme parametrelerinin optimizasyonu
Vijaya, Sharavanan ve Jeykrishnan, 2017	CNC makinesinin delme işlem parametrelerinin optimizasyonu
Anh, Nguyen, Lee ve Shin, 2017	Yüksek çözünürlüklü iletken hatlarının basılması
Hussain, Arain ve Malik, 2017	Çoklu iplik özelliklerinin optimizasyonu

Gri İlişkisel Analiz yöntemi altı adımdan oluşur. Bu adımlar şu şekildedir :

1. Adım: Başlangıç karar matrisi oluşturulur. Karar matrisinde m sayıda alternatif, n sayıda kriter olduğu varsayılır.

$$X = \begin{bmatrix} x_1(1) & x_1(2) & \vdots & x_1(n) \\ x_2(1) & x_2(2) & \vdots & x_2(n) \\ \dots & \dots & \dots & \dots \\ x_m(1) & x_m(2) & \dots & x_m(n) \end{bmatrix} \quad (4)$$

Burada $x_i(j)$, i 'inci alternatif dizisinde j 'inci kritere karşılık gelen değeri ifade eder.

2. Adım: Burada referans serisi ve karşılaştırma matrisi oluşturulur. Referans seri ideal bir alternatifin kriterlerde alacağı değerler ortaya konularak oluşturulabilir ya da mevcut alternatifler arasında, her bir kriter için en iyi skorların kullanılması ile belirlenebilir . Bir önceki adımda oluşturulan karar matrisindeki ilk satıra referans serisi eklenerek karşılaştırma matrisine ulaşılır.

$$x^*_0(j) = \max_{i=1}^n \{x^*_i(j)\} \quad (5)$$

$$x^*_0(j) = \{x^*_0(1), x^*_0(2), \dots, x^*_0(n)\} \quad (6)$$

3. Adım: Bu adımda verilerin tekdüze hale getirilebilmesi için normalizasyona tabi tutulması gerekmektedir. Normalizasyon işlemi kriterlerin özelliğine göre üç farklı biçimde yapılmaktadır.

“En büyük değerın katkısı daha iyi” için normalizasyon işleminde,

$$x^*_i(j) = \frac{x_i(j) - \min_j [x_i(j)]}{\max_j [x_i(j)] - \min_j [x_i(j)]} \quad (7)$$

eşitliğinden yararlanılır.

“En küçük değerın katkısı daha iyi” için normalizasyon işleminde,

$$x^*_i(j) = \frac{\max_{i=1}^n [x_i(j)] - x_i(j)}{\max_{i=1}^n [x_i(j)] - \min_{i=1}^n [x_i(j)]} \quad (8)$$

eşitliğinden yararlanılır.

“İdeal değerın katkısı en iyisi” için $\min_{i=1}^n [x_i(j)] \leq x_{idl}(j) \leq \max_{i=1}^n [x_i(j)]$ şartını sağlamak koşulu ile normalizasyon işleminde,

$$x^*_i(j) = 1 - \frac{|x_i(j) - x_{idl}(j)|}{\max\{\max_{i=1}^n [x_i(j)] - x_{idl}(j); x_{idl}(j) - \min_{i=1}^n [x_i(j)]\}} \quad (9)$$

eşitliğinden yararlanılır. $x_{idl}(j)$, j 'inci kriter için hedef değerdir.

4. Adım: x^*_0 ve x^*_i arasındaki mutlak farklar bulunarak, mutlak değer tablosu oluşturulur.

$$\Delta_{0i} = |x^*_0(j) - x^*_i(j)| \quad (10)$$

$$\Delta_{0i} = \begin{bmatrix} \Delta_{01}(1) & \Delta_{01}(2) & \vdots & \Delta_{01}(n) \\ \Delta_{02}(1) & \Delta_{02}(2) & \vdots & \Delta_{02}(n) \\ \dots & \dots & \dots & \dots \\ \Delta_{0m}(1) & \Delta_{0m}(2) & \dots & \Delta_{0m}(n) \end{bmatrix} \quad (11)$$

5. Adım: Bu adımda gri ilişkisel katsayı matrisi oluşturulur. Bunun için matristeki her bir eleman eşitlik 12 kullanılarak hesaplanır.

$$\gamma_{0i}(j) = \frac{\Delta_{min} + \zeta \Delta_{maks}}{\Delta_{0i}(j) + \zeta \Delta_{maks}} \quad (12)$$

$$\Delta_{maks} = \max_i \max_j \Delta_{0i}(j) \quad (13)$$

$$\Delta_{min} = \min_i \min_j \Delta_{0i}(j)$$

ζ parametresi, ayırıcı katsayısı olarak bilinmekte ve 0 ile 1 ($0 \leq \zeta \leq 1$) arasında değerler almaktadır. ζ ayırıcı katsayısı Δ_{0i} ile Δ_{maks} arasında farkı ayarlamaktadır. $\zeta = 1$ olduğunda ayırıcılık en üst seviyede; $\zeta = 0$ olduğunda ise, ayırıcılık en alt seviyede olmaktadır. Literatürde genel itibariyle ayırıcı katsayısı $\zeta = 0,5$ olarak kullanılmaktadır. Bu çalışmada ayırıcı katsayısı 0,5 olarak alınacaktır.

6. Adım: Gri ilişkisel dereceler bu adımda hesaplanır. Hesaplanan gri ilişkisel derece ile karşılaştırılan x_i^* serisinin x_0^* referans serisine ne derece benzer olduğu görülebilecektir. Kriterlerin eşit önemde olduğu durumlarda serinin gri ilişkisel derecesi eşitlik 14 ile hesaplanmaktadır.

$$\Gamma_{0i} = \frac{1}{n} \sum_{j=1}^n \gamma_{0i}(j) \quad i=1, 2, 3, \dots, m \quad (14)$$

Kriterler farklı ağırlıklara sahip ise, serinin gri ilişkisel derecesi eşitlik 15 ile hesaplanmaktadır.

$$\Gamma_{0i} = \sum_{j=1}^n [q_j \otimes \gamma_{0i}(j)] \quad i=1, 2, 3, \dots, m \quad (15)$$

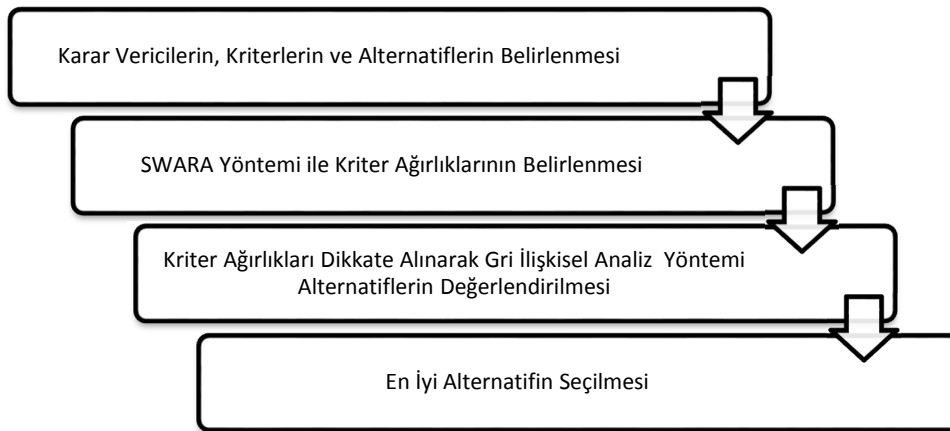
Bu çalışmada SWARA yönteminden elde edilen her bir kriter ağırlığı (q_j), eşitlik 15'te yer bulmuştur.

Hesaplanan gri ilişkisel dereceler büyükten küçüğe sıralanarak; en yüksek gri ilişkisel dereceye sahip alternatif, en iyi alternatif olmaktadır.

2.3. SWARA - Gri İlişkisel Analiz Yöntemlerinin Bütünleştirilmesi

Çok kriterli karar verme yöntemlerinin bütünleşik hale getirildiği çok sayıda çalışmaya literatürde karşılaşmak mümkündür. Çalışmalardaki ortak yapı genel anlamda şu şekildedir: çok kriterli karar verme yöntemlerinden AHP, Entropi, SWARA vb. yöntemler ile değerlendirme kriterlerinin önem düzeyleri (ağırlıkları) ortaya konulmakta; TOPSIS, VIKOR, COPRAS, Gri İlişkisel Analiz gibi farklı birçok kriterli karar verme yöntemi ile de alternatiflerin değerlendirilmesi yoluna gidilmektedir.

Bu çalışmada da çok kriterli karar verme yöntemlerinden SWARA yöntemi ile kriter ağırlıkları tespit edilecek; Gri İlişkisel Analiz yöntemi ile alternatifler değerlendirilecektir. SWARA - Gri İlişkisel Analiz yöntemlerinin özet haldeki bütünleştirme işlemi, Şekil 2'deki adımlar izlenerek yürütülmüştür.

Şekil 3: SWARA - Gri İlişkisel Analiz Bütünleştirme Aşamaları

3. Kentsel Dönüşüm Kapsamında Müteahhit Seçimine İlişkin Örnek Uygulama

Örnek uygulamada, 5 katlı ve 10 dairesel bir binanın riskli yapı olduğu tespit edilerek, Çevre ve Şehircilik Bakanlığına (ÇŞB) bağlı birimler tarafından yıkılmasına karar verilmiştir. Yıkım sonrası yeni binayı inşa edecek müteahhit firmanın seçimi için, paydaşların karar alması gerekmektedir. Bunun için, kriterler ve alternatif müteahhitler uzman desteğinden faydalanılarak arsa paydaşları tarafından belirlenmiştir. Kriterlerin ağırlıklandırılması SWARA yöntemiyle yapılmış, alternatif müteahhitler ise Gri İlişkisel Analiz yöntemiyle değerlendirilmiştir. Paydaşların kararlardaki ağırlıkları da, arsadaki payları oranında hesaba dâhil edilmiştir. Tablo 4’te paydaşların arsa payları ve oranları görülmektedir. Bu çalışmada, paydaşların arsa hisse payları, karar verici ağırlığı olarak kullanılmıştır.

Tablo 4: Paydaşların Arsa Payları ve Kararlardaki Ağırlıkları

Paydaşlar	Arsa Payı	Oran (Ağırlık)	Paydaşlar	Arsa Payı	Oran (Ağırlık)
P1 - Paydaş 1	112/1375	0,0815	P6 - Paydaş 6	135/1375	0,0982
P2 - Paydaş 2	98/1375	0,0713	P7 - Paydaş 7	156/1375	0,1135
P3 - Paydaş 3	154/1375	0,1120	P8 - Paydaş 8	130/1375	0,0945
P4 - Paydaş 4	132/1375	0,0960	P9 - Paydaş 9	162/1375	0,1178
P5 - Paydaş 5	158/1375	0,1149	P10 - Paydaş 10	138/1375	0,1004

3.1. Kriterlerin Belirlenmesi ve SWARA Yöntemi ile Ağırlıklandırılması Aşaması

Müteahhit firma seçiminde kullanılan kriterler Tablo 5’teki gibi belirlenmiştir.

Tablo 5: Müteahhit Seçim Kriterleri (Contractor Selection Criteria)

C1	Maliyet	C5	Finansal Durum
C2	Zaman	C6	Yönetsel Kabiliyet
C3	Teknik Kabiliyet	C7	Güvenirlik
C4	Deneyim	C8	Mesleki Yeterlilik

Karar vericiler tarafından Tablo 5’te yer alan her bir kriter için en önemlisi 1 olmak üzere sıralama yapılmıştır. Sıralama sonuçları Tablo 6’da gösterilmiştir. Tabloya göre, Paydaş 1 için en önemli kriterin “C4 - Deneyim” kriteri olduğu görülmektedir.

Tablo 6: Paydaşlara (Karar Verici) Göre Kriter Sıralamaları

	P1	P2	P3	P4	P5	P6	P7	P8	P9	P10
C1	2	4	3	1	3	1	1	1	3	2
C2	7	2	6	6	8	7	3	4	5	4
C3	6	8	4	2	6	6	6	6	4	8
C4	1	5	5	5	1	2	2	3	1	3
C5	4	3	8	3	5	5	7	7	6	6
C6	8	6	7	7	7	3	8	8	8	7
C7	3	1	1	4	2	4	4	2	2	1
C8	5	7	2	8	4	8	5	5	7	5

Tablo 6’da yer alan kriterler en önemliden başlayarak, Tablo 7’deki gibi sıralanmış ve ikinci kriterden itibaren her bir kriter için göre önem düzeyleri (S_j) karar verici tarafından belirlenmiştir. Örneğin, Paydaş 1 için C4 kriteri ile C1 kriteri arasında karşılaştırmalı önem düzeyi 0,30’dur.

Tablo 7: Kriterlerin Paydaşlar Düzeyinde Karşılaştırmalı Önemi

Önem Sırası	Paydaş 1		Paydaş 2		Paydaş 3		Paydaş 4		Paydaş 5		Paydaş 6		Paydaş 7		Paydaş 8		Paydaş 9		Paydaş 10	
	Sıra	s_j	Sıra	s_j	Sıra	s_j	Sıra	s_j	Sıra	s_j	Sıra	s_j	Sıra	s_j	Sıra	s_j	Sıra	s_j	Sıra	s_j
1	C4	/	C7	/	C7	/	C1	/	C4	/	C1	/	C1	/	C1	/	C4	/	C7	/
2	C1	0,30	C2	0,25	C8	0,20	C3	0,25	C7	0,40	C4	0,20	C4	0,10	C7	0,25	C7	0,05	C1	0,10
3	C7	0,15	C5	0,20	C1	0,15	C5	0,35	C1	0,30	C6	0,20	C2	0,05	C4	0,30	C1	0,20	C4	0,10
4	C5	0,20	C1	0,30	C3	0,20	C7	0,60	C8	0,15	C7	0,30	C7	0,10	C2	0,35	C3	0,30	C2	0,35
5	C8	0,25	C4	0,10	C4	0,30	C4	0,40	C5	0,05	C5	0,35	C8	0,20	C8	0,15	C2	0,15	C8	0,40
6	C3	0,20	C6	0,35	C2	0,15	C2	0,20	C3	0,25	C3	0,15	C3	0,20	C3	0,05	C5	0,40	C5	0,30
7	C2	0,05	C8	0,15	C6	0,15	C6	0,70	C6	0,35	C2	0,20	C5	0,10	C5	0,20	C8	0,35	C6	0,25
8	C6	0,15	C3	0,10	C5	0,40	C8	0,15	C2	0,10	C8	0,20	C6	0,05	C6	0,40	C6	0,45	C3	0,10

SWARA yöntemiyle yapılan kriter ağırlıklandırma adımları ise şu şekilde devam etmektedir;

Öncelikle, eşitlik 1 ile s_j 'ler kullanılarak, katsayı (k_j) değerlerine ulaşılmıştır. Ardından eşitlik 2 yardımıyla, her bir kritere ait önem vektör (q_j) değerleri hesaplanmıştır. Son olarak, kriterlere ait ağırlıklar (w_j) eşitlik 3 ile hesaplanmıştır. Paydaş 1'e ait her bir kriter için hesaplanan k_j , q_j ve w_j değerleri, Tablo 8'de gösterilmiştir.

Tablo 8: SWARA Yöntemi ile Paydaş 1'e Ait Kriter Ağırlıklarının Hesaplama İşlemi

Sıralama	Kriterler	s_j	k_j	q_j	w_j
1	C4	/	1,00	1,00	0,2235
2	C1	0,30	1,30	0,77	0,1719
3	C7	0,15	1,15	0,67	0,1495
4	C5	0,20	1,20	0,56	0,1246
5	C9	0,25	1,25	0,45	0,0997
6	C3	0,20	1,20	0,37	0,0830
7	C2	0,05	1,05	0,35	0,0791
8	C6	0,15	1,15	0,31	0,0688

Tablo 8'de, Paydaş 1 için yapılan hesaplamaların diğer paydaşlar için de yapılması sonucu elde edilen kriter ağırlıkları Tablo 9'a çıkarılmıştır.

Tablo 9: Kriterlerin Paydaşlar Bazında Hesaplanan Ağırlıkları

	Paydaş 1	Paydaş 2	Paydaş 3	Paydaş 4	Paydaş 5	Paydaş 6	Paydaş 7	Paydaş 8	Paydaş 9	Paydaş 10
Paydaş Ağırlığı	0,0815	0,0713	0,1120	0,0960	0,1149	0,0982	0,1135	0,0945	0,1178	0,1004
Kriterler										
C1	0,1719	0,1175	0,1564	0,2865	0,1348	0,2311	0,1744	0,2390	0,1674	0,1961
C2	0,0791	0,1833	0,0872	0,0632	0,0602	0,0663	0,1510	0,1089	0,1120	0,1321
C3	0,0830	0,0626	0,1304	0,2292	0,0893	0,0795	0,0953	0,0902	0,1288	0,0528
C4	0,2235	0,1068	0,1003	0,0758	0,2454	0,1926	0,1585	0,1471	0,2109	0,1783
C5	0,1246	0,1528	0,0542	0,1698	0,1117	0,0914	0,0866	0,0752	0,0800	0,0726
C6	0,0688	0,0791	0,0758	0,0372	0,0662	0,1605	0,0825	0,0537	0,0409	0,0581
C7	0,1495	0,2291	0,2159	0,1061	0,1753	0,1234	0,1373	0,1912	0,2009	0,2157
C8	0,0997	0,0688	0,1799	0,0323	0,1172	0,0552	0,1144	0,0947	0,0592	0,0943

Her bir paydaşa ait kriter ağırlıklarının paydaş ağırlıkları da dikkate alınarak birleştirilmesi sonucu elde edilen kriter ağırlıkları ise, Tablo 10'da gösterilmiştir. Paydaşların değerlendirilmeleri sonucunda, en önemli kriterin 0,1874 değeriyle "C1 - Maliyet" kriteri olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 10: Birleştirilmiş Kriter Ağırlıkları

Kriterler	Nihai Kriter Ağırlığı	
C1	Maliyet	0,1874
C2	Zaman	0,1026
C3	Teknik Kabiliyet	0,1057
C4	Deneyim	0,1661
C5	Finansal Durum	0,0989
C6	Yönetmel Kabiliyet	0,0717
C7	Güvenirlilik	0,1741
C8	Mesleki Yeterlilik	0,0935

Tablo 10 ile nihai kriter ağırlıklarına ulaşılmıştır. Bu aşamadan sonra yapılacak olan işlem; elde edilen kriter ağırlıkları da dikkate alınarak, Gri İlişkisel Analiz yöntemi ile müteahhitlerin belirlenmesidir.

3.2. Alternatif Müteahhitlerin Belirlenmesi ve Gri İlişkisel Analiz Yöntemi ile Değerlendirilmesi Aşaması

Çalışmada, Nazilli ilçesinde uzun yıllardır inşaat sektöründe yer alan, ancak kentsel dönüşüm projeleri içerisinde yer almayan, bölgedeki müteahhitleri iyi bilen iki müteahhit karar verici olarak seçilmiştir. Söz konusu bu iki müteahhit ve arsa paydaşları tarafından karşılıklı müzakereler sonucunda, altı müteahhit firma için değerlendirilme yapılmasına karar verilmiştir.

Öncelikle, karar verici olarak belirlenen iki müteahhitin deneyimleri ve bilgisinden yararlanılarak, altı müteahhit firma için C3, C4, C5, C6, C7 ve C8 kriterlerini dikkate alarak değerlendirme yapılması sağlanmıştır.

Tablo 11: Karar Verici Müteahhit Değerlendirme

	C3		C4		C5		C6		C7		C8	
	Teknik Kabiliyet		Deneyim		Finansal Durum		Yönetmel Kabiliyet		Güvenirlilik		Mesleki Yeterlilik	
	KV1	KV2	KV1	KV2	KV1	KV2	KV1	KV2	KV1	KV2	KV1	KV2
M1 - Müteahhit1	30	50	60	60	80	80	50	70	80	70	50	60
M2 - Müteahhit2	50	40	40	80	90	80	60	40	60	50	80	60
M3 - Müteahhit3	80	80	60	50	80	50	70	60	70	80	40	50
M4 - Müteahhit4	70	60	50	70	60	40	50	60	40	60	60	60
M5 - Müteahhit5	90	80	70	80	70	60	80	70	80	20	70	80
M6 - Müteahhit6	60	40	80	80	50	60	90	80	70	80	90	90

Tablo 11'deki karar verici değerlendirmelerinin ortalaması alınarak, Tablo 12'ye yansıtılmıştır. Ayrıca, "C1- Maliyet" ve "C2- Zaman" için alternatif müteahhitlerle görüşme sağlanarak gerekli bilgilere ulaşılmış ve Tablo 11'de bu bilgilere de yer verilmiştir.

Tablo 12: Alternatif Müteahhit Seçimi İçin Her Bir Kriteria Ait Değerler

Kriterler	C1	C2	C3	C4	C5	C6	C7	C8
Min/Maks	Min	Min	Maks	Maks	Maks	Maks	Maks	Maks
SWARA Sonucu Kriter Ağırlıkları	0,1874	0,1026	0,1057	0,1661	0,0989	0,0717	0,1741	0,0935
M1	60.000 ₺	20	40	60	80	60	75	55
M2	75.000 ₺	15	45	60	85	50	55	70
M3	40.000 ₺	20	80	55	65	65	75	45
M4	45.000 ₺	18	65	60	50	55	50	60
M5	80.000 ₺	16	85	75	65	75	50	75
M6	60.000 ₺	20	50	80	55	85	75	90

Kriterlerin ilk ikisi minimum olması istenen, diğerleri de maksimum olması istenen durumlara sahiptir. Tablo 12 dikkate alınarak, minimum olmasını istediğimiz her bir kriter için alternatif skorlarından en küçüğü; maksimum olmasını istediğimiz her bir kriter için alternatif skorlarından en büyüğü referans değeri olarak alınmıştır.

Tablo 12 dikkate alınarak, Eşitlik 7 ve Eşitlik 8'e göre normalizasyon işlemi yapılmış ve Tablo 13 elde edilmiştir.

Tablo 13: Normalize Karar Matrisi

	C1	C2	C3	C4	C5	C6	C7	C8
Referans	0,500	0,000	0,000	0,200	0,857	0,286	1,000	0,222
M1	0,125	1,000	0,111	0,200	1,000	0,000	0,200	0,556
M2	1,000	0,000	0,889	0,000	0,429	0,429	1,000	0,000
M3	0,875	0,400	0,556	0,200	0,000	0,143	0,000	0,333
M4	0,000	0,800	1,000	0,800	0,429	0,714	0,000	0,667
M5	0,500	0,000	0,222	1,000	0,143	1,000	1,000	1,000
M6	0,500	0,000	0,000	0,200	0,857	0,286	1,000	0,222

Kriter düzeyindeki normalize edilmiş sonuçlar, referans değerinden çıkarılarak (eşitlik 10) mutlak değer tablosu elde edilmiştir (Tablo: 14).

Tablo 14: Mutlak Değer Tablosu

	C1	C2	C3	C4	C5	C6	C7	C8
M1	0,500	1,000	1,000	0,800	0,143	0,714	0,000	0,778
M2	0,875	0,000	0,889	0,800	0,000	1,000	0,800	0,444
M3	0,000	1,000	0,111	1,000	0,571	0,571	0,000	1,000
M4	0,125	0,600	0,444	0,800	1,000	0,857	1,000	0,667
M5	1,000	0,200	0,000	0,200	0,571	0,286	1,000	0,333
M6	0,500	1,000	0,778	0,000	0,857	0,000	0,000	0,000

Mutlak değer tablosundaki değerlerden yararlanarak, $\Delta_{maks}= 1,000$ ve $\Delta_{min}= 0,000$ değerleri belirlenmiştir. Bu çalışmada gri ilişki katsayı matrisi için, ayırıcı katsayısı $\zeta = 0,5$ olarak alınmıştır. Eşitlik 12 yardımıyla Tablo 15'deki gri ilişki katsayılar matrisine ulaşılmıştır. Bu çalışmada, kriterlerin önem düzeylerinin birbirinden farklı olması nedeniyle karar vericiler ile yapılan görüşme sonrası elde edilen verilerin SWARA yöntemi ile değerlendirilmesi sonucunda elde edilen kriter ağırlıkları da Tablo 15'de gösterilmiştir.

Tablo 15: Gri İlişkisel Katsayılar Matrisi ve SWARA Yöntemi ile Elde Edilen Kriter Ağırlıklarının Tabloya Eklenmesi

	C1	C2	C3	C4	C5	C6	C7	C8
<i>Kriter Ağırlıkları</i>	<i>0,1874</i>	<i>0,1026</i>	<i>0,1057</i>	<i>0,1661</i>	<i>0,0989</i>	<i>0,0717</i>	<i>0,1741</i>	<i>0,0935</i>
M1	0,500	0,333	0,333	0,385	0,778	0,412	1,000	0,391
M2	0,364	1,000	0,360	0,385	1,000	0,333	0,385	0,529
M3	1,000	0,333	0,818	0,333	0,467	0,467	1,000	0,333
M4	0,800	0,455	0,529	0,385	0,333	0,368	0,333	0,429
M5	0,333	0,714	1,000	0,714	0,467	0,636	0,333	0,600
M6	0,500	0,333	0,391	1,000	0,368	1,000	1,000	1,000

Eşitlik 15 yardımıyla gri ilişki derecelere ulaşılmıştır. Elde edilen bu dereceler sıralamaya alınmış ve müteahhit firma 6'nın paydaşların çıkarlarına en yakın firma olduğu bilgisi paydaşlara aktarılmıştır.

Tablo 16: Gri İlişkisel Dereceler ve Alternatif Sıralamaları

Alternatifler	M1	M2	M3	M4	M5	M6
Γ_{oi}	0,544	0,512	0,648	0,474	0,566	0,711
Sıralama	4	5	2	6	3	1

Sonuç ve Değerlendirme

Kentsel dönüşüm kapsamındaki riskli binaların yıkımı sonrası, parsel ortakları yeni binayı inşa edecek müteahhit firmanın seçiminde kararsız kalarak, anlaşmazlığa düşebilmektedir. Bu uyuşmazlık ortamının oluşmasını önlemek, maksimum fayda ve getiriyi sağlayan müteahhit firmayı seçebilmek için yapılan bu çalışmada,

paydaşların kendi belirledikleri kriterler çerçevesinde, SWARA temelli Gri İlişkisel Analiz yöntemi tercih edilmiştir.

SWARA yöntemi ile kriterlerin ağırlıklandırılması yapılmış, en yüksek önem derecesine sahip kriterin “C1 -Maliyet” kriteri olduğu ve en düşük öneme sahip kriterin ise “C6 - Yönetmelik Kabiliyet” olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Gri İlişkisel Analiz yöntemi ile değerlendirme sonrası, Müteahhit 6 firmasının seçilmesi gerektiği paydaşlara iletilmiştir.

Bu çalışmada, paydaşların kendi belirledikleri müteahhit firmaların, yine kendilerinin belirlediği kriterler yardımıyla değerlendirmeleri sağlanmıştır (Kriterler SWARA yöntemiyle ağırlıklandırılmış, müteahhit firmalar Gri İlişkisel Analiz yöntemi ile değerlendirilmiştir). Tüm paydaşlar, kararlarda arsa payları oranında temsil edilmiştir. Böylece, uyuşmazlıklar ortadan kalkarak, tüm paydaşları tatmin eden en uygun müteahhit firma seçilmiştir.

Kaynakça

- Acar, Y. (2014). *İnşaat sektöründe ANP (Analytic Network Process) Yöntemiyle Alt Yüklenici Seçimi*. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Aghdaie, M. H., Zolfani, S. H. ve Zavadskas, E. K. (2013). Decision Making in Machine Tool Selection : An Integrated Approach with SWARA and COPRAS-G Methods. *Engineering Economics*, 24(1), 5–17.
- Aghdaie, M. H., Zolfani, S. H. ve Zavadskas, E. K. (2014a). Synergies of Data Mining and Multiple Attribute Decision Making. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 110(2014), 767–776.
- Aghdaie, M. H., Zolfani, S. H. ve Zavadskas, E. K. (2014b). Sales Branches Performance Evaluation: A Multiple Attribute Decision Making Approach. *8th International Scientific Conference “Business and Management 2014”* içinde (ss. 1–7). Lithuania: Vilnius Gediminas Technical University.
- Alimardani, M., Zolfani, S. H., Aghdaie, M. H. ve Tamošaitienė, J. (2013). A Novel Hybrid SWARA and VIKOR Methodology for Supplier Selection in an Agile Environment. *Technological and Economic Development of Economy*, 19(3), 533–548.
- Anh, H., Nguyen, D., Lee, C. ve Shin, K. (2017). An approach to optimizing printed conductive lines in high-resolution roll-to-roll gravure printing. *Robotics and Computer Integrated Manufacturing*, 46(January), 122–129. doi:10.1016/j.rcim.2017.01.003
- Chan, J. W. K. ve Tong, T. K. L. (2007). Multi-Criteria Material Selections and End-of-Life Product Strategy: Grey Relational Analysis Approach. *Materials and Design*, 28(5), 1539–1546. doi:10.1016/j.matdes.2006.02.016
- Chang, C.-L., Tsai, C.-H. ve Chen, L. (2003). Applying Grey Relational Analysis to the Decathlon Evaluation Model. *International Journal of The Computer, The Internet and Management*, 11(3), 54–62.
- Chen, F. L. ve Ou, T. Y. (2009). Gray Relation Analysis and Multilayer Functional Link Network Sales Forecasting Model for Perishable Food in Convenience Store. *Expert Systems with Applications*, 36, 7054–7063. doi:10.1016/j.eswa.2008.08.034
- Cristóbal, J. S. (2012). Contractor Selection Using Multicriteria Decision-Making Methods. *Journal of Construction Engineering and Management*, 138(6), 751–758. doi:10.1061/(ASCE)CO.1943-7862.0000488.
- Çakır, E. (2016). Kentsel Dönüşüm Kapsamında Müteahhit (Yüklenici) Firmanın Bütünleşik SWARA - VIKOR Yöntemiyle Seçilmesi. *Proceedings of XVII. International Symposium on Econometrics, Operations Research and Statistics* içinde (ss. 881–896). Sivas: Proceedings of XVII. International Symposium on Econometrics, Operations Research and Statistics.

- Çakır, E. (2017). Kriter Ağırlıklarının SWARA – Copeland Yöntemi ile Belirlenmesi: Bir Üretim İşletmesinde Uygulama. *Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(1), 42–56.
- Çakmak, Z., Baş, M. ve Yıldırım, E. (2012). Gri İlişkisel Analiz ve Uyum Analizi ile Bir İşletmede Karşılaşılan Üretim Hatalarının İncelenmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17(1), 123–142.
- Çalal, S. (2016). Kentsel Dönüşüm Alanı İlan Edilen Yerlerde Yüklenicilerin Sorumlulukları. *Mali Çözüm Dergisi*, 26(133), 141–145.
- Çaydaş, U. ve Haşçalık, A. (2008). Use of the Grey Relational Analysis to Determine Optimum Laser Cutting Parameters with Multi-Performance Characteristics. *Optics and Laser Technology*, 40(7), 987–994. doi:10.1016/j.optlastec.2008.01.004
- Çiftçiöğlü, B. (2013). *İnşaat Sektöründe AHP Yöntemi ile Alt Yüklenici Seçimi: Bir Konut Projesinde Uygulama*. İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Das, D. K., Mishra, P. C., Chaubey, A. K. ve Singh, S. (2016). Fabrication Process Optimization for Improved Mechanical Properties of Al 7075/SiCp Metal Matrix Composites. *Management Science Letters*, 6, 297–308. doi:10.5267/j.msl.2016.1.011
- Dehnavi, A., Aghdam, I. N., Pradhan, B. ve Morshed Varzandeh, M. H. (2015). A New Hybrid Model Using Step-Wise Weight Assessment Ratio Analysis (SWARA) Technique and Adaptive Neuro-Fuzzy Inference System (ANFIS) for Regional Landslide Hazard Assessment in Iran. *Catena*, 135(2015), 122–148.
- Erdem, İ. (2013). *Yöneylem Araştırması ve WinQSB Uygulamaları*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Forghani, M. A. ve Izadi, L. (2013). Contractor Selection Based on SWOT Analysis with VIKOR Aand TOPSIS Methods in Fuzzy Environment. *World Applied Sciences Journal*, 24(4), 540–549. doi:10.5829/idosi.wasj.2013.24.04.346
- Fung, C. P. (2003). Manufacturing Process Optimization for Wear Property of Fiber-Reinforced Polybutylene Terephthalate Composites with Grey Relational Analysis. *Wear*, 254(3–4), 298–306. doi:10.1016/S0043-1648(03)00013-9
- Gavcar, E., Coşkun, E., Paksoy, T., Eleren, A., Sulak, H., Özdemir, M., ... Keskin, R. (2011). *Yöneylem Araştırması*. (V. Tecim, Ed.). İstanbul: Lisans Yayıncılık.
- Goyal, S. ve Grover, S. (2012). Applying Fuzzy Grey Relational Analysis for Ranking the Advanced Manufacturing Systems. *Grey Systems: Theory and Application*, 2(2), 284–298. doi:http://dx.doi.org/10.1108/20439371211260243
- Görener, A. ve Sabuncuoğlu, O. (2016). Bulanık TOPSIS Metodu ile Karar Verme: İnşaat Projelerinde Yüklenici Seçimi. *International Journal of Research in Business and Social Science*, 5(2), 71–82. doi:10.20525/ijrbs.v5i2.328
- Hasani, H., Tabatabaei, S. A. ve Amiri, G. (2012). Grey Relational Analysis to Determine the Optimum Process Parameters for Open-End Spinning Yarns. *Journal of Engineered Fibers and Fabrics*, 7(2), 81–86.
- Hepsen, A. ve Yıldırım, B. F. (2015). Grey Relational Analysis Based Ranking of Latin American and Caribbean Economies. *Pressacademia*, 2(3), 301–312. doi:10.17261/Pressacademia.2015312957
- Hillier, F. S. ve Lieberman, G. J. (2001). *Introduction to Operational Research*. New York: McGraw-Hill.
- Hua, Y., Wang, S., Chai, C., Liu, Z., Liu, X., Zou, L., ... Ying, Y. (2016). Quality Evaluation of Pseudostellariae Radix Based on Simultaneous Determination of Multiple Bioactive Components Combined with Grey Relational Analysis. *Molecules (Basel, Switzerland)*, 22(1). doi:10.3390/molecules22010013

- Hussain, T., Arain, F. A. ve Malik, Z. A. (2017). Use of Taguchi Method and Grey Relational Analysis to Optimize Multiple Yarn Characteristics in Open-End Rotor Spinning. *Autex Research Journal*, 17(1), 67–72. <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=eoh&AN=41495260&lang=tr&site=ehost-live> adresinden erişildi.
- İncedayı, D. (2004). Kentsel Dönüşüm Kavramı Üzerine. *Mimar.ist - Üç Aylık Mimarlık Kültür Dergisi*, 4(12), 60–61.
- Juan, Y.-K. (2009). A Hybrid Approach Using Data Envelopment Analysis and Case-Based Reasoning For Housing Refurbishment Contractors Selection And Performance Improvement. *Expert Systems with Applications*, 36(3), 5702–5710. doi:10.1016/j.eswa.2008.06.053
- Juan, Y. K., Perng, Y. H., Castro-Lacouture, D. ve Lu, K. S. (2009). Housing Refurbishment Contractors Selection Based On A Hybrid Fuzzy-QFD Approach. *Automation in Construction*, 18(2), 139–144. doi:10.1016/j.autcon.2008.06.001
- Kaplan, B. (2014). *Genetik Algoritma ve Monte Carlo Simülasyonu ile Bir İnşaat Projesinde Alt Yüklenici Seçimine İlişkin Süre Maliyet Kalite Optimizasyonu ve Risk Değerlendirmesi*. İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Karabasevic, D., Paunkovic, H. ve Stanujkic, D. (2016). Ranking of companies according to the indicators of corporate social responsibility based on SWARA and ARAS methods. *Serbian Journal of Management*, 11(1), 43–53. doi:10.5937/sjm11-7877
- Karabasevic, D., Stanujkic, D., Urosevic, S. ve Maksimovic, M. (2015). Selection of Candidates in the Mining Industry Based on the Application of the SWARA and the MULTIMOORA Methods. *Acta Montanistica Slovaca*, 20(2), 116–124.
- Karabasevic, D., Stanujkic, D., Urosevic, S. ve Maksimovic, M. (2016). An approach to personnel selection based on Swara and Waspa methods. *Journal of Economics, Management and Informatics*, 7(1), 1–11. doi:10.5937/bizinfo1601001K
- Keleş, R. (2004). Kentsel Dönüşümün Tüzel Altyapısı. *Mimar.ist - Üç Aylık Mimarlık Kültür Dergisi*, 4(12), 72–75.
- Keršulienė, V. ve Turskis, Z. (2011). Integrated Fuzzy Multiple Criteria Decision Making Model for Architect Selection. *Technological and Economic Development of Economy*, 17(4), 645–666.
- Keršulienė, V., Zavadskas, E. K. ve Turskis, Z. (2010). Selection of Rational Dispute Resolution Method by Applying New Step-Wise Weight Assessment Ratio Analysis (Swara). *Journal of Business Economics and Management*, 11(2), 243–258.
- Köseokur, H. (2007). *İnşaat Sektöründe Yapay Sinir Ağları Yardımıyla Alt Yüklenici Seçimi*. İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Kung, C. Y. ve Wen, K. L. (2007). Applying Grey Relational Analysis and Grey Decision-Making to Evaluate the Relationship Between Company Attributes and Its Financial Performance - A Case Study of Venture Capital Enterprises in Taiwan. *Decision Support Systems*, 43(3), 842–852. doi:10.1016/j.dss.2006.12.012
- Kuo, Y., Yang, T. ve Huang, G. W. (2008). The Use of Grey Relational Analysis in Solving Multiple Attribute Decision-Making Problems. *CompComputers & Industrial Engineering*, 55(1), 80–93. doi:10.1016/j.cie.2007.12.002
- Lee, W. S. ve Lin, Y.-C. (2011). Evaluating and ranking energy performance of office buildings using Grey relational analysis. *Energy*, 36(2011), 2551–2556. doi:10.1016/j.energy.2011.01.049
- Lin, Y.-H., Lee, P.-C. ve Chang, T.-P. (2009). Practical Expert Diagnosis Model Based on the Grey Relational Analysis Technique. *Expert Systems with Applications*, 36(2, Part 1), 1523–1528. doi:10.1016/j.eswa.2007.11.046

- Lin, Z. C. ve Ho, C. Y. (2003). Analysis and application of grey relation and ANOVA in chemical-mechanical polishing process parameters. *International Journal of Advanced Manufacturing Technology*, 21(1), 10–14. doi:10.1007/s001700300001
- Lu, I. J., Lin, S. J. ve Lewis, C. (2008). Grey Relation Analysis of Motor Vehicular Energy Consumption in Taiwan. *Energy Policy*, 36(7), 2556–2561. doi:10.1016/j.enpol.2008.03.015
- Nezhad, M. R. G., Zolfani, S. H., Moztarzadeh, F., Zavadskas, E. K. ve Bahrami, M. (2015). Planning the priority of high tech industries based on SWARA-WASPAS methodology: The case of the nanotechnology industry in Iran. *Economic Research-Ekonomska Istrazivanja*, 28(1), 1111–1137. doi:10.1080/1331677x.2015.1102404
- Peker, İ. ve Baki, B. (2011). Performance Evaluation in Turkish Insurance Sector with Grey Relationship Analysis. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, 3(7), 1–18.
- Rajesh, R. ve Ravi, V. (2015). Supplier selection in resilient supply chains: A grey relational analysis approach. *Journal of Cleaner Production*, 86(August 2014), 343–359. doi:10.1016/j.jclepro.2014.08.054
- Ramezaniyan, M. R., Kazemi, M., Jafari, H. ve Elahi, S. M. (2012). Application of Integrated Fuzzy VIKOR & AHP Methodology to Contractor Ranking. *Management Science Letters*, 2(5), 1511–1526. doi:10.5267/j.msl.2012.05.017
- Rashvand, P., Majid, M. Z. A. ve Pinto, J. K. (2015). Contractor management performance evaluation model at prequalification stage. *Expert Systems with Applications*, 42(12), 5087–5101. doi:10.1016/j.eswa.2015.02.043
- Saha, A. ve Mandal, N. K. (2013). Optimization of Machining Parameters of Turning Operations Based on Multi Performance Criteria. *International Journal of Industrial Engineering Computations*, 4, 51–60. doi:10.5267/j.ijiec.2012.011.004
- Sarucan, A., Baysal, E. M., Kahraman, C. ve Engin, O. (2011). A Hierarchy Grey Relational Analysis for Selecting the Renewable Electricity Generation Technologies. *World Congress on Engineering, II*, 4–9.
- Senger, Ö. ve Albayrak, Ö. K. (2016). Gri İlişki Analizi Yöntemi ile Personel Değerlendirme Üzerine Bir Çalışma. *International Journal of Economic & Administrative Studies*, 2016(7), 235–258.
- Shukla, S., Mishra, P. K., Jain, R. ve Yadav, H. C. (2016). An integrated decision making approach for ERP system selection using SWARA and PROMETHEE method. *Int. J. of Intelligent Enterprise*, 3(2), 120–147. doi:10.1504/IJIE.2016.076041
- Sofyalıoğlu, Ç. ve Öztürk, Ş. (2012). Application of Grey Relational Analysis With Fuzzy AHP to FMEA Method. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 13(1), 114–130.
- Stanujkic, D., Karabasevic, D. ve Zavadskas, E. K. (2015). A Framework for the Selection of a Packaging Design Based on the SWARA Method. *Engineering Economics*, 26(2), 181–187.
- Sumrit, D., Anuntavoranich, P. ve Vadhanasindhu, P. (2012). Strategic Decision for the External Technological Innovation Acquisition Mode Selection by Using an Integration of AHP and GRA Methods: A Case Study on a Thai New Technology-Based Firm. *IOSR Journal of Business and Management*, 6(1), 29–38.
- Tekin, M. (2008). *Sayısal Yöntemler*. Konya: Selçuk Üniversitesi İİBF.
- Timor, M. (2010). *Yöneylem Araştırması*. İstanbul: Türkmen Kitabevi.
- Topcu, Y. I. (2004). A decision model proposal for construction contractor selection in Turkey. *Building and Environment*, 39(4), 469–481. doi:10.1016/j.buildenv.2003.09.009

- Tosun, N. (2006). Determination of Optimum Parameters for Multi-Performance Characteristics in Drilling by Using Grey Relational Analysis. *International Journal of Advanced Manufacturing Technology*, 28(5-6), 450-455. doi:10.1007/s00170-004-2386-y
- Tsai, C.-H., Chang, C.-L. ve Chen, L. (2003). Applying Grey Relational Analysis to the Vendor Evaluation Model. *International Journal of The Computer, The Internet and Management*, 11(3), 45-53.
- Tuş Işık, A. ve Aytaç Adalı, E. (2016). A new integrated decision making approach based on SWARA and OCRA methods for the hotel selection problem. *International Journal of Advanced Operations Management*, 8(2), 140-151. doi:10.1504/IJAOM.2016.079681
- Tzeng, C.-J., Lin, Y.-H., Yang, Y.-K. ve Jeng, M.-C. (2009). Optimization of Turning Operations with Multiple Performance Characteristics Using The Taguchi Method and Grey Relational Analysis. *Journal of Materials Processing Technology*, 209(6), 2753-2759. doi:10.1016/j.jmatprotec.2008.06.046
- Uçkun, N. ve Girginer, N. (2011). Türkiye'deki Kamu ve Özel Bankaların Performanslarının Gri İlişki Analizi ile İncelenmesi, 67-88.
- Ulubeyli, S. (2008). *Uluslararası İnşaat Projelerinde Alt Yüklenici Seçimi İçin Bulanık Çok Ölçütlü Karar Verme Modeli*. İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi.
- Ulubeyli, S. ve Kazaz, A. (2016). Fuzzy Multi-Criteria Decision Making Model For Subcontractor Selection in International Construction Projects. *Technological and Economic Development of Economy*, 22(2), 210-234. doi:10.3846/20294913.2014.984363
- Üstünışık, N. Z. (2007). *Türkiye'deki İller ve Bölgeler Bazında Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması: Gri İlişkisel Analiz Yöntemi ve Uygulaması*. Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Vafaiepour, M., Zolfani, S. H., Varzandeh, M. H. M., Derakhti, A. ve Keshavarz, M. E. (2014). Assessment of Regions Priority for Implementation of Solar Projects in Iran: New Application of a Hybrid Multi-Criteria Decision Making Approach. *Energy Conversion and Management*, 86(2014), 653-663.
- Vijaya, B., Sharavanan, S. ve Jeykrishnan, J. (2017). Optimization of process parameters in drilling of fibre hybrid composite using Taguchi and grey relational analysis. *IOP Conference Series: Materials Science and Engineering*, 183(1), 12003. <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=eoh&AN=41519614&lang=tr&site=ehost-live> adresinden erişildi.
- Wang, S.-M., Hsieh, C.-H. ve Sie, P.-R. (2014). A Grey Relation Analysis of the Performance of Listed Hospitality Companies in Taiwan. *International Journal of Organizational Innovation*, 7(3), 115-125.
- Wu, H.-H. (2002). A Comparative Study of Using Grey Relational Analysis in Multiple Attribute Decision Making Problems. *Quality Engineering*, 15(2), 209-217. doi:10.1081/QEN-120015853
- Yan, F., Qiao, D., Qian, B., Ma, L., Xing, X., Zhang, Y. ve Wang, X. (2016). Improvement of CCME WQI using grey relational method. *Journal of Hydrology*, 543, 316-323. <http://10.0.3.248/j.jhydrol.2016.10.007> adresinden erişildi.
- Yan, J., Li, L., Zhao, F., Zhang, F. ve Zhao, Q. (2016). A multi-level optimization approach for energy-efficient flexible flow shop scheduling. *Journal of Cleaner Production*, 137, 1543-1552. <http://10.0.3.248/j.jclepro.2016.06.161> adresinden erişildi.
- Yazdani, M., Zavadskas, E. K., Ignatius, J. ve Abad, M. D. (2016). Sensitivity analysis in MADM methods: Application of material selection. *Engineering Economics*, 27(4), 382-391. doi:10.5755/j01.ee.27.4.14005

- Yıldırım, B. F. ve Önder, E. (2014). *İşletmeciler, Mühendisler ve Yöneticiler için Operasyonel, Yönetimsel ve Stratejik Problemlerin Çözümünde Çok Kriterli Karar Verme Yöntemleri*. Bursa: Dora Yayınları.
- Yılmaz, E. ve Güngör, F. (2010). Gri İlişkisel Analiz Yöntemine Göre Farklı Sertliklerde Optimum Takım Tutucusunun Belirlenmesi. 2. *Ulusal Tasarım İmalat ve Analiz Kongresi* içinde (ss. 1–9).
- Zhai, L. Y., Khoo, L. P. ve Zhong, Z. W. (2009). Design Concept Evaluation in Product Development Using Rough Sets and Grey Relation Analysis. *Expert Systems with Applications*, 36, 7072–7079. doi:10.1016/j.eswa.2008.08.068
- Zolfani, S. H. ve Bahrami, M. (2014). Investment Prioritizing in High Tech Industries Based on SWARA-COPRAS Approach. *Technological & Economic Development of Economy*, 20(3), 534–553.
- Zolfani, S. H. ve Banihashemi, S. S. A. (2014). Personnel Selection Based on a Novel Model of Game Theory and MCDM Approaches. *8th International Scientific Conference “Business and Management 2014”* içinde (ss. 191–198). Lithuania: Vilnius Gediminas Technical University.
- Zolfani, S. H., Esfahani, M. H., Bitarafan, M., Zavadskas, E. K. ve Arefi, S. L. (2013). Developing A New Hybrid MCDM Method for Selection of The Optimal Alternative of Mechanical Longitudinal Ventilation of Tunnel Pollutants During Automobile Accidents. *Transport*, 28(1), 89–96. doi:10.3846/16484142.2013.782567
- Zolfani, S. H. ve Sapauskas, J. (2013). New Application of SWARA Method in Prioritizing Sustainability Assessment Indicators of Energy System. *Engineering Economics*, 24(5), 408–414.
- Zolfani, S. H., Zavadskas, E. K. ve Turskis, Z. (2013). Design of Products with Both International and Local Perspectives Based on Yin-Yang Balance Theory and SWARA Method. *Economic Research*, 26(2), 153–166.